

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Δ.Π.Μ.Σ.: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διπλωματική εργασία

Τα δημοτικά τραγούδια των περιοχών Βοΐου και Καστοριάς

της

Ευαγγελοπούλου Ελένη

Επιβλέπων Καθηγητής: Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

Δ.Π.Μ.Σ.: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διπλωματική εργασία

Τα δημοτικά τραγούδια των περιοχών Βοΐου και Καστοριάς

της

Ευαγγελοπούλου Ελένη

Επιβλέπων Καθηγητής: Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος

Εξεταστές:

Θεσσαλονίκη, Ιανουάριος 2022

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ένα πολύ όμορφο ταξίδι στον κόσμο της Δημιουργικής Γραφής φθάνει στο τέλος του με την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Σ' αυτό το σημείο, θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω τους πολύτιμους συνοδοιπόρους μου σε αυτό.

Καταρχάς, ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον κύριο Τριαντάφυλλο Η. Κωτόπουλο, ο οποίος υπήρξε σημαντικός αρωγός στη συγγραφή της εργασίας μου. Αισθάνομαι ευγνώμων για την απεριόριστη εμπιστοσύνη και υποστήριξη που μου έδειξε από την έναρξη έως το πέρας της συνεργασίας μας.

Έπειτα, θα επιθυμούσα να ευχαριστήσω τον κ. Γεώργιο Τσότσο, Τοπογράφο Μηχανικό, Διδάκτορα Πολεοδομίας, Μεταδιδάκτορα Ιστορικής Γεωγραφίας και Σχολικό Σύμβουλο για την προσφορά πολύτιμου βιβλιογραφικού υλικού και το αδιάλειπτο ενδιαφέρον του κατά τη διάρκεια συγγραφής της διπλωματικής μου εργασίας.

Επιπροσθέτως, θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου απέναντι σε όλους και όλες τους διδάσκοντες και τις διδάσκουσες του Διαπανεπιστημιακού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Δημιουργική Γραφή» για τις γνώσεις που μου μεταλαμπάδευσαν καθ' όλη τη διάρκεια των μαθημάτων. Ιδιαίτερα θα επιθυμούσα, να ευχαριστήσω την διδάσκουσα, κ. Άννα Βακάλη, για την υποστηρικτική της στάση, καθώς και τους/τις συμφοιτητές/-τριές μου που έγιναν για μένα μια ζεστή αγκαλιά.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου απέναντι στην οικογένεια και στους/στις φίλους/-ες μου για την πολύτιμη, αδιάκοπη στήριξη και κατανόηση καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Στους γονείς μου, Γρηγόρη & Ευθυμία,

στην αδερφή μου, Νικολέττα

και στη γιαγιά μου, Ελένη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα δημοτικά τραγούδια αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας, της παράδοσης και της λογοτεχνικής δημιουργίας κάθε λαού. Είναι δημιουργήματα περισσότερο της καρδιάς παρά του μυαλού, καθώς δεν περιορίζονται από τις συμβάσεις και τους κανόνες του γραπτού λόγου. Η καρδιά του λαού είναι ο δημιουργός και ο εκτελεστής τους, διότι εκφράζουν ό,τι αυτή νιώθει, όπως είναι ο πόνος, ο έρωτας, η νοσταλγία, η μοιρολατρία. Η αγάπη του λαού για τα δημοτικά τραγούδια τα καθιστά διαχρονικά, φύλακες της ιστορικής και εθνικής μνήμης καθώς και συντρόφους των πιο σημαντικών γεγονότων της ζωής του, όπως είναι η γέννηση, ο γάμος, ο θάνατος, ο ξενιτεμός κ.ά.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία θα επικεντρωθούμε στα δημοτικά τραγούδια των περιοχών Βοΐου και Καστοριάς. Αρχικά θα γίνει μία ολική καταγραφή των δημοτικών τραγουδιών τεσσάρων τοπικών συλλογών. Για την ακρίβεια για κάθε συλλογή θα δημιουργηθεί ένας κατάλογος με τους τίτλους των τραγουδιών της. Ακόμη για όσα τραγούδια έχουν παρατεθεί άτιτλα από το συγγραφέα της εκάστοτε συλλογής, θα καταθέσουμε μια σχετική πρόταση απόδοσης ενός αντιπροσωπευτικού τίτλου. Ο τίτλος θα προέρχεται από εκείνον τον στίχο που θα εκφράζει με μεγαλύτερη σαφήνεια το περιεχόμενο του τραγουδιού. Έπειτα θα ακολουθήσει η κατηγοριοποίηση τους βασισμένη στη μέθοδο του Ν.Γ. Πολίτη. Σύμφωνα με αυτή τα δημοτικά τραγούδια διακρίνονται με βάση το περιεχόμενο τους σε δώδεκα κατηγορίες : Ακριτικά, Κλέφτικα, Θρήνοι για την άλωση των πόλεων - Ιστορικά, Ερωτικά ή της Αγάπης, Νυφιάτικα ή του Γάμου , Θρησκευτικά-Λατρευτικά, Νανουρίσματα-Ταχταρίσματα, Της ξενιτιάς, Γνωμικά-Διδακτικά-Κοινωνικά, Μοιρολόγια, Παραλογές, Σκωπτικά.¹

Η επιλογή μελέτης των δημοτικών τραγουδιών των συγκεκριμένων περιοχών οφείλεται σε δύο λόγους. Καταρχάς στο συναισθηματικό μας δέσιμο με τις προαναφερθείσες περιοχές, καθώς αποτελούν τον τόπο καταγωγής μας. Επιπλέον έγκειται στο γεγονός ότι τόσο η περιοχή του Βοΐου όσο και της Καστοριάς παρουσιάζουν έντονο λαογραφικό ενδιαφέρον ακόμη και σήμερα. Ο λαϊκός τους πολιτισμός, κομμάτι του οποίου αποτελούν τα δημοτικά τραγούδια κατορθώνει να συντηρείται και να διαιώνεται, δίνοντας μάχη με τον χρόνο και τις τάσεις της εποχής. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει η παρουσία στις περιοχές της

¹ Πολίτης, Ν. Γ. (1914). *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού* (σ. 5). Αθήνα: Εστία

Δυτικής Μακεδονίας καθώς και στην Ήπειρο νέων καλλιτεχνών, οι οποίοι συνθέτουν τραγούδια υφολογικά και μορφολογικά συγγενή με τα δημοτικά τραγούδια.²

Εν κατακλείδι στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι να διατηρήσει ζωντανή την αγάπη για το δημοτικό τραγούδι και να καταστήσει τη συνομιλία του παρόντος με το παρελθόν πηγή αστείρευτης δημιουργίας.

²Παππά,Μ.(2014). *Villagers of Ioannina City*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.grekamag.gr/featured/villagers-ioannina-city/>

SUMMARY

Folk songs are an integral part of the history, tradition and literary creation of each people. They are creations more of the heart than of the mind, as they are not limited by the conventions and rules of the written word. The heart of the people is their creator and executor, because they express what they feel, such as pain, love, nostalgia, fatalism. The love of the people for the folk songs makes them timeless, guardians of the historical and national memory as well as companions of the most important events of their life, such as birth, marriage, death, exile, etc.

In this dissertation we will focus on the folk songs of the regions of Voio and Kastoria. Initially, a complete recording of the folk songs of four local collections will be made. A list of her song titles will be created for each collection. For all the songs that have been quoted untitled by the author of each collection, we will submit a relevant proposal for the performance of a representative title. The title will come from that verse that will express more clearly the content of the song. Then will follow their categorization based on the method of N.G.Politis. According to this, the folk songs are distinguished based on their content in twelve categories: Akritika, Kleftika, Lamentations for the fall of the cities - Historical, Erotic or of Love, Bridal or of Marriage, Religious - Devotional, Lullabies - Tahtarismata, of Foreignness, Cognitive – Didactic - Social, Obituaries, Paraloges, Satirical.³

The choice of studying the folk songs of the specific areas is due to two reasons. First of all, in our emotional attachment to the aforementioned areas, as they are our place of origin. In addition, it lies in the fact that both the area of Voio and Kastoria are of intense folklore interest even today. Their popular culture, of which the folk songs are a part, manages to be preserved and perpetuated, fighting with time and the trends of the time. This fact is confirmed by the presence in the regions of Western Macedonia as well as in Epirus of young artists, who compose songs stylistically and morphologically related to the folk songs.⁴

In conclusion, the aim of this dissertation is to keep alive the love for the folk song and to make the conversation of the present with the past a source of inexhaustible creation.

³ Politis, N. G. (1914). *Selections from the songs of the Greek people* (p.5). Athens: Estia

⁴ Pappa, M. (2014). Villagers of Ioannina City. Available at <https://www.grekamag.gr/featured/villagers-ioannina-city/>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ.....	4
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ.....	14
1 ^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΥΦΛΙΑΣ, <i>ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ</i>	14
2 ^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΓΡ. ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ, <i>ΚΑΣΤΟΡΙΑ, ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ</i>	53
3 ^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΡΙΖΟΣ ΠΑΠΑΡΙΖΟΣ, <i>Η ΖΩΗ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ</i>	59
4 ^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΩΝ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, <i>ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΑΛΑΤΙΝΗΣ</i>	68
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ.....	92
1. ΑΚΡΙΤΙΚΑ.....	92
2. ΚΛΕΦΤΙΚΑ.....	95
3. ΘΡΗΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ή ΙΣΤΟΡΙΚΑ.....	101
4. ΕΡΩΤΙΚΑ ή ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ.....	109
5. ΝΥΦΙΑΤΙΚΑ ή ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ.....	120
6. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ-ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΑ.....	128
7. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ-ΤΑΧΤΑΡΙΣΜΑΤΑ.....	136
8. ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ.....	139
9. ΓΝΩΜΙΚΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ.....	143
10. ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ.....	145
11. ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ.....	151
12. ΣΚΩΠΤΙΚΑ.....	154
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	156
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	158

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το δημοτικό τραγούδι είναι ο παλμός της καρδιάς του Έλληνα και της Ελληνίδας. Αφουγκράζεται και εκφράζει ένα εύρος συναισθημάτων, συντροφεύοντας κάθε στιγμή του ανθρώπινου βίου. Αποτελεί τον πιο πιστό φίλο τους, είναι παρόν στη μεγαλύτερη χαρά και θλίψη του. Βρίσκεται ριζωμένο βαθιά στην κουλτούρα του λαού μας και αποτελεί πυξίδα στο ταξίδι της ιστορίας του ελληνικού πολιτισμού.

Οι απαρχές του βρίσκονται στα ακριτικά τραγούδια, τα οποία γεννήθηκαν τον 9^ο και 10^ο αι. στη Μικρά Ασία. Την ίδια χρονική περίοδο και στην ίδια ευρύτερη γεωγραφική περιοχή φαίνεται να δημιουργήθηκαν και δύο πολύ γνωστές και αγαπητές παραλογές : «Του γεφυριού της Άρτας» και «Του νεκρού αδελφού».⁵ Στη συνέχεια αναπτύχθηκαν οι υπόλοιπες κατηγορίες δημοτικών τραγουδιών, όπως τα τραγούδια της αγάπης (13^ος -15^ος αι.), τα μοιρολόγια, τα τραγούδια της ξενιτιάς τόσο στη νησιωτική, όσο και στην ηπειρωτική χώρα. Το είδος του δημοτικού τραγουδιού, το οποίο άνθισε κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας (18^ος αι.) στη Στερεά Ελλάδα, στη Θεσσαλία και στη Δυτική Μακεδονία και το οποίο έμελλε να σημάνει το τέλος της δημιουργικής εξέλιξης του, ήταν τα κλέφτικα τραγούδια.⁶

Ωστόσο, όπως αναφέρει και ο Λίνος Πολίτης, το δημοτικό τραγούδι είναι δύσκολο να ενταχθεί σε μια συγκεκριμένη περίοδο της ιστορίας της λογοτεχνίας, αφού η παρουσία του είναι διαχρονική. Ακόμη και σήμερα παρατηρείται μια ενδιαφέρουσα στροφή στην επιβίωση του δημοτικού τραγουδιού σε διάφορα νεότερα είδη και φόρμες. Με τη μόνη διαφορά ότι σήμερα το δημοτικό τραγούδι συντηρείται, δεν δημιουργείται. Τώρα αν είναι αναγκαία μια χρονολογική διάκριση των δημοτικών τραγουδιών, μπορεί να υιοθετηθεί αυτή που πρότεινε ο Γκυ Σονιέ και την οποία αναφέρει και ο Αλέξης Πολίτης. Σύμφωνα με αυτή, τα τραγούδια με βάση τη θεματική τους διακρίνονται σε πέντε χρονολογικές ομάδες: Αρχαϊκά τραγούδια (παλαιά μυθολογία), Παλαιά (μεσαιωνικά, ηρωικά, ακριτικά), Νεότερα (εποχή των Παλαιολόγων), Πρόσφατα (ιστορικά, κλέφτικα) και Σύγχρονα (μετεπαναστατικά, ληστρικά, της φυλακής).⁷

⁵ Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.109). Αθήνα: ΜΙΕΤ.

⁶ Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.112). Αθήνα: ΜΙΕΤ.

⁷ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.53). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

Με αυτόν τον τρόπο συγκροτούμε μια στοιχειώδη εικόνα του χρόνου σύνθεσης των δημοτικών τραγουδιών. Ποιοι όμως ενδιαφέρθηκαν πρώτοι για το δημοτικό τραγούδι, οι Έλληνες ή οι ξένοι μελετητές; Ποιοι ανακαλύπτοντας την αισθητική του ποιότητα και τη συναισθηματική του αξία θέλησαν να το καταστήσουν μνημείο της λογοτεχνίας; Οι Έλληνες πολεμούσαν για την απελευθέρωση τους από τον τούρκικο ζυγό και έπειτα με τα ίδια τους τα πάθη στην προσπάθεια δημιουργίας του νέου ελληνικού κράτους. Αντίθετα, οι φιλέλληνες Ευρωπαίοι μελετητές πολεμούσαν τη φθορά του χρόνου και τον κορνιαχτό του πολέμου, στην προσπάθειά τους να σώσουν τα πιο γνήσια δημιουργήματα του ελληνικού λαού, τα τραγούδια του. Οι πρώτες συλλογές δημοτικών τραγουδιών είναι δημιουργίες Ευρωπαίων μελετητών. Ο φιλόλογος και ιστορικός Claude Charles Fauriel εξέδωσε πρώτος μια συγκροτημένη έκδοση ελληνικών δημοτικών τραγουδιών με τίτλο *Chants populaires de la Grèce moderne* (1824-1825, Παρίσι). Στη συνέχεια ακολούθησαν κι άλλες συλλογές. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις παρακάτω: του Σπυρίδωνος Ζαμπέλιου, *Άσματα δημοτικά της Ελλάδος εκδοθέντα μετά μελέτης περί του μεσαιωνικού ελληνισμού* (1852, Κέρκυρα), του Arnold Passow, *Popularia Carmina Graeciae Recentioris ή Τραγούδια Ρωμαϊκά* (1860, Λειψία) και τέλος του Νικόλαου Γ. Πολίτου, *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού* (1914, Αθήνα).⁸

Από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα το ενδιαφέρον για το δημοτικό τραγούδι πυκνώνει, καθώς και η έκδοση συλλογών δημοτικών τραγουδιών. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην εμφάνιση και στην καθιέρωση της επιστήμης της λαογραφίας αλλά και στην επικράτηση του δημοτικισμού στον χώρο της λογοτεχνίας. Όλο και περισσότεροι πνευματικοί άνθρωποι στρέφονται στη μελέτη του λαϊκού πολιτισμού και στην προσπάθεια διάσωσης της πιο γνήσιας έκφρασης του, των τραγουδιών του. Έτσι γεννιέται μια πληθώρα τοπικών συλλογών δημοτικών τραγουδιών από δασκάλους επαρχιακών κοινοτήτων, στις οποίες οφείλουμε σήμερα τη γνώση αυτών των τραγουδιών. Τέτοιου είδους συλλογές θα αποτελέσουν το αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Πιο συγκεκριμένα στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία αρχικά θα γίνει καταγραφή των δημοτικών τραγουδιών τεσσάρων τοπικών συλλογών των περιοχών Βοΐου και Καστοριάς. Ειδικότερα για κάθε συλλογή θα συγκροτηθεί ένας κατάλογος με τους τίτλους των τραγουδιών της. Επιπρόσθετα για όσα τραγούδια δεν έχει σημειωθεί τίτλος από το συγγραφέα της εκάστοτε συλλογής, θα δοθεί από εμάς. Ο τίτλος θα μέλος του ίδιου του τραγουδιού και για την ακρίβεια επιλέχθηκε εκείνος ο στίχος που εκφράζει ακριβέστερα,

⁸ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.237-258). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

κατά τη γνώμη μας, το περιεχόμενό του. Στη συνέχεια θα ακολουθήσει η κατάταξη των τραγουδιών σε δώδεκα κατηγορίες με βάση το περιεχόμενό τους, υιοθετώντας την επιστημονική μέθοδο του Ν.Γ. Πολίτη.⁹ Έπειτα θα διατυπωθούν συγκεκριμένες συμπερασματικές παρατηρήσεις για την κατηγορία που θα συγκεντρώσει τα περισσότερα δημοτικά τραγούδια και παρατηρήσεις που θα αφορούν τη μορφολογία των τραγουδιών (στίχο, γλώσσα, μέτρο).

Στο ταξίδι αυτό στην παράδοση και στα τραγούδια του τόπου καταγωγής μας, επιθυμούμε τη συντροφιά σας. Είναι πολύτιμη, όπως και η διάσωση της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Ας είναι αυτή η εργασία ένα λιθαράκι στο κάστρο της παράδοσης και του πολιτισμού που οφείλουμε να χτίσουμε, να διαφυλάξουμε και να παραδώσουμε με ακόμη μεγαλύτερη αίγλη στις επόμενες γενιές.

⁹ Πολίτης, Ν. Γ. (1914). *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού* (σ. 5). Αθήνα: Εστία

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Δημοτικό τραγούδι ή αλλιώς τραγούδι του λαού. Η λέξη τραγούδι έχει τις ρίζες στην αρχαία εποχή, αφού προέρχεται από τη λέξη τραγωδία, που σήμαινε το άσμα.¹⁰ Για πολλούς αιώνες ο μόνος πραγματικός ποιητής που έχει το γένος είναι ο ανώνυμος και ο αναλφάβητος λαός, σύμφωνα με τον Γιώργο Σεφέρη.¹¹ Με αυτόν τον τρόπο, ο σημαντικός αυτός ποιητής αναγνωρίζει τη μεγάλη αξία του δημοτικού τραγουδιού, το οποίο αποτέλεσε στα βάθη του χρόνου την πιο έγκυρη έκφραση των συναισθημάτων και των βιωμάτων του ελληνικού λαού. Οι απαρχές του βρίσκονται στα ακριτικά τραγούδια, τα οποία παρουσιάζουν στενή σχέση με το πρώτο μνημείο της νεοελληνικής λογοτεχνίας, το έπος του *Διγενή Ακρίτα*. Τα ακριτικά τραγούδια γεννήθηκαν στη Μ. Ασία κατά τον 9^ο και 10^ο αιώνα. Το ίδιο χρονικό διάστημα και στο ίδιο μέρος σύμφωνα με τον Baud Bovy δημιουργήθηκαν δύο από τα πιο γνωστά διηγηματικά τραγούδια: «Του γεφυριού της Άρτας» και «Του νεκρού αδερφού».¹²

Έπειτα, κατά τον 13^ο έως τον 15^ο αιώνα, εμφανίστηκαν τα ερωτικά δημοτικά τραγούδια ή της αγάπης στα Δωδεκάνησα και στα νησιά του Αιγαίου. Λίγο αργότερα, κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας (18^ο αι.) στην ηπειρωτική Ελλάδα άνθισε το τελευταίο είδος δημοτικών τραγουδιών, τα κλέφτικα τραγούδια.¹³

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Αλέξη Πολίτη, τα δημοτικά τραγούδια με βάση τη λειτουργία που επιτελούν, διακρίνονται σ' αυτά που πλαισιώνουν κάποια πράξη και σ' εκείνα που αποτελούν μια πράξη.¹⁴ Μια πιο σαφή διάκριση των δημοτικών τραγουδιών έχει προσφέρει η επιστήμη της λαογραφίας και ειδικότερα ο Στίλπων Π. Κυριακίδης. Σύμφωνα με αυτή, τα τραγούδια διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τα «κυρίως άσματα» που συνοδεύουν όλες τις εκδηλώσεις του βίου και τα «διηγηματικά» ή «επύλλια» που προϋποθέτουν προπαρασκευή και ποιητική τέχνη. Πιο συγκεκριμένα, στα «κυρίως άσματα» ανήκουν τα Κλέφτικα, οι Θρήνοι για την άλωση των πόλεων - τα Ιστορικά, τα Ερωτικά ή της Αγάπης, τα Νυφιάτικα ή του Γάμου, τα Θρησκευτικά - Λατρευτικά, τα Νανουρίσματα - Ταχαρίσματα, της Ξενιτιάς, τα Γνωμικά - Διδακτικά - Κοινωνικά, τα Μοιρολόγια και τα

¹⁰ Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.107). Αθήνα: ΜΙΕΤ.

¹¹ Καραμπελιάς, Γ. (2017). *Το δημοτικό τραγούδι, Αποτύπωση της ιδιοπροσωπίας του νεώτερου ελληνισμού* (σ.11). Αθήνα: Εναλλακτικές εκδόσεις

¹² Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.109). Αθήνα: ΜΙΕΤ.

¹³ Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.102, 110). Αθήνα: ΜΙΕΤ.

¹⁴ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.20). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

Σκωπτικά. Από την άλλη πλευρά, στα «διηγηματικά» εντάσσονται τα Ακριτικά και οι Παραλογές.¹⁵

Διευρύνοντας αυτή τη διάκριση ο Ν. Γ. Πολίτης, ο «πατήρ της ελληνικής λαογραφίας» όπως ονομάστηκε, κατέταξε τα δημοτικά τραγούδια στηριγμένος στο περιεχόμενό τους, σε δώδεκα κατηγορίες: Ακριτικά, Κλέφτικα, Θρήνοι για την άλωση των πόλεων - Ιστορικά, Ερωτικά ή Της Αγάπης, Νυφιάτικα ή του Γάμου, Θρησκευτικά - Λατρευτικά, Νανουρίσματα - Ταχταρίσματα, Της ξενιτιάς, Γνωμικά - Διδακτικά - Κοινωνικά, Μοιρολόγια, Παραλογές και Σκωπτικά.¹⁶

Αρχικά, στην κατηγορία των Ακριτικών τραγουδιών ανήκουν αυτά που διηγούνται τους ηρωισμούς και τα κατορθώματα των Ακριτών. Ακρίτες ονομάζονταν οι φύλακες των συνόρων του βυζαντινού κράτους. Ο πιο γνωστός από αυτούς ήταν ο Βασίλειος Διγενής για τη γενναιότητα, την πολεμική του χάρη και ειδικότερα για την πάλη του με τον Χάρο.¹⁷ Στη συνέχεια, ακολουθεί η κατηγορία των Κλέφτικων τραγουδιών, στην οποία κατατάσσονται τα τραγούδια που αναφέρονται στα κατορθώματα και στα βάσανα των κλεφτών ή θρηनों για το θάνατο τους.¹⁸ Τα Κλέφτικα τραγούδια συντέθηκαν στις περιοχές δράσης των κλεφτών και πιο συγκεκριμένα, στην Μακεδονία, στην Ήπειρο, στην Θεσσαλία, στην Στερεά Ελλάδα και στην Πελοπόννησο.¹⁹ Είναι τα πιο λιτά δημοτικά τραγούδια και μοιάζουν πολύ μεταξύ τους.

Έπειτα έχουμε την κατηγορία των Θρήνων για την άλωση των πόλεων και των Ιστορικών τραγουδιών. Σ' αυτήν εντάσσονται τα τραγούδια που κάνουν αναφορά σε πολεμικά ή κοινωνικά γεγονότα, όπως είναι οι πολιορκίες ή οι αλώσεις πόλεων, οι επαναστάσεις και οι βιαιοπραγίες απέναντι στον άμαχο πληθυσμό.²⁰ Επιπλέον στα Ιστορικά τραγούδια ανήκουν κι όσα εξυμνούν τη δράση των Μακεδονομάχων, όπως είναι αυτά για τον Παύλο Μελά.²¹ Τα Ιστορικά τραγούδια είναι λιγοστά.

¹⁵ Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.103-114). Αθήνα: ΜΙΕΤ

¹⁶ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.53). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

¹⁷ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.31-32). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

¹⁸ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.33-34). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

¹⁹ Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.102-103). Αθήνα: ΜΙΕΤ

²⁰ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.33). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

²¹ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.119). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

Αντίθετα, πλήθος τραγουδιών συναντάμε στην κατηγορία των Ερωτικών τραγουδιών ή της Αγάπης. Αυτά έχουν συνήθως ως πρωταγωνιστικό πρόσωπο τη νέα κόρη και κεντρικό συναίσθημα τον έρωτα.²² Ειδικότερα, τα Ερωτικά τραγούδια της Δυτικής Μακεδονίας αποτελούν δημιούργημα μια κλειστής αγροτικής κοινωνίας, η οποία αντιμετωπίζει με αυστηρότητα τα ερωτικά ζητήματα.²³ Ωστόσο δεν απουσιάζει η μορφή της άπιστης συζύγου ή ερωμένης, η οποία εμφανίζεται ευρέως στα νησιώτικα ερωτικά τραγούδια. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο νησιωτικό περιβάλλον, το οποίο φαίνεται να είναι πιο χαλαρό απέναντι στα ηθικά ζητήματα. Τέτοιου είδους χαλάρωση ηθών συναντάμε στα ποιήματα του Σαχλίκη, τα οποία γράφτηκαν στην Κρήτη τον 14^ο αι.. Ακόμη στην Κρήτη και στην Κύπρο έχουν τις ρίζες τους πολλά ερωτικά δίστιχα, γνωστά και ως λιανοτράγουδα.²⁴ Πιο συγκριμένα, τα λιανοτράγουδα είναι δίστιχα δημοτικά ποιήματα, τα οποία αναφέρονται στα βάσανα της αγάπης, στην ομορφιά της αγαπημένης, στην παντρεία. Επιπλέον, μπορεί να είναι επαινετικά ή σκωπτικά.²⁵ Ας σημειωθεί ακόμη, ότι τα Ερωτικά τραγούδια παρουσιάζουν ποικιλία μέτρων και όχι μόνο δεκαπεντασύλλαβο. Τέλος είναι φανερό η επίδραση τους στα γνήσια ρεμπέτικα τραγούδια.²⁶

Συγγενή με τα Ερωτικά τραγούδια είναι τα Νυφιάτικα ή του Γάμου, τόσο στη μορφή όσο και στο περιεχόμενο. Τα Νυφιάτικα τραγούδια αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι όλων των εκδηλώσεων των ημερών του γάμου, εξυμνώντας την ομορφιά της νύφης και του γαμπρού. Συγχρόνως εκφράζουν τη θλίψη για τον αποχωρισμό των συγγενών και ιδιαίτερα για την απομάκρυνση της κόρης από την μάνα. Επιπλέον, είναι στενά συνδεδεμένα με την εθιμική τάξη.²⁷

Με τα ήθη, τα έθιμα και τις αξίες του λαού είναι άρρηκτα δεμένα και τα Θρησκευτικά -Λατρευτικά τραγούδια. Σ' αυτά ανήκουν τα κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων, τα οποία αναγγέλλουν το θρησκευτικό γεγονός. Πολλά από αυτά έχουν τις ρίζες του στη βυζαντινή εποχή. Επιπροσθέτως, στα Θρησκευτικά -Λατρευτικά τραγούδια εντάσσονται κι αυτά που τραγουδιούνται την περίοδο του Πάσχα (του

²² Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.34). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

²³ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.127). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

²⁴ Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.110-111). Αθήνα: ΜΙΕΤ

²⁵ *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' & ΣΤ' Δημοτικού, Με λογισμό και μ' όνειρο*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2003/Anthologio_E-ST-Dimotikou_html-empl/index09_03.html

²⁶ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.34). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

²⁷ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.35). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

Λαζάρου, τη Μεγάλη Παρασκευή, την Κυριακή του Πάσχα). Όλα αυτά τα τραγούδια καταλήγουν με ευχές για το νοικοκύρη του σπιτιού (τον παπά, τον γραμματικό, τους αρραβωνιασμένους) και αίτημα για φιλοδώρημα. Αν όμως δεν δοθεί το φιλοδώρημα, οι ευχές μετατρέπονται σε αστείες κατάρες, τονίζοντας την φιλαργυρία του νοικοκύρη.²⁸

Είναι χρήσιμο να τονιστεί, επίσης, ότι στα Θρησκευτικά - Λατρευτικά τραγούδια κατατάσσονται κι ορισμένα που έχουν αρχαιότατη καταγωγή και μαγική προέλευση, όπως είναι τα Χελιδονίσματα και τα τραγούδια της Περπερούνας. Πιο συγκεκριμένα, τα Χελιδονίσματα τραγουδιούνται την πρώτη μέρα του Μάρτη, δηλαδή την πρώτη μέρα της άνοιξης και με αυτά οι άνθρωποι γιορτάζουν τον ερχομό της. Χελιδονίσματα εντοπίζονται και στην Ευρώπη κατά την περίοδο του μεσαίωνα. Με τη σειρά τους, τα τραγούδια της Περπερούνας αναφέρονται σε μία λαϊκή τελετή, η οποία διαδραματίζεται συνήθως το καλοκαίρι σε περίοδο ανομβρίας. Με αυτήν οι κάτοικοι του χωριού παρακαλούν τον θεό να βρέξει, για να εκπονήσουν τις αγροτικές τους εργασίες. Ας σημειωθεί ακόμη, ότι η λαϊκή τελετή της περπερούνας φαίνεται να πετυχαίνει το στόχο της, αφού μετά την ολοκλήρωση της, παρατηρείται βροχόπτωση.²⁹ Τέλος όλα αυτά τα Θρησκευτικά - Λατρευτικά τραγούδια είναι «αγύρτικα», δηλαδή ψέλλονται από διάφορες παρέες από σπίτι σε σπίτι.

Στη συνέχεια, ακολουθεί η κατηγορία των Νανουρισμάτων - Ταχταρισμάτων. Σ' αυτήν ανήκουν αμιγώς γυναικεία τραγούδια, δηλαδή τραγούδια φτιαγμένα από μάνες. Ειδικότερα, με τα νανουρίσματα οι μητέρες προσπαθούν, να κοιμίσουν τα νεογνά τους, λέγοντας διάφορες ευχές για μια ζωή γεμάτη ευτυχία και επιτυχίες. Συγγενή με τα νανουρίσματα είναι τα ταχταρίσματα, με τα οποία χορεύουν στα γόνατα τους τα μωρά οι πιο στενοί συγγενείς.³⁰ Τα ταχταρίσματα είναι σε τροχαϊκό μέτρο, ενώ τα νανουρίσματα σε ιαμβικό. Επιπλέον, πολλά νανουρίσματα είναι βυζαντινά.

Βαθιά ριζωμένα στο χρόνο είναι και τα τραγούδια της Ξενιτιάς. Από τα αρχαία χρόνια ο δρόμος της αποδημίας ήταν γνωστός στον ελληνικό λαό. Πολλοί άνθρωποι μετανάστευαν σε αναζήτηση μια καλύτερης ζωής τόσο για τους ίδιους όσο και για την οικογένειά τους. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη γέννηση τραγουδιών σπαραχτικών, συγγενικών με τα μοιρολόγια. Πιο συγκεκριμένα, τα τραγούδια της ξενιτιάς εκφράζουν την θλίψη, τον πόνο και την αγωνία όσων μένουν πίσω στην πατρογονική εστία, περιμένοντας το

²⁸ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.35-36). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

²⁹ Παπαρίζος, Ρ. (1996). *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* (σ.59-62). Θεσσαλονίκη: Κώδικας

³⁰ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.37). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

γυρισμό του ξενιτεμένου.³¹ Συνεπώς αποτελούν συνήθως δημιουργήματα των συζύγων ή των μανάδων των ξενιτεμένων. Σ' αυτά επικρατεί μία θρηνητική διάθεση, παρόμοια με αυτή που χαρακτηρίζει τα νυφιάτικα τραγούδια και τα μοιρολόγια. Το φαινόμενο αυτό είναι απόλυτα φυσικό, διότι σύμφωνα με τον Αλέξη Πολίτη η ξενιτιά, ο γάμος και ο θάνατος αποτελούν καθοριστικές εξωτερικές επεμβάσεις στο κύτταρο της κοινωνικής ζωής. Ειδικότερα, ο ξενιτεμός προκαλεί την προσωρινή διάλυση της οικογένειας, ο γάμος την ανασύνθεση της και ο θάνατος την οριστική της καταστροφή.³²

Όσον αφορά τη γεωγραφική περιοχή, στην οποία άνθισαν τα τραγούδια της ξενιτιάς, φαίνεται να είναι η ηπειρωτική Ελλάδα και πιο συγκεκριμένα η Δυτική Μακεδονία, η Ήπειρος και η Θεσσαλία. Σ' αυτές τις περιοχές σημειώνεται μία αποδημία προς τη Κεντρική Ευρώπη (Βιέννη, Βουδαπέστη) και τις παρίστριες ηγεμονίες (Βλαχία, Μολδαβία) κατά τη διάρκεια του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται από την ίδρυση ή την οικονομική ενίσχυση διάφορων οικισμών κατά το 18^ο αιώνα, όπως της Καστοριάς, της Κοζάνης και της Σιάτιστας.³³ Συνεπώς, τώρα είναι πιο εύκολο να κατανοήσουμε τον θρηνητικό χαρακτήρα των τραγουδιών της ξενιτιάς, αφού τα μέρη του ξενιτεμού ήταν μακρινά, ο τρόπος επικοινωνίας εκείνη την εποχή δύσκολος καθώς και ο γυρισμός του ξενιτεμένου. Ωστόσο, μες στην πλειοψηφία των θλιβερών αυτών τραγουδιών, είναι δυνατό να συναντήσει κανείς τη θετική αντιμετώπιση της αποδημίας, ως μέσο οικονομικής ανακούφισης ή πλουτισμού.

Σκέψεις για τον πλουτισμό, τη ματαιότητα του επίγειου κόσμου και την αξία της κάθε ηλικιακής περιόδου του ανθρώπου εκφράζουν τα λεγόμενα Γνωμικά - Διδακτικά - Κοινωνικά τραγούδια. Αυτά μοιάζουν με παροιμίες, αλλά ξεχωρίζουν για την ποιητική τους χάρη. Σ' αυτά εντάσσονται όσα τραγούδια περιέχουν προτροπές για την έγκαιρη απόλαυση της ζωής καθώς και απόψεις για την αξία της καλής γυναίκας και του έμπιστου φίλου.³⁴ Επιπλέον, στα Γνωμικά-Διδακτικά-Κοινωνικά τραγούδια περιλαμβάνονται και όσα αναφέρονται στην καταστροφή του κόσμου. Ακόμη, στα Κοινωνικά τραγούδια κατατάσσονται και ορισμένα δίστιχα που δηλώνουν την κοινωνική αδικία, τη λαϊκή εγκαρτέρηση και τις ελπίδες των καπνεργατών.³⁵ Εν κατακλείδι, τα τραγούδια αυτής της

³¹ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.104). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

³² Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.105). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

³³ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.107). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

³⁴ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.38). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

³⁵ Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.38). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

κατηγορίας φανερώνουν μια ακραιφνή αγάπη για τις αξίες της ζωής και μια χαρμολύπη για τις εφήμερες επίγειες χαρές.

Το πρόσκαιρο των απολαύσεων της ζωής διαπερνά ως αντίληψη και τα Μοιρολόγια. Σε εκείνα βέβαια κυριαρχεί ο θρήνος για την απώλεια αγαπημένων προσώπων, αλλά και για την ανθρώπινη μοίρα γενικότερα. Ο αβάσταχτος πόνος που προκαλεί ο θάνατος αγαπημένων ανθρώπων, υπήρξε η γενεσιουργός αιτία των μοιρολογιών. Ήδη από την αρχαιότητα υπήρχαν αοιδοί, οι οποίοι θρηνούσαν με τραγούδια τους νεκρούς ήρωες. Τυπικό παράδειγμα αποτελεί το μοιρολόγι για τον νεκρό Έκτορα, το οποίο παρατίθεται στην Ιλιάδα.³⁶ Σ' αυτό εκτός από τους αοιδούς συμμετέχουν και οι γυναίκες κλαίγοντας.

Είναι χρήσιμο να τονιστεί, επίσης, ότι ο ελληνικός λαός διαφύλαξε στα μοιρολόγια του την αρχαιοελληνική αντίληψη της ύπαρξης του Κάτω κόσμου και του Χάρου (Χάρωνα στην αρχαιότητα). Πράγματι, από τα μοιρολόγια απουσιάζει η χριστιανική πίστη για την ύπαρξη Κόλασης και Παραδείσου.³⁷ Πιο συγκεκριμένα στα μοιρολόγια οι συγγενείς και οι φίλοι μιλούν στο νεκρό με τρυφερό και παραινετικό ύφος και τον ρωτούν για τον Κάτω κόσμο. Από την άλλη πλευρά, ο ίδιος ο νεκρός τους αποχαιρετάει ή θέτει ερωτήματα για τον Απάνω κόσμο, τονίζοντας τη σκοτεινιά και την ασχήμια του Κάτω κόσμου και του Χάροντα.

Το κυριότερο όμως είναι, ότι τα μοιρολόγια διαμορφώθηκαν και αναπτύχθηκαν κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας. Ας σημειωθεί ακόμη ότι, τα μοιρολόγια καλλιεργήθηκαν ιδιαίτερα στη Μάνη. Τα μανιάτικα μοιρολόγια ξεχωρίζουν για την πλημμύρα συναισθημάτων και για τον ιδιαίτερο οχτασύλλαβο στίχο τους.³⁸ Είναι πολύ βαριά, αντανακλώντας την τραχύτητα του τόπου και των ανθρώπων.

Τις παραδόσεις και τις αντιλήψεις του λαού φανερώνουν και οι Παραλογές, οι οποίες αποτελούν διηγηματικά τραγούδια. Ειδικότερα, στις Παραλογές εντάσσονται όσα τραγούδια έχουν φανταστική υπόθεση και περιγράφουν μια ολοκληρωμένη πράξη.³⁹ Σύμφωνα με τον Στίλωνα Κυριακίδη οι Παραλογές συνδέονται με τα αρχαία ορχηστικά δράματα. Το γεγονός αυτό αποδεικνύεται από την ίδια τη λέξη «παραλογή», η οποία προέρχεται από την αρχαία λέξη «παρακαταλογή».⁴⁰ Παρακαταλογή στην αρχαιότητα σήμαινε μουσική απαγγελία. Επιπλέον, τόσο στα αρχαία δράματα όσο και στις Παραλογές παρουσιάζεται μια ακραία

³⁶ Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.105). Αθήνα: ΜΙΕΤ

³⁷ Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.105). Αθήνα: ΜΙΕΤ

³⁸ Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.106). Αθήνα: ΜΙΕΤ

³⁹ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.79). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁴⁰ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.82). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

κατάσταση. Αυτή μπορεί να είναι πλαστή, όπως και οι ήρωες των τραγουδιών, αλλά οι πράξεις τους ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, τα κύρια μορφολογικά χαρακτηριστικά των Παραλογών είναι η ρεαλιστική παρουσίαση του θέματος, η απουσία μαγικών στοιχείων και η νοβελιστική μορφή.⁴¹ Είναι χρήσιμο να τονιστεί επίσης, ότι οι παραλογές είναι λίγες, αλλά οι παραλλαγές τους άπειρες και η διάδοση τους εκτείνεται σε όλη την Ελλάδα και στα Βαλκάνια.⁴²

Τέλος, ακολουθεί η κατηγορία των Σκωπτικών τραγουδιών. Σκωπτικά ή Αποκριάτικα ονομάζονται τα δημοτικά τραγούδια που τραγουδιούνται στις γιορτές της Αποκριάς. Το περιεχόμενο τους είναι συνήθως σκωπτικό, βακχικό, εύθυμο και γνωμικό.⁴³ Για να γίνει πιο σαφές, στα Σκωπτικά ανήκουν τα τραγούδια που σατιρίζουν ήθη, ελαττώματα και ανθρώπινους τύπους.⁴⁴ Τα περισσότερα συνοδεύονται από μιμικές κινήσεις, όπως για παράδειγμα το γνωστό δημοτικό τραγούδι «Πώς το τρίβουν το πιπέρι».

Όσον αφορά τις γεωγραφικές περιοχές, του Βοΐου και της Καστοριάς που εξετάζουμε στην παρούσα εργασία, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποκαλούμενα «Τραγούδια των Φανών». Αυτά εντάσσονται στην κατηγορία των Σκωπτικών - Αποκριάτικων τραγουδιών. Τραγουδιούνται και χορεύονται από τους ντόπιους γύρω από αναμμένες φωτιές (τους φανούς), το βράδυ της Κυριακής της Αποκριάς, στην προσπάθεια τους να ξορκίσουν το κακό. Σ' αυτά ανήκουν τα λεγόμενα «ξινέντραπα» ή «μασκαραλίτκα» ή «νοικοκυρίσια», τα οποία περιέχουν σεξουαλικά υπονοούμενα.⁴⁵ Παρόλο που, κατακλύζονται από άσεμνα σχόλια και βωμολοχίες, είναι πολύ δημοφιλή και τραγουδιούνται ακόμη κι από παιδιά. Επιπλέον, τα Σκωπτικά δημοτικά τραγούδια ασκούν άμεσα ή έμμεσα κοινωνική κριτική. Τέλος, με αυτά ολοκληρώνεται η κατηγοριοποίηση των δημοτικών τραγουδιών.

Εν κατακλείδι, τα δημοτικά τραγούδια ανάλογα με το περιεχόμενο τους κατατάσσονται σε δώδεκα κατηγορίες: Ακριτικά, Κλέφτικα, Θρήνοι για την άλωση των πόλεων - Ιστορικά, Ερωτικά ή Της Αγάπης, Νυφιάτικα ή του Γάμου, Θρησκευτικά - Λατρευτικά, Νανουρίσματα - Ταχταρίσματα, Της ξενιτιάς, Γνωμικά - Διδακτικά - Κοινωνικά,

⁴¹ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.88). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁴² Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια* (σ.32). Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

⁴³ *Αποκριάτικα τραγούδια*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B9%CE%AC%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1_%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%8D%CE%B4%CE%B9%CE%B1

⁴⁴ Συλλογικό έργο. (2007). *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.1979-1980). Αθήνα: Πατάκης

⁴⁵ *Τα τραγούδια των Φανών*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://kozanitikiapokria.gr/ta-tragoudia-ton-fanon/#about>

Μοιρολόγια, Παραλογές και Σκωπτικά. Το κυριότερο όμως είναι, ότι παρά τη θεματική διαφοροποίηση των τραγουδιών, παρουσιάζουν μεταξύ τους ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Πιο συγκεκριμένα, ο τόπος ανάπτυξης των δημοτικών τραγουδιών είναι κοινός, είναι δηλαδή η αγροτική κοινωνία, μια κοινωνία κλειστή, φτωχή η οποία εξελίσσεται με αργούς ρυθμούς.⁴⁶ Στο γεγονός αυτό οφείλεται η απλή γλώσσα, καθώς και η περιορισμένη φαντασία των τραγουδιών. Ειδικότερα, η συντακτική τους δομή βασίζεται στο ουσιαστικό και στο ρήμα.⁴⁷ Η χρήση επιθετικών ή επιρρηματικών προσδιορισμών είναι συγκρατημένη έως ανύπαρκτη. Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί η παρουσία πρωτότυπων σύνθετων και παλαιότερων ή διαλεκτικών λέξεων σε αυτά. Οι παλαιότερες και ιδιαίτερες αυτές λέξεις ονομάζονται «γλώτται» (όρος του Αριστοτέλη) και συναντώνται συχνότερα στα Ακριτικά τραγούδια και στις Παραλογές.⁴⁸

Επιπροσθέτως, ένα ακόμη κοινό χαρακτηριστικό των δημοτικών τραγουδιών είναι οι «λογότυποι» (φόρμουλες), οι οποίοι αποτελούν στερεότυπες φράσεις που επαναλαμβάνονται σε διαφορετικά τραγούδια.⁴⁹ Είναι χρήσιμο να τονιστεί επίσης, η ίδια η παρέμβαση του τραγουδιστή στη δομή και στον στίχο του δημοτικού τραγουδιού. Ειδικότερα, κατά την εκτέλεση του, ο τραγουδιστής σπάζει τον στίχο, παρεμβάλλοντας τα λεγόμενα «τσακίσματα» ή «γυρίσματα». «Τσακίσματα» ονομάζονται οι επαναλήψεις συλλαβών ή λέξεων, οι οποίες ανακόπτουν τη ροή του στίχου. Αντίθετα, τα «γυρίσματα» αποτελούν άσχετες με το νόημα του τραγουδιού λέξεις, οι οποίες όμως ολοκληρώνουν τη μελωδία.⁵⁰

Η μελωδία του δημοτικού τραγουδιού οφείλεται στον ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο στίχο του, ο οποίος συναντάται στην πλειονότητα των τραγουδιών. Ωστόσο, σε ορισμένα τραγούδια χρησιμοποιείται ο δωδεκασύλλαβος ή ο ιαμβικός οχτασύλλαβος.⁵¹ Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελούν τα προαναφερόμενα ερωτικά δίστιχα ή λιανοτράγουδα, στα οποία κυριαρχεί η ομοιοκαταληξία. Η τελευταία εμφανίζεται σπάνια στα υπόλοιπα δημοτικά τραγούδια όπως και το φαινόμενο του διασκελισμού. Αυτό σημαίνει, ότι το νόημα ολοκληρώνεται σε κάθε στίχο, δεν συνεχίζεται δηλαδή στον επόμενο. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην αρχή της ισομετρίας, η οποία αποτελεί βασικό νόμο της δημοτικής τεχνοτροπίας.⁵² Επιπλέον, γνωστός νόμος της δημοτικής παράδοσης είναι και ο «νόμος των

⁴⁶ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.45). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁴⁷ Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.116). Αθήνα: ΜΙΕΤ

⁴⁸ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.136). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁴⁹ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.134). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁵⁰ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.150). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁵¹ Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.114). Αθήνα: ΜΙΕΤ

⁵² Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.152). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

τριών». Σύμφωνα με αυτόν, το κεντρικό πρόσωπο ή αντικείμενο αναφέρεται τρίτο στη σειρά και επισημαίνεται η υπεροχή του από τα δύο προηγούμενα.⁵³

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, τα δημοτικά τραγούδια παρουσιάζουν πολλά κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά, τα οποία συνθέτουν τη τεχνική τους. Είναι χρήσιμο να τονιστεί επίσης, η κοινή δομή των τραγουδιών. Πιο συγκεκριμένα, στην αρχή του τραγουδιού γίνεται μία εισαγωγή στο θέμα του. Είναι γνωστό, ότι αυτό το πρωταρχικό μέρος αποτελεί το προοίμιο του τραγουδιού.⁵⁴ Το προοίμιο είναι δυνατό να απουσιάζει από τις παραλλαγές του ίδιου τραγουδιού ή να υπάρχει αυτούσιο σε ένα άλλο τραγούδι. Ένα ακόμη βασικό στοιχείο της δομής των δημοτικών τραγουδιών είναι ο διάλογος. Ειδικότερα, είναι συνήθης η παρουσία ενός συμβατικού συνομιλητή, ο οποίος θέτει ερωτήματα στον ήρωα, για να ξεκινήσει την εξιστόρηση των γεγονότων. Με τη σειρά της, η ιστορία του τραγουδιού αποτελείται από επεισόδια, τα οποία συνίστανται από σύντομες αφηγηματικές μονάδες, τα μοτίβα. Το κεντρικό επεισόδιο αποτελεί τον «σκληρό πυρήνα» του τραγουδιού και παραμένει αναλλοίωτο στις διάφορες παραλλαγές του.⁵⁵ Συνεπώς, τα δημοτικά τραγούδια παρόλη τη φαινομενική τους απλότητα διέπονται από συγκεκριμένη τεχνική και δομή.

Σ' αυτή τη τεχνική, τη δομή και την αξία των δημοτικών τραγουδιών εστίασαν πρώτοι το ενδιαφέρον τους οι ξένοι μελετητές. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην ανάπτυξη του ρομαντικού κινήματος και του φιλελληνισμού κατά την διάρκεια της ελληνικής επανάστασης.⁵⁶ Είναι σημαντικό να τονιστεί επίσης, ότι οι ελληνικές εκδόσεις δημοτικών τραγουδιών ξεκινούν μετά το 1850. Το φαινόμενο αυτό συνδέεται άμεσα με την απελευθέρωση των Ελλήνων από τον τούρκικο ζυγό και τη γένεση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους (1830).⁵⁷

Επιπροσθέτως, ανασταλτικό παράγοντα για την έκδοση των δημοτικών τραγουδιών αποτέλεσε η αδιάφορη και υποτιμητική στάση των Ελλήνων λογίων (Κοραή) απέναντι σ' αυτά. Ωστόσο, το 1852 στην Κέρκυρα εκδίδεται η συλλογή *Άσματα δημοτικά της Ελλάδος εκδοθέντα μετά μελέτης περί του μεσαιωνικού ελληνισμού* από τον Σπυρίδωνα Ζαμπέλιο. Ο Σ.

⁵³ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.153). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁵⁴ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.160). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

⁵⁵ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.161). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης

⁵⁶ Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.118). Αθήνα: ΜΙΕΤ

⁵⁷ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.237-258). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης

Ζαμπέλιος στηρίχτηκε στις εκδοθείσες συλλογές, όπως σ' αυτή του Φοριέλ και επεξεργάστηκε ελαφρώς τα τραγούδια που εξέδωσε.⁵⁸

Έπειτα, το 1880 με το πνευματικό κίνημα του δημοτικισμού, το ενδιαφέρον για τα δημοτικά τραγούδια αυξάνεται και τονίζεται η μεγάλη πολιτισμική τους αξία. Βέβαια, η αξία τους αναδεικνύεται ακόμη περισσότερο στα τέλη του 19^{ου} αι. με την ανάπτυξη της επιστήμης της λαογραφίας. Η τελευταία εστιάζει το ενδιαφέρον της στη καθημερινή ζωή των λαϊκών ανθρώπων, την οποία εξιδανικεύει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, την αντιμετώπιση των δημοτικών τραγουδιών ως ποιητικών και ηθικών προτύπων.⁵⁹ Συνεπώς, πυκνώνει η έκδοση συλλογών δημοτικών τραγουδιών. Πιο συγκεκριμένα, γεννιέται μια πληθώρα τοπικών συλλογών από δασκάλους επαρχιακών κοινοτήτων. Σε αυτές οφείλουμε σήμερα τη γνώση αυτών των τραγουδιών.

Σε αυτό το σημείο βέβαια, προκύπτει το ερώτημα κατά πόσο είναι έμπιστες και ακριβείς αυτού του είδους οι συλλογές. Σύμφωνα με τον Λίνο Πολίτη, οι πιο παλιές και οι τοπικές συλλογές περιέχουν τη πιο γνήσια μορφή των τραγουδιών. Ας σημειωθεί ακόμη, ότι μία υποδειγματική έκδοση δημοτικών τραγουδιών αποτελεί η συλλογή του Νικόλαου Γ. Πολίτη, *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού* (1914, Αθήνα). Ο Νικόλαος Γ. Πολίτης βασίστηκε στις παραλλαγές των τραγουδιών, για να αποκαταστήσει την τελική τους μορφή, χωρίς να εισάγει δικές του λέξεις.⁶⁰

Εν κατακλείδι, σ' αυτές τις συλλογές, ξένες και ελληνικές οφείλουν οι σύγχρονοι Έλληνες τη γνώση των δημοτικών τραγουδιών. Μία γνώση πολύτιμη, η οποία κληρονομείται από γενιά σε γενιά και διατηρεί ζωντανή την αγάπη για την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα του ελληνικού λαού. Ίσως η πιο σημαντική παρακαταθήκη για τη νέα γενιά να είναι αυτή, η γνώση των δημοτικών τους τραγουδιών, των «ριζών» τους.

⁵⁸ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.254). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης

⁵⁹ Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.166-167). Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης

⁶⁰ Πολίτης, Α. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας* (σ.118-119). Αθήνα: ΜΙΕΤ

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

1^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΟΥΦΛΙΑΣ, *ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΩ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ*

Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Ο Γιάννης κι ο δράκοντας της Καστοριάς»
	2) «Τα φίδια αποφασίζουν να φιδιάσουν τον Γιάννη στον κάμπο του Αργεστού»
	3) «Ο Ακρίτης και η Λάμια της Καστοριάς»
	4) Άτιτλο (Την Λάμια την εσκότωσε και χάρηκεν ο κόσμος) ⁶¹ (παραλλαγή του 3)
	5) «Ο Κωνσταντίνος και το βουβάλι»
	6) «Οι Τούρκοι, ο Γενίτσαρος πηγαίνουν στο σπίτι του Γιώργου του πολεμιστή»
	7) «Ο Χάρος-Χάροντας κι ο Καστρίτης»

⁶¹ Διατηρούνται οι τίτλοι που έχει δώσει ο συγγραφέας της συλλογής για τα τραγούδια 1-3, 5-13, 15-24, 38-90, 94-96, 126-128, 137-209, 215-221, 224-226, 228-236, 243, 247-250, 255, 257-260, 262, 264, 267, 270-273, 286-287, 322-326, 330-334, 340-345, 378-379, 386-388, 390-403, 405-406, 409-414, 416-419, 422-444, 449, 452, 456, 458, 460, 463, 465, 468, 471, 476, 478, 481-483, 485-490, 493, 497-505, 507, 513, 517, 520-521, 537, 546, 553, 556-558, 563, 566-567, 571, 574-575, 580-581, 584-586.

Για τα υπόλοιπα τραγούδια, (4, 14, 25-37, 91-93, 97-125, 129-136, 210-214, 222-223, 227, 237-242, 244-246, 251-254, 256, 261, 263, 265-266, 268-269 και 274-285, 288-321, 327-329, 335-339, 346-377, 380-385, 389, 404, 407-408, 415, 420-421, 445-448, 450-451, 453-455, 457, 459, 461-462, 464, 466-467, 469-470, 472- 475, 477, 479-480, 484, 491-492, 494-496, 506, 508-512, 514-516, 518-519, 522-536, 538-545, 547-552, 554-555, 559-562, 564-565, 568-570, 572-573, 576-579, 582-583, 587-597) τα οποία παρατίθενται άτιτλα αξιοποιούνται ως τίτλοι τους οι στίχοι των τραγουδιών, οι οποίοι αποδίδουν πληρέστερα το θέμα τους.

	8) «Δεύτερο τραγούδι για το πάλεμα του Χάρου με τον Καστρίτη» (παραλλαγή του 7)
	9) «Ο Ορέστης και ο Αργεστός παλεύουν στο μαρμαρένιο αλώνι κι ανακαλύπτουν το μυστικό τους»
	10) «Στου Αλεξάνδρου τα βουνά εγώ μονάχος πέρασα»
	11) «Στου Αλεξάνδρου τα βουνά» (παραλλαγή του 10)
	12) «Ο Ακρίτης και η κατάρα της μάνας και το άγριο και κουτσό αρκούδι»
	13) «Ένα σπαθί χτυπάει τον Γιάννη τον περήφανο»
	14) Άτιτλο (Και χτύπησε τον Γιάννη τον παλικάρο) (παραλλαγή του 13)
	15) «Ο Ακρίτης Ορόντης προκαλεί σε αναμέτρηση τους Σαμουήληδες»
	16) «Ο Αλέξανδρος κι ο Αργεστός τρεις μέρες κάμνουν πόλεμο»
	17) «Οι Καστροπολεμίτες πηγαίνουν να σώσουν του ρήγα την καλή που την έκλεψαν οι Σαμουήληδες»
	18) «Οι Καστροπολεμίτες στις σιδερένιες πόρτες»
	19) «Ο πόλεμος των Ακριτών με τους Σαμουήληδες»
	20) «Ο Αλέξανδρος κι ο Αργεστός παίρνουν την είδηση, ότι οι εχθροί πήραν τις γυναίκες τους»
	21) «Ο Αλέξανδρος, ο Αργεστός, ο Όροιδος συγκρούονται με τους Σαμουήληδες, για να σώσουν τις γυναίκες τους. Η σύγκρουση ήταν τρομερή»
	22) «Η Γοργόνα πήρε τα βουνά ρωτώντας για τον

	Αλέξανδρο»
	23) «Η Γοργόνα βγήκε στον Έλυμπο, στο Γρεβενό και στην Καστοριά»
	24) «Η γαλαζιανή Γοργόνα»
	25) Άτιτλο (Ποτές μου δε φοβήθηκα εις τον Απάνω Κόσμο)
	26) Άτιτλο (Μ' αν είσαι άντρας χάρε μου, αν είσαι και λεβέντης)
	27) Άτιτλο (Κι είδα κι αυτόν τον Χάροντα μαζί με το δρεπάνι)
	28) Άτιτλο (Ακρίτη και Καστρίτη του και Καστροπολεμίτη)
	29) Άτιτλο (Γιε μου ήρθεν η άνοιξη ήρθε το καλοκαίρι)
	30) Άτιτλο (Παρακαλώ σε Μαύρη Γης κι αραχνιασμένο χώμα)
	31) Άτιτλο (Γιε μου πήρες τον δρόμο σου να πας στον Κάτω Κόσμο)
	32) Άτιτλο (Βγαίνει ο αητός 'πτη Μαύρης Γης με τα φτερά καμένα)
	33) Άτιτλο (Τι να σου στείλω Ακρίτη μου από τον Πάνω Κόσμο;)
	34) Άτιτλο (Κι άκουσες τη Χαρόντισσα που μάλωνε τον Χάρο)
	35) Άτιτλο (Ακρίτη μου τι ζήλεψες από τον Κάτω Κόσμο;)
	36) Άτιτλο (Για πες μου, γιε μου Ακρίτη μου)

	37) Άτιτλο (Ένας λεβέντης ξέβγαине από τον Κάτω κόσμο) ⁶²
	38) «Ο Αλέξανδρος, η Κρουσταλλένια, ο πύργος του Αργεστού και το τραγικό γεγονός»
	39) «Η κόρη από την Καστοριά κι ο ζουρλός άντρας της»
	40) «Το πούλημα μιας όμορφης από τον άντρα της κι ένας παράξενος αγοραστής. Η αποκάλυψη»
	41) «Η Ρήνη η Καστριώτισσα ἴπτης Καστοριάς το κάστρο κι ο γιος του βασιλιά που έγινε τσοπάνος»
	42) «Ο πραγματευτής και η Αστροειδή, η αναγνώριση»
	43) «Ο γυρισμός του ξενιτεμένου» (1 ^η παραλλαγή του 42)
	44) «Ο γυρισμός του ξενιτεμένου» (2 ^η παραλλαγή του 42)
	45) «Ο πραγματευτής, η κόρη Καστριώτισσα, το σημάδι της αναγνώρισης» (3 ^η παραλλαγή του 42)
	46) «Ο κριματισμένος του Γράμμου, η μάνα του, η αδερφή του, οι εκκλησιές, το Ευαγγέλιο»
	47) «Ο Μικροκωνσταντίνος, η γυναίκα του, η μάνα του, τ' αδέρφια του κι ο αγριοτζιόμπανος ο γαϊτανοφρυδάτος»
	48) «Η κουμπάρα-νούνα που από κουμπάρα έγινε νύφη»
	49) «Η λαφίνα, ο μόσχος της κι ο κυνηγός»

⁶² Τα τραγούδια 25-37 στη συλλογή εντάσσονται σε μία ξεχωριστή ενότητα από τα Ακριτικά με τίτλο «Το μοιρολόγι του Ακρίτη της Άνω Μακεδονίας» και υπότιτλο «Ο συγκλονιστικός διάλογος με τη μάνα του». Στη κατηγοριοποίηση που θα γίνει στη συνέχεια με βάση το περιεχόμενό τους, θα συμπεριληφθούν στην κατηγορία των Ακριτικών.

	50) «Η λυγερή, το μοναχό της παιδί και ο διάλογος με τη δεκαοχτούρα»
	51) «Ο ξένος, η Βουλγάρα και η φυλακή»
	52) «Το πάθημα του κεραστή» (παραλλαγή του 51)
	53) «Η Βουργάρα, ο δουλευτής κι ένας ερωτικός διάλογος»
	54) «Της Άρτας το γιοφύρι» (παραλλαγή) ⁶³
	55) «Ο Ακρίτης πραματευτής, η Βουλγαροπούλα και η ερωτική μη συνεύρεση, ο θυμός, η απόφαση» ⁶⁴
	56) «Ο πατέρας κυνηγός, ο γιος ο Μικρό-Κωνσταντίνος και η άπιστη γυναίκα» (παραλλαγή) ⁶⁵
	57) «Το ατρύγητο αμπέλι»
	58) «Στης Καστοριάς τον πύργο»
	59) «Ο Κώστας, η καλή του κι ο Γιώργος ο αδερφός του»
	60) «Η μάνα καταριέται τον γιο της, του λέει ποτές να μην γυρίσει από την ξενιτιά»
	61) «Τούρκος Ρωμιούλα αγαπά»
	62) «Ο Κώστας ο πραματευτής, ο δρόμος του, ο άγριος κλέφτης και η αποκάλυψη»
	63) «Σα τι μου λες πουλάκι μου»

⁶³ Παραλλαγή της γνωστής παραλογής, η οποία τραγουδιέται στο χωριό Γέρμας της Καστοριάς.

⁶⁴ Στη συλλογή εντάσσεται στην κατηγορία των Παραλογών. Ωστόσο στην κατηγοριοποίηση που θα γίνει στη συνέχεια, με βάση το περιεχόμενο των τραγουδιών, θα συμπεριληφθεί στην κατηγορία των Ακριτικών τραγουδιών.

⁶⁵ Θεωρούμε, ότι πρόκειται για παραλλαγή της γνωστής παραλογής «Μάνα φόνισσα», την οποία παραθέτει ο Αλέξης Πολίτης στο βιβλίο του με τίτλο *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.80-81).

	64) «Ο τζιομπάνος και ο λύκος»
	65) «Η Αρμένισσα»
	66) «Περδίκια και κυνηγός»
	67) «Η κατάρα της μάνας»
	68) «Χριστόδουλος αγάπησε τη νύφη του»
	69) «Θαλασσινή γλυκομηλιά»
	70) «Ο Σαλαβριάς, το μεγάλο ποτάμι με το θολό νερό και τα δυο αδέρφια αγκαλιασμένα»
	71) «Το ζωντανό ξεχώρισμα. Ο ξένος είναι ξένος παντού»
	72) «Η Βλαχιά, η Πόλη, η Μπογδανιά, τα απέραγα ποτάμια, τα κρασοπουλιά, οι όμορφες»
	73) «Η ξενιτιά, το πλάνεμα της ξενιτιάς. Η ξένη μικραδερφή»
	74) «Η μάνα αργεί να ζυμώσει και να ψησει το ψωμί, για να καθυστερήσει την αναχώρηση του γιου της»
	75) «Η κόρη η γαλαζιανή -με τα γαλάζια μάτια- κι ο ξενιτεμένος»
	76) «Το μαντήλι του ξενιτεμένου και η κόρη που θέλει να το μαρμαροπλύνει με τα δάκρυα της»
	77) «Ο ξένος, το μήλο, το κυδώνι, το μοσχοστάφυλο, το δάκρυο, ο Αργεστός ο κάμπος της Ορεστιάδος, το παράπονο»
	78) «Βαρύτερη η ξενιτιά, η πλάνα ξενιτιά, οι ξένες αδερφές»
	79) «Τον Καστοριανό ξένο τον διώχνουν από την

	ξενιτιά, του ρίχουν τα ρούχα του στο δρόμο» (παραλλαγή του 73)
	80) «Ο δρόμος του γυρισμού, οι κίνδυνοι, οι φωτεινοί σηματοδότες»
	81) «Το σκότος, ο Αυγερινός, η Πούλια, τα σημάδια του γυρισμού»
	82) «Ο πόνος της μάνας και τα καυτά δάκρυα της»
	83) «Ο ξένος ζητάει από τον τόπο του νερό, σταφύλι και δαμάσκηνο»
	84) «Τα γραπτά και τα λόγια της μοίρας, αναζητώντας μια άλλη μοίρα»
	85) «Τα καράβια τα Καστοριανά, ο ξενιτεμένος κι η μάγισσα» ⁶⁶
	86) «Ο αποχαιρετισμός της Καστοριάς»
	87) «Η Καστοριανή κόρη, ο ξενίτης, το παράπονο»
	88) «Τον Καστοριανό τον προξενεύουν Φράγκισσα, αλλά αυτός θέλει την κόρη από την Καστοριά»
	89) «Η Φραγκιά, η Βενετιά, ο νόστος της επιστροφής»
	90) «Τα πουλιά, οι ταχυδρόμοι του ξενιτεμένου, η γυναίκα του η μαγιοπούλα και η κόρη μάγισσα» (παραλλαγή του 85)
	91) Άτιτλο (Μαγεύουνε και μένα και δεν μπορώ να ‘ρθω) (παραλλαγή του 85)
	92) Άτιτλο (Ανάθεμα τη Βενετιά και τη Φραγκιά

⁶⁶ Ο Αλέξης Πολίτης στο βιβλίο του με τίτλο *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.114), παραθέτει μια παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Κίνησαν τα καράβια τα Ζαγοριανά». Μάλιστα εντάσσει το συγκεκριμένο τραγούδι σ' αυτά της μακράς διάρκειας, δηλαδή στα τραγούδια που συντέθηκαν σε πολύ παλιά χρόνια, επιβίωσαν και διαδόθηκαν στον ελληνικό και βαλκανικό χώρο.

	αντάμα)
	93) Άτιτλο (Εμάγεψε κι εμένα και δεν έρχομαι) (παραλλαγή του 85)
	94) «Ο αποθαμένος στους ξένους τόπους. Οι ποιητικές διηγήσεις»
	95) «Ο ξένος τον Μάη αποφασίζει να γυρίσει στον τόπο του»
	96) «Ο ξένος, ο Φλεβάρης, ο Μαρτούλης, το παράπονο της κόρης»
	97) Άτιτλο (Άκουσα μια ψιλή φωνή από τον Απάνω Κόσμο) ⁶⁷
	98) Άτιτλο (Πώς δε ραγίζει ο ουρανός τ' άστρα να πέσουν κάτω)
	99) Άτιτλο (Στ' αποθαμένου την αυλή ήλιος δεν ανατέλλει)
	100) Άτιτλο (Δεν το 'ξερα πως θα χαθώ, δεν το 'ξερα πως φεύγω)
	101) Άτιτλο (Μοίρα μου δεν με μοίρωσες εις τον Απάνω Κόσμο)
	102) Άτιτλο (Ένα φίδι δικέφαλο, φίδι με δυο κεφάλια)
	103) Άτιτλο (Να 'ταν και να γινότανε στον Άδη πανηγύρι)
	104) Άτιτλο (Ψάχνω να βρω ένα πέρασμα και μια μικρή κοιλάδα)

⁶⁷ Τα τραγούδια 97-136 στη συλλογή ανήκουν στην κατηγορία με τίτλο «Τα τραγούδια του Κάτω Κόσμου» και υπότιτλο «Ο Χάρος-Χάροντας, ο Άραχνος ο κόσμος».

	105) Άτιτλο (Θε μου τι θάμα έκανες, να μην το είχες κάνει)
	106) Άτιτλο (Ο Χάρος εκαλλίγωνε το Μαύρο Άλογο του)
	107) Άτιτλο (Ο Χάρος τον εκάλεσε να πάει να τον φιλέψει)
	108) Άτιτλο (Κυπαρισσάκι μ' όμορφο πού θες να σε φυτέψω)
	109) Άτιτλο (Τρεις νέοι, τρεις παλίκαροι κι οι τρεις αντρειωμένοι)
	110) Άτιτλο (Μια λυγερή επαινεύτηκε σ' ανατολή και δύση) ⁶⁸
	111) Άτιτλο (Αφουκραστείτε αρχόντισσες να πω ένα μοιρολόι)
	112) Άτιτλο (Θα 'ρθω τη μέρα Πασχαλιά με το Χριστός Ανέστη)
	113) Άτιτλο (Ν' ανοίξω τον παράδεισο, να μπω να σεργιανίσω)
	114) Άτιτλο (Στο Χάρο επαινεύτηκε, πως Χάρο δεν φοβάται) ⁶⁹
	115) Άτιτλο (Γιώργη μ' ήρθεν η άνοιξη ήρθε το καλοκαίρι)
	116) Άτιτλο (Έρχεται ο Χάρος-Χάροντας με το γυρτό)

⁶⁸ Οι πρώτοι στίχοι του τραγουδιού και το θέμα του, δηλαδή το παίνεμα της νεαρής κοπέλας πως δεν φοβάται το Χάρο και η επακόλουθη τιμωρία της, μας θυμίζει την διαδεδομένη παραλογή «Της Ευγενούλας και του Χάρου». Τη συγκεκριμένη παραλογή αναφέρει ο Αλέξης Πολίτης στο βιβλίο του *Το δημοτικό τραγούδι* (σ.79).

⁶⁹ Παραλλαγή της παραλογής «Της Ευγενούλας και του Χάρου». Στο συγκεκριμένο μοιρολόι η νεαρή κοπέλα ονομάζεται Λένη.

	σπαθί του)
	117) Άτιτλο (Στάσου πουλί, μαύρο πουλί και μαύρο χελιδόνι!)
	118) Άτιτλο (Μανούλα μου γλυκιά γλυκιά, γλυκότερη απ' το μέλι)
	119) Άτιτλο (Κάτω στον Άγιο Θόδωρο, στον Άγιο Κωνσταντίνο)
	120) Άτιτλο (Καλημερά σου Γιάννη μου, αυτού στον Κάτω Κόσμο)
	121) Άτιτλο (Κι αν τραγουδήσω θε να πω τραγούδια μοιρολόγια)
	122) Άτιτλο (Γιατ' είναι μαύρα τα βουνά και στέκουν βουρκωμένα)
	123) Άτιτλο (Ο Χάρος εγιομάτιζε κι η κόρη τον κερνούσε)
	124) Άτιτλο (Φάτε πουλάκια, φάτε με απ' όλο το κορμί μου)
	125) Άτιτλο (Βασιλικός μου μύρισε απ' τον Απάνω Κόσμο)
	126) «Της νέας»
	127) «Του γέρου»
	128) «Του νέου»
	129) Άτιτλο (Βουνά μου χαμηλώσετε, δέντρα μ' ξεχωριστείτε)
	130) Άτιτλο (Δυο αδέρφια είχαν μια 'δερφή στον κόσμο παινεμένη)

	131) Άτιτλο (Μια μάνα, μια πικρόμανα, μια μαυροφορεμένη)
	132) Άτιτλο (Για σήκω, σήκω Παύλο μου, για σήκω να σε ιδούμε)
	133) Άτιτλο (Για πες μου, πες μου μάτια μου, το πώς σε δέχθη ο Χάρος)
	134) Άτιτλο (Θε να μ' ακούσεις μάνα μου-μάνα μου μανούλα μου, μια χάρη σου ζητάω)
	135) Άτιτλο (Ένα πουλάκι ξέβγαινε από τον Κάτω Κόσμο)
	136) Άτιτλο (Το τι καλό μας έφερες από τον Κάτω Κόσμο)
	137) «Το αίμα της αγάπης»
	138) «Τα παιδιά που παλάβωσαν»
	139) «Οι σαΐτες, τα σαϊτέματα, τα χείλη τα φιλημένα, το αγαποβότανο»
	140) «Το ξεθλήκωμα του στήθους, το καρτέρι της Ρούσας, το φίλημα»
	141) «Ο δύσπιστος νέος και η αντιλογία της έμορφης»
	142) «Το άσπρο ή το χρυσό μαντήλι και η κόρη η ξανθή που το κεντούσε»
	143) «Το κόψιμο των μαλλιών, το κάμωμα, τα μάγια, το μελισσοβότανο»
	144) «Ο πόνος της καρδιάς, η λάμψη της αγάπης»
	145) «Η καλόγρια βγάζει τα ρασάκια της και για την αγάπη εγκαταλείπει το μοναστήρι»

	146) «Το λιανοκαρτσάνισμα, ο ήχος του έρωτα»
	147) «Τα δυο ζευγάρια πόδια, τα δυο κεφάλια, η πλεξούδα»
	148) «Ο δυόσμος, ο βασιλικός, το τριαντάφυλλο»
	149) «Η περήφανη πέρδικα»
	150) «Το γλυκοκέρασμα»
	151) «Της Ρούσας το φόρεμα, το μικρό ερωτευμένο ραφτόπουλο»
	152) «Το Καστοριανό φίλημα»
	153) «Τα βαμμένα χείλη»
	154) «Το παιχνίδι της αγάπης»
	155) «Η όμορφη κοκόνα, το αντάμωμα»
	156) «Η Βαγγελή, ο λουλουδισμένος κόσμος της»
	157) «Η Ρούσα κι ο πρώτος λιχνιστής»
	158) «Μια κόρη, μια γειτόνισσα και μια ξανθιά κοπέλα»
	159) «Τα φλουράκια»
	160) «Ο υιος από την Καστοριά κι η κόρη από την Πόλη»
	161) «Η Αναστασιά»
	162) «Η βλάχα η παινεμένη»
	163) «Η μάνα, ο γιος κι η Αρβανιτοπούλα»
	164) «Η ανάλλαγη ξετρέλανε το παλληκάρι»
	165) «Η Βαγγελιώ, η Κατερίνη»

	166) «Η γειτόνισσα Ελένη»
	167) «Οι κακές γειτόνισσες, η φυλακή, η ξενιτεία»
	168) «Το χρυσό μαντήλι» (παραλλαγή του 142)
	169) «Το παλληκάρι κι η γειτόνισσα η όμορφη η γλυκοφιλημένη»
	170) «Ανόσιος έρωτας»
	171) «Ο ήλιος, ο αυγερινός, ο αγαπητικός, ο γυρισμός του»
	172) «Η ονοματολογία της έμορφης: Βεργουλιά, αγιόκλημα, βασινιά, λυγαριά»
	173) «Η ερωτευμένη κόρη κι ο λόγος της μάνας»
	174) «Το παλληκάρι από την Καστοριά»
	175) «Ο Καστρίτης και το γιοφύρι»
	176) «Η μάνα δέρνει την κόρη της»
	177) «Τα παλληκάρια και οι Καστριώτισσες»
	178) «Η κόρη δεν θέλει άντρα γραμματικό μον' θέλει το κλεφτόπουλο»
	179) «Η όμορφη κόρη η Καστοριανή κι ο μαραζιάρης»
	180) «Το παιχνίδισμα της αγάπης»
	181) «Η κόρη η ξακουσμένη»
	182) «Η κόρη που κοιμάται στα τριαντάφυλλα κι ο νιος που κοιμάται άστρωτα»
	183) «Η παπαδοπούλα κι ο μοσχομυρισμένος κόρφος της»

	184) «Οι σαρανταπέντε Κυριακές, ο λεβέντης κι η αγαπητικιά του, η συνάντηση»
	185) «Γλυκοχαράζει ο αυγερινός κι οι όμορφες κοιμούνται»
	186) «Ρίγκω, Ρίγκω του Γιαννούλα»
	187) «Ζιμπιλάκι μου γαλάζιο»
	188) «Αϊστε παιδιά να φύγουμε»
	189) «Ίσως και σ' ανταμώσω»
	190) «Οι Τσιαρσινοί σπάζουν τα σταμνιά της Σιάνας του Νίσλη»
	191) «Οι Τσιαρσινοί σπάζουν τα σταμνιά της Μάτας του Νίσλη» (παραλλαγή του 190)
	192) «Η Εβραιοπούλα που έγινε χριστιανή»
	193) «Η Νέτα του Φασούλα, η όμορφη, η ζωηρή, η λαμπερή, η κοπέλα της Καστοριάς»
	194) «Η νια που θέλει να κάψει τις ανδρικές καρδιές» ⁷⁰
	195) «Η Αθηναία»
	196) «Ρίγκω, Ρίγκω του Γιαννούτα» (παραλλαγή του 186)
	197) «Ο ήλιος και το φεγγάρι, ο γαμπρός και η νύφη»
	198) «Ο νιος κι η κόρη»
	199) «Ο μπράτιμος, η συγκέντρωση του σιταριού του γάμου» ή «Η είδηση της χαράς»

⁷⁰Στη συλλογή έχει εσφαλμένα τον εξής τίτλο ««Ο νιος που θέλει να κάψει τις γυναικείες καρδιές», διότι το κεντρικό πρόσωπο του τραγουδιού είναι γυναίκα.

	200) «Η νύφη, η πεθερά, η αντραδέρφη»
	201) «Η ζυμώστρα, το κρουσταλοβραχιονάτο κορίτσι»
	202) «Το λιχνό αλεύρι, το μάλωμα με τους ανέμους» (παραλλαγή του 201)
	203) «Οι ευχές» (δεύτερη παραλλαγή του 201)
	204) «Του γάμου τα κουλούρια, ο αδιπλογύριστος χορός»
	205) «Το παξιμάδι, το καλό ψωμί του γάμου»
	206) «Η παραγγελιά της μάνας προς τον ήλιο»
	207) «Το λούσιμο του γαμπρού»
	208) «Ποιος κάνει τον γάμο»
	209) «Όλα ήταν μαλάματα»
	210) Άτιτλο (Να μπαρμπερίσουν τον γαμπρό)
	211) Άτιτλο (Αργυρό ξουράφι σέρνει αγάλια-αγάλια)
	212) Άτιτλο (Αργυρό ξουράφι και μαλαματένιο)
	213) Άτιτλο (Αργυρό μου χτένι)
	214) Άτιτλο (Πού είναι οι δικοί μου)
	215) «Το ανθινό νερό από την Καστοριά»
	216) «Δωσ' μου νερό για τη χαρά»
	217) «Τα φλουράκια, η κόρη κι ο νιος»
	218) «Το νερό»
	219) «Το φλάμπουρο, η σημαία του γαμπρού»
	220) «Στην Καστοριά, στο Κάστρο, στον χρυσικό»

	221) «Ο γαμπρός πρωτανάγνωσε την καρδιά της νύφης»
	222) Άτιτλο (Γιε μου, γιε μου ζαχαρένιε)
	223) Άτιτλο (Ένας δέντρος μ' άρεσε)
	224) «Η άρνηση της νύφης»
	225) «Ο πηγαϊμός της νύφης στη βρύση»
	226) «Η κόρη, ο Αργεστός κάμπος, το δέντρο και η βρύση, το παλληκάρι»
	227) Άτιτλο (Μήλο μου κόκκινο κι άσπρο τριαντάφυλλο)
	228) «Οι συντρόφισσες λαλούν, οι καλές συντρόφισσες»
	229) «Ο κόπανος, ο ποταμός, ο τζιομπάνος και η έμορφη κοπέλα που ετοιμάζει τα προικιά της»
	230) «Της βρύσης η μαυρομάτα κάθεται στην άκρη στο ποτάμι και βρίσκει τον τρόπο να περάσει αντίπερα»
	231) «Η κόρη και ο ποταμός»
	232) «Το παλληκάρι και η βρύση»
	233) «Το όνειρο κι η εξήγηση»
	234) «Το όνειρο κι οι ερμηνείες»
	235) «Η κόρη της Καστοριάς πλένει τα προικιά της στα νερά της λίμνης»
	236) «Ντύσου λυγερή» ή «Οι άγγελοι ζωγράφισαν το καγκελόφρυδο σου»
	237) Άτιτλο (Πόδησε με μπράτιμε)
	238) Άτιτλο (Μωρ' καλή μου μάνα πότε μαλώσαμε)

	239) Άτιτλο (Πού είστε οι δικοί μου) (παραλλαγή του 214)
	240) Άτιτλο (Κωνσταντούλα όμορφη)
	241) Άτιτλο (Τι σου 'φταιξα πατέρα μου)
	242) Άτιτλο (Τι στέκεσαι χρυσή μηλιά και δεν κινάς)
	243) «Ο δέντρος και ο κυρ-Βορέας»
	244) Άτιτλο (Μωρ' καλή μου μάνα) (παραλλαγή του 238)
	245) Άτιτλο (Βάστα καλά μανούλα μου)
	246) Άτιτλο (Βαστάτε καλά μ' αδέρφια μου)
	247) «Η πέρδικα»
	248) «Η πέρδικα και ο σταυραετός»
	249) «Μη με μαλώνεις-Δεν σε μαλώνω»
	250) «Η νύφη, η μάνα της, ο πατέρας της, τα αδέρφια της κι ο δέντρος»
	251) Άτιτλο (Όλοι μ' έδιωχναν)
	252) Άτιτλο (Να δείτε φλάμπουρο)
	253) Άτιτλο (Σήμερα λάμπει ο ουρανός, σήμερα λάμπει η μέρα)
	254) Άτιτλο (Αετός ήρθε και κόνεψε)
	255) «Ο αετός πήρε την κόρη από τα χέρια της μάνας της»
	256) Άτιτλο (Έλα κόρη μ' για φίλημα)
	257) «Η ευχή της μάνας»

	258) «Η μοναχή τρυγόνια κι η φωτιά στην καλαμιά»
	259) «Ο αετός και η Λελούδω»
	260) «Ευχές για άξιους απογόνους»
	261) Άτιτλο (Για ιδέστε την, για ιδέστε την)
	262) «Έχετε γεια»
	263) Άτιτλο (Έβγα κυρά και πεθερά)
	264) «Το άναμμα των λυχναριών, των χρυσοφάναρων»
	265) Άτιτλο (Σήμερα λάμπει ο ουρανός) (παραλλαγή του 253)
	266) Άτιτλο (Γαμπρέ μου, βέργα μάλαμα)
	267) «Ο Πετρίτης και η βουνίσια πέρδικα»
	268) Άτιτλο (Έβγα μάνα μου και πεθερά)
	269) Άτιτλο (Πέζεψε νύφη)
	270) «Τ' αγόρια» ή «Ο τρανός χορός, ο χορός του νούνου»
	271) «Ο νυφιάτικος χορός»
	272) «Ο νέος και οι επιθυμίες του»
	273) «Ο καλός λεβέντης και το νυφοδιάλεγμα του»
	274) Άτιτλο (Εμένα με παντρεύουν και με προξενεύουν)
	275) Άτιτλο (Το τίνος είναι τα φλουριά και τ' άσπρα στο λαιμό σου)
	276) Άτιτλο (Λύγισε το κυπαρίσσι, τη μηλιά για να φιλήσει)

	277) Άτιτλο (Της νύφης μας τα νιάτα)
	278) Άτιτλο (Λουλουδάκι θε να γίνω)
	279) Άτιτλο (Απρίλη μήνα ήρθες και συ)
	280) Άτιτλο (Είδα στον ύπνο μου, είδα στο όνειρο μου)
	281) Άτιτλο (Κόρη ξανθή εφίλησα)
	282) Άτιτλο (Το χέιλι σου είναι τζιτζιφο)
	283) Άτιτλο (Να κόψω μήλο απ' τη μηλιά, κυδώνι της αγάπης)
	284) Άτιτλο (Κόρη μ' τη μάνα σ' έκαμε)
	285) Άτιτλο (Λάμπει κι η κόρη λάμπει σε καινούργια αυλή)
	286) «Ο Σκλαβόπουλος κι η κόρη του που παντρεύεται» ⁷¹
	287) «Τα κάλαντα (κόλιεντα) των Χριστουγέννων από τα χρόνια της τουρκοκρατίας»
	288) Άτιτλο (Κόλιεντα μπάμπω, κόλιεντα) ⁷²
	289) Άτιτλο (Χριστούγεννα, πρωτούγεννα)
	290) Άτιτλο (Εδώ κοιμάται ο δέσποτας με το σταυρό στο χέρι)
	291) Άτιτλο (Σε τούτο το σπίτι που 'ρθαμε πέτρα να μη ραΐσει)
	292) Άτιτλο (Εδώ έχουν κόρη ανύπαντρη, κόρη για

⁷¹ Είναι ακριτικό τραγούδι, το οποίο όμως τραγουδιέται στους γάμους.

⁷² Τα τραγούδια 287-315 αποτελούν κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων. Συνοδεύονται από κάποια σχόλια για το που, πότε και σε ποιον τα τραγουδούν (π.χ. στον νοικοκύρη, στον παπά, στον γραμματικό, στους αρραβωνιασμένους).

	δαχτυλίδι)
	293) Άτιτλο (Εδώ έχουν κόρη για παντρεία, κόρη για αρραβώνα)
	294) Άτιτλο (Εσκέφτηκεν ο νιούτσικος να πάει ν' αρραβωνιάσει)
	295) Άτιτλο (Πως πρέπει ο δέντρος στα βουνά κι ο πλάτανος στον κάμπο)
	296) Άτιτλο (Κρατεί ο δέντρος τη δροσιά, κρατεί κι ο νιος την κόρη)
	297) Άτιτλο (Κυρά μου τον υγιόκα σου, κυρά μ' τον ακριβό σου)
	298) Άτιτλο (Κυρά μου τον υγιόκα σου, τον μοσχοαναθρεμμένο)
	299) Άτιτλο (Σας αφήνω γεια)
	300) Άτιτλο (Από μικρός στα γράμματα μικρός στα πινακίδια)
	301) Άτιτλο (Τον Γιώργο τοιμάζει η μάνα του και στο σχολειό τον στέλνει)
	302) Άτιτλο (Γραμματικός καθότανε σε πράσινο λιβάδι)
	303) Άτιτλο (Κυρά χρυσή, κυρά καλή, κυρά μαλαματένια)
	304) Άτιτλο (Να λάμψει κι η κυρά καλή μαζί με τους δικούς της)
	305) Άτιτλο (Κυρά χρυσή, κυρά αργυρή, κυρά μαλαματένια)
	306) Άτιτλο (Κυρά μου τον υγιόκα σου, κυρά μου τον

	υγιό σου)
	307) Άτιτλο (Κυρά μ' τη θυγατέρα σου τη πολυχαϊδεμένη)
	308) Άτιτλο (Μου 'λεγε η μάνα μου)
	309) Άτιτλο (Φλογέρα εμείς δεν θέλουμε)
	310) Άτιτλο (Άγιος Βασίλης έρχεται)
	311) Άτιτλο (Άγιος Βασίλης έρχεται, Γενάρης ξημερώνει) (1 ^η παραλλαγή του 310)
	312) Άτιτλο (Βασίλη μ' πόθεν έρχεσαι και πόθεν κατεβαίνεις) (2 ^η παραλλαγή του 310)
	313) Άτιτλο (Σήμερα τα φώτα κι ο φωτισμός)
	314) Άτιτλο (Αϊ Γιάννη αφέντη και Πρόδρομε)
	315) Άτιτλο (Έρχεται ο ζουρλόπαπας)
	316) Άτιτλο (Χελιδόνα πέρασε) ⁷³
	317) Άτιτλο (Μάρτη, Μάρτη μου καλέ)
	318) Άτιτλο (Τα πουλάκια κελαηδούν)
	319) Άτιτλο (Τσιμ τσιμ δάσκαλε)
	320) Άτιτλο (Μέσα ήλιος και χαρά)
	321) Άτιτλο (Χελιδόνα έρχεται) (παραλλαγή του 316)
	322) «Τα Κάλαντα του Λαζάρου» ⁷⁴

⁷³ Τα τραγούδια 316-321, 336-341, 343-346 τραγουδιόντουσαν την πρώτη μέρα του Μάρτη, δηλαδή την πρώτη μέρα της άνοιξης και είναι γνωστά ως χελιδονίσματα. Με αυτά οι άνθρωποι γιόρταζαν τον ερχομό της άνοιξης. Συνεπώς θα ήταν δυνατό να τα κατατάξουμε στην κατηγορία των θρησκευτικών-λατρευτικών τραγουδιών.

⁷⁴ Τα τραγούδια 322-335 τραγουδιόντουσαν την περίοδο του Πάσχα (του Λαζάρου, τη Μεγάλη Παρασκευή, την Κυριακή του Πάσχα).

	323) «Τα Λαζαρινά»
	324) «Ο λαϊκός επιτάφιος θρήνος, ο θρήνος της Μεγάλης Παρασκευής»
	325) «Οι Εβραίοι, οι Φαραώ, οι χαλκιάδες και τα καρφιά»
	326) «Η Παναγία, οι γυναίκες, ο Ιωάννης, οι μαθητές »
	327) Άτιτλο (Σήκω απάνω Παναγιά και Δέσποινα Παρθένα)
	328) Άτιτλο (Κάτω στα Γεροσόλυμα και στου Χριστού τον τόπο)
	329) Άτιτλο (Δεν μου μιλάς Χριστούλη μου, δεν μου μιλάς παιδί μου;)
	330) «Ο Ντούλας στα Λαρσινά μπουντρούμια»
	331) «Του νιούτσικου»
	332) «Της νέας και του λαμπροφορεμένου»
	333) «Της Δέσπως»
	334) «Μα το Χριστός Ανέστη»
	335) Άτιτλο (Σήμερα είναι Πασχαλιά, είναι Χριστός Ανέστη)
	336) Άτιτλο (Απρίλη μ', Απρίλη δροσερέ και Μάη μυρωδάτε)
	337) Άτιτλο (Μπήκε ο Μάης μπήκε, μπήκε ο Μάης μήνας)
	338) Άτιτλο (Όλα τα τριαντάφυλλα μαραίνονται, μαδιούνται)

	339) Άτιτλο (Αμπέλι μου πλατύφυλλο και κοντοκλαδεμένο)
	340) «Ο Πλάτανος μάρτυρας μιας αγάπης»
	341) «Ο Πλάτανος μάρτυρας της αγάπης»
	342) «Ο πληγωμένος πλάτανος»
	343) «Ο Γιάννης, τα γιδοπρόβατα, η φλογέρα και η λάμια»
	344) «Η καμαρωτή, η εγωίστρια άνοιξη και οι άλλες εποχές»
	345) «Ο αετός, ο χειμώνας, ο ήλιος»
	346) Άτιτλο (Ένας αϊτός περήφανος, αϊτός και καπετάνιος)
	347) Άτιτλο (Τρίζει η γης συθέμελα και σείεται ο απάνω κόσμος) ⁷⁵
	348) Άτιτλο (Μον' ήρθαν τα στερνά της γης και τα στερνά του κόσμου)
	349) Άτιτλο (Είπαν να κάνουν πόλεμο με τον απάνω κόσμο)
	350) Άτιτλο (Εκεί η γης ανοίγεται και τρώει παλληκάρια)
	351) Άτιτλο (Λούζεται ο λεβέντης μου)
	352) Άτιτλο (Άνοιξε νυχτολούλουδο)
	353) Άτιτλο (Κάνω την κούνια του Χριστού, κάνω την

⁷⁵ Τα τραγούδια 347-350 έχουν ως θέμα τους την καταστροφή του κόσμου. Σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής, Κωνσταντίνο Δούφλια, θα ήταν δυνατό να ενταχθούν σε μία κατηγορία τραγουδιών του χαλασμού ή της κοσμογαλασίας. Ωστόσο, εμείς θα τα κατατάξουμε στην πιο γενική κατηγορία των Γνωμικών-Διδακτικών-Κοινωνικών τραγουδιών.

	σαρμανίτσα)
	354) Άτιτλο (Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά, έλα πάρε και τούτο)
	355) Άτιτλο (Έλα ύπνε ύπνωσε το και Χριστέ αποκοίμισε το)
	356) Άτιτλο (Έλα ύπνε πάρε το μου)
	357) Άτιτλο (Κοιμήσου εσύ παιδάκι μου)
	358) Άτιτλο (Κοιμάται το παιδάκι μου)
	359) Άτιτλο (Κοιμάται ο ήλιος στα βουνά)
	360) Άτιτλο (Ένας πάππος και μια μπάμπω)
	361) Άτιτλο (Το παιδί μου θελ' χορό)
	362) Άτιτλο (Το παιδί μου, το παιδί)
	363) Άτιτλο (Το παιδί μου, το μοσχάτο)
	364) Άτιτλο (Το παιδί μου, το καλό)
	365) Άτιτλο (Στο Μπογατσκό θα πάω)
	366) Άτιτλο (Το παιδάκι μου το ρούσο)
	367) Άτιτλο (Σήκω κόρη μ' ο πεθερός)
	368) Άτιτλο (Ήταν δύο αδερφάκια)
	369) Άτιτλο (Έγενεσε η μπάμπω)
	370) Άτιτλο (Το δικό μας το παιδί)
	371) Άτιτλο (Το παιδί μου να ν' καλά)
	372) Άτιτλο (Το παιδί μου κι ένας γιος)
	373) Άτιτλο (Δεν τον θέλω)

	374) Άτιτλο (Να το κάνω πίτσι – πίτσι)
	375) Άτιτλο (Στράτα, στράτα τον λεβέντη)
	376) Άτιτλο (Άνοιξε τα ματάκια σου)
	377) Άτιτλο (Τσίμπι, τσίμπι το λεπτό)
	378) «Η κτίση της Καστοριάς» ⁷⁶
	379) «Η άλωση της Καστοριάς από τους Τούρκους»
	380) Άτιτλο (Φέτος αϊτός δεν πέταξε στις Καστοριάς το Κάστρο)
	381) Άτιτλο (Τούρκοι μπήκαν στην Καστοριά, γαζήδες μες στο Κάστρο)
	382) Άτιτλο (Ένας αϊτός, καλός αϊτός, αϊτός με δυο κεφάλια)
	383) Άτιτλο (Πήρεν το Κάστρον η Τουρκιά, πήρεν την Καστορίαν)
	384) Άτιτλο (Ανάθεμα την, την Τουρκιά και βαριαναθεμάτην)
	385) Άτιτλο (Ανάθεμα την, την Τουρκιά και του Σελήμ τ' ασκέρι)
	386) «Το έπος του καπετάν Παναγιώτη (του Πάνου Μπέη)»
	387) «Ο Παναγιώτης πάτησε το Τούρκικο κέντρο, στο Μοναστήρι»
	388) «Ο καπετάν Παναγιώτης διαλύει τους Τούρκικους

⁷⁶ Σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής τα τραγούδια 378-385, 399-400, 406-408, 422-432 έχουν ως θέμα τους την κτίση της Καστοριάς και την άλωση της από τους Τούρκους. Επιπλέον γίνεται αναφορά στην κατάληψη επαρχιών των νομών Καστοριάς και Κοζάνης από τους Τούρκους και στις βιαιοπραγίες τους απέναντι στον άμαχο πληθυσμό.

	στρατώνες στη Λειψίστη (Νεάπολη Βοίου)»
	389) Άτιτλο (Βάστα Μουρίκι μ' βάστα την, βάστα την καταχνιά σου)
	390) «Ο Πάνος στο Μουρίκι μάζεψε τα παλληκάρια και τα ορμήνεψε»
	391) «Από το Μουρίκι ως το Περιστέρι και την Πελαγονία»
	392) «Η λαμπαδοφορία των κλεφτών»
	393) «Η σύναξη του Παναγιώτη στην Κλεφτότρυπα στο δυτικό παραβούνι του Μουρικίου»
	394) «Ο Βαρσάμης και τα γεγονότα στο Άργος Ορεστικό»
	395) «Ο Βαρσάμης ξεχείμασε στην Καστοριά»
	396) «Ο θρήνος του Λιόλιου για τον θάνατο του Βαρσάμη»
	397) «Ο Καρανάσιος μαζώνει κλεφτουριά και ετοιμάζεται για ανταρσία»
	398) «Ο Καρανάσιος και οι χιλιάδες Τούρκοι»
	399) «Η κυρά Καλή και της κυράς Καλής ο Λάκκος»
	400) «Ο χαλασμός του Γράμμου από τον Αλή Πασά»
	401) «Ο Χατζή Στέργιος μιλάει στα παλληκάρια του»
	402) «Ο Χατζή Στέργιος και ο δρόμος των κτηνοτρόφων προς το Πάικο»
	403) «Η Γραμμούστα, το Λινοτόπι, η τελευταία λειτουργία»

	404) Άτιτλο (Σε κλαίει κι ο καπετάνιος μας, παρηγοριά δεν έχει) (παραλλαγή του 403)
	405) «Ο Γράμμος κι ο καπετάν Γιωργάκης»
	406) «Ο θρήνος, ο χωρίς τελειωμό»
	407) Άτιτλο (Κι αρχίνησα το θρήνο μου κι αρχίνησα το κλάμα)
	408) Άτιτλο (Με μάτωσεν η Αρβανιτιά, με μάτωσεν ο Τούρκος)
	409) «Ο Ζήδρος κάμνει το γάμο του γιου του κι ο Λάμπας πάει ακάλεστος»
	410) «Ένα πουλί λέει στον Ζήδρο πως ήρθε η ώρα να πεθάνει και η απάντηση του Ζήδρου»
	411) «Οι γέροντες ζήτησαν από τους Τούρκους το χαλασμό του Φώτη του Ζηδρούλη»
	412) «Ο Γιάννης Φαρμάκης πρωτο-λαβωμένος»
	413) «Ο Γιάννης Φαρμάκης, ο Βάγιας, η Νούλα Φαρμάκη και τα παλληκάρια»
	414) «Ο Φαρμάκης από το Μουρίκι κι ο Γεωργάκης από τον Όλυμπο πολεμούν στο μοναστήρι του Σέκου στη Μολδοβλαχία»
	415) Άτιτλο (Φαρμάκης επικράθηκε και βαριαναστενάζει)
	416) «Του γερο-Φαρμάκη τα πρόβατα δεν φάνηκαν στο Μουρίκι»
	417) «Γιάννης Φαρμάκης πολεμά ψηλά στο μοναστήρι»
	418) «Ο Παπαθύμιος Βλαχάβας αιχμάλωτος στα

	Γιάννινα και η συνομιλία με τον Αλή Πασά»
	419) «Σηκώθη ο Παπαθύμιος να πάει αρματολός»
	420) Άτιτλο (Πού 'σαι Παπά μου κλέφτη και γραμματικέ;)
	421) Άτιτλο (Πιάσαν τον καπετάν Παπά, πιάσαν και το Δημήτρη)
	422) «Η Χατζήνα, ο διάλογος με το γιο της»
	423) «Ο τρόμος από το πέρασμα του Σκοντράν πασά»
	424) «Ο Σκοντράν πασάς μπήκε κι έκαμε κατοχή στην Καστοριά»
	425) «Ο Σκοντράν πασάς τα 'πινε στο σπίτι του παπά»
	426) «Καστοριά»
	427) «Τ' αντρίκια κλάματα και μοιρολόγια»
	428) «Σύγκριση του Σκοντράν πασά με τον Αλή πασά»
	429) «Ο Σκοντράν πασάς στο σπίτι του παπά-Οικονόμου στην Καστοριά» (παραλλαγή του 425)
	430) «Ο αποκεφαλισμός του Γιωργάκη Καραμπίνα από τους Αρβανίτες του Σκοντράν πασά»
	431) «Ο Νιόπλιος προεστός της Σιάτιστας αντιμετωπίζει σθεναρά τους Αρβανίτες»
	432) «Τα γράμματα των Καστοριανών προς την Τουρκική εξουσία και η απόφαση του Ρεσίτ πασά να εξοντώσει τους κακοποιούς της Αλβανίας»
	433) «Ο Ντελή-Δήμος όπως τον μοιρολόγησε το πρωτοπαλίκαρο του ο Γάκης Ζιάκας»

	434) «Ο καπετάν Γιαννούλας Ζιάκας συμβουλεύει τα παλληκάρια του»
	435) «Ο καπετάν Γιαννούλας Ζιάκας και το βεζυροπαίδι»
	436) «Ο Θωδωρής ο Ζιάκας κι ο Νάσιος Μάνταλος ελευθερώνουν τα Γρεβενά το 1831»
	437) «Ο Θωδωρής ο Ζιάκας και η μάχη στο σπήλαιο των Γρεβενών»
	438) «Ο ξακουστός Λελούδας»
	439) «Ο Λελούδας και το κακό το όνειρο. Οι συμβουλές του γέρου καπετάνιου»
	440) «Ο Ζιούρκος κατέβαινε απ' το Μουρίκι, για να πάει να προσκυνήσει στην Καστοριά»
	441) «Ο Καραμήτσιος, το λημέρι της οξιάς στο Μουρίκι κι ο αδιάκοπος πόλεμος με τους Τούρκους»
	442) «Ο Μήτρος από τον Γράμμο στον Άγιο Ζαχαρία στο Λινοτόπι ορκίζει κι ορμηγνέει τα παλληκάρια του»
	443) «Ο θρήνος της Μακεδονίας» ⁷⁷
	444) «Ο καπετάν Ηλίας στο Μπούρινο»
	445) Άτιτλο (Ο Λίας μας σαν τ' άκουσε, πολύ του κακοφάνει)
	446) Άτιτλο (Δεν θέλω και τους Βούργαρους μες στη Μακεδονία)

⁷⁷ Τα τραγούδια 443-496 σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής αποτελούν τραγούδια του Μακεδονικού αγώνα, τα οποία εξυμνούν τους αγώνες των Μακεδόνων νεοαρματολών εναντίον των Βουλγάρων και των Ρώσων. Αποτελούν συνέχεια των κλέφτικων τραγουδιών.

	447) Άτιτλο (Δάσκαλε σηκώθ'κε ο Έλυμπος, δάσκαλε σήκω επάνω)
	448) Άτιτλο (Ν' ακούσουνε οι Βούργαροι, ν' ακούσουν οι Αρβανίτες)
	449) «Ο Βασίλης Ζούρκας»
	450) Άτιτλο (Παιδιά μου τι να γίνηκεν ο καπετάν Βασίλης)
	451) Άτιτλο (Ο αντάρτες κάναν σύναξη ψηλά στο Περιστέρι)
	452) «Το μοιρολόγι του Καπετάν Βασίλη»
	453) Άτιτλο (Μον' κλαίω για την κλεφτουριά και τον Βασίλη Ζούρκα)
	454) Άτιτλο (Σαν πού 'σαι καπετάνιο μου, σαν πού να τριγυρίζεις;)
	455) Άτιτλο (Βαριά είν' απόψε τα βουνά κι ανταριασμέν' οι κάμποι)
	456) «Οι Νεοαρματολοί»
	457) Άτιτλο (Αρβανιτάδες ήρθανε και μας χαλούν τον τόπο)
	458) «Ο γέρο-καπετάνιος»
	459) Άτιτλο (Δωσ' μου πουλί τα πόδια σου, δωσ' μου και τα φτερά σου)
	460) «Τα Μαύρα τα Λιθάρια»
	461) Άτιτλο (Μον' μου 'φταιξαν οι Μόσκοβοι και οι παλιο-Βουργάροι)
	462) Άτιτλο (Τι γίνεται με την Τουρκιά και με τους

	Αρβανίτες)
	463) «Ο Ισμαήλ αγάς πυροβολεί τον ουρανό»
	464) Άτιτλο (Πυροβολούν τον ουρανό, πυροβολούν τον ήλιο)
	465) «Ο χειμώνας»
	466) Άτιτλο (Τι να 'χεις καπετάνιε μου και βαριαναστενάξεις)
	467) Άτιτλο (Φέτος θα γένει πόλεμος μες στη Μακεδονία)
	468) «Πότε θε να 'ρθει η άνοιξη»
	469) Άτιτλο (Μην παίζεις με τα άρματα, μην παίζεις με ντουφέκια)
	470) Άτιτλο (Ν' αρπάξουνε τον τόπο μας, τον έμορφο τον τόπο)
	471) «Ο Γιώργος Νταβέλης»
	472) Άτιτλο (Γεια σου Νταβέλη αρχιληστή)
	473) Άτιτλο (Πάνω στις Σέλτσας τα βουνά)
	474) Άτιτλο (Βγήκε ο Νταβέλης το σκυλί κι έπιασε τα λημέρια)
	475) Άτιτλο (Μον' το κακό που έκανε συμπαθησμό δεν έχει)
	476) «Ο Κούσιος γέροντας και οι Νταβελαίοι»
	477) Άτιτλο (Σαν τα' άκσε ο Κούσιος γέροντας κι αυτοί οι Νταβελαίοι)
	478) «Ο καπετάν Λίας»

	479) Άτιτλο (Ο Λίας, μάνα μου γλυκιά, πίσω δεν θα γυρίσει)
	480) Άτιτλο (Λία μου ήρθεν η άνοιξη κι αυτό το καλοκαίρι)
	481) «Ο καπετάν Ναούμης και η απαγωγή του Καϊμακάμη της Φλώρινας»
	482) «Ο καπετάν Ναούμης και τα γεγονότα της Φλώρινας»
	483) «Ο καπετάνιος και ο δάσκαλος»
	484) Άτιτλο (Είναι ο καπετάνιος μας, Ναούμης παινεμένος)
	485) «Το Μουρίκι και ο Ζέρβας»
	486) «Εδώ το λένε Σιάτιστα»
	487) «Η καπετάνισσα Περιστέρα»
	488) «Ο λαβωμένος καπετάνιος»
	489) «Ο φυλακισμένος»
	490) «Ο Θανάσης Μπρούφας»
	491) Άτιτλο (Πο 'χουν τον πόλεμο γιορτή, τον πόλεμο παιχνίδι)
	492) Άτιτλο (Θανάση μ' τ' είσαι φρόνιμος, τ' είσαι συλλοϊσμένος)
	493) «Η καπετάνισσα»
	494) Άτιτλο (Καθότανε η Θανάσαινα με τον μικρόν υγιό της)
	495) Άτιτλο (Μονάχα η Θανάσαινα, αυτήν η

	Θανασούλα)
	496) Άτιτλο (Να 'κδικηθώ τον θάνατο του καπετάν Θανάση)
	497) «Η Λυγερή» ⁷⁸
	498) «Η Πανάγιω»
	499) «Η Ελένη»
	500) «Η Λένη του παπά»
	501) «Η Φώτω»
	502) «Η Βασίλω»
	503) «Η μικρή Θανάσαινα»
	504) «Η Τασούλα»
	505) «Η έμορφη κόρη κι ο λαβωμένος»
	506) Άτιτλο (Μου 'πεν για τον υγιόκα μου τον πρώτο καπετάνιο)
	507) «Η μάνα και το παλληκάρι»
	508) Άτιτλο (Ν' εγώ τους Τούρκους κυνηγώ, Βουλγάρους πολεμάω)
	509) Άτιτλο (Σαν πήρε δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια)
	510) Άτιτλο (Και να γυρίσεις με τιμή και να 'ρθεις με τη νίκη)
	511) Άτιτλο (Ξήγα το μάνα μ', ξήγα το μαύρο γείνορο

⁷⁸ Τα τραγούδια 497-505 επικεντρώνονται στις γυναίκες των κλεφταρματολών, οι οποίοι συμμετείχαν στον μακεδονικό αγώνα. Εκφράζουν την αγωνία, τον καημό για την τύχη των ανδρών τους καθώς και τη θλίψη για το χαμό τους. Για αυτό το λόγο θεωρούμε, ότι θα ήταν δυνατό να τα εντάξουμε στην κατηγορία των τραγουδιών της αγάπης.

	σου)
	512) Άτιτλο (Πού πάνεις γιε μου στα βουνά;)
	513) «Ο καπετάν Κώττας»
	514) Άτιτλο (Ο Κώττας κάμνει πόλεμο με Τούρκους και Βουργάρους)
	515) Άτιτλο (Κώττα μου τ' είσαι κίτρινος, τ' είσαι μαραμένος)
	516) Άτιτλο (Τον Κώττα μας τον χάσαμε στη μέση στα Μπιτόλια)
	517) «Ο καπετάν Βαγγέλης»
	518) Άτιτλο (Τον καπετάν Βαγγέλη μας, τ' ατρόμητο λιοντάρι)
	519) Άτιτλο (Πως ο Βαγγέλ'ς κι αν πέθανε, τα παλληκάρια ζούνε)
	520) «Η Καστοριά και ο Βούλγαρος δεσπότης»
	521) «Ο Παύλος Μελάς ή ο καπετάν Μίκης Ζέζας»
	522) Άτιτλο (Μον' είναι τ' Αρχοντόπουλο, που πάει να πολεμήσει)
	523) Άτιτλο (Παύλος Μελάς σαν τ' άκουσε, πολύ του κακοφάνει)
	524) Άτιτλο (Λεβέντης εροβόλαε 'πό μια ψηλή ραχούλα)
	525) Άτιτλο (Ν' εγώ είμαι ο Παύλος Μελάς της Καστοριάς καμάρι)
	526) Άτιτλο (Ν' εγώ είμαι ο Παύλος Μελάς, 'πό μέσα απ' την Αθήνα)

	527) Άτιτλο (Βλέπουν τον Πρώτον Αρχηγό, αυτόν τον Μίκη Ζέζα)
	528) Άτιτλο (Ο Μίκης Ζέζας πολεμά με Τούρκους και Βουλγάρους)
	529) Άτιτλο (Ο Παύλος μας αρρώστησε, κακιά αρρώστια έχει)
	530) Άτιτλο (Μην είδατε τον αρχηγό, αυτόν τον Μίκη Ζέζα;)
	531) Άτιτλο (Τον Παύλο τον βάρεσαν με προδοσιά κι απάτη)
	532) Άτιτλο (Μελά μ' σε κλαίει η Ήπειρος και η Μακεδονία)
	533) Άτιτλο (Βασανισμένα απ' τη σκλαβιά –Παύλε Μελά)
	534) Άτιτλο (Κι εσύ μαρτύρησες για την πατρίδα)
	535) Άτιτλο (Σαν τέτοια ώρα στο βουνό ο Παύλος πληγωμένος)
	536) Άτιτλο (Παύλος Μελάς κι αν πέθανε, τα παλληκάρια ζούνε)
	537) «Το μοιρολόι των Μακεδόνων για τον Παύλο Μελά»
	538) Άτιτλο (Εχάσαμε τον αρχηγό, το άξιο παλληκάρι)
	539) Άτιτλο (Θρήνος μεγάλος έγινε μες στη Μακεδονία)
	540) Άτιτλο (Εχάσαμε τον αρχηγό, αυτόν τον Μίκη Ζέζα)
	541) Άτιτλο (Τον Παύλο μας τον βάρεσαν, τον έχουν

	ξαπλωμένο)
	542) Άτιτλο (Τον Παύλο τον σκοτώσανε Τούρκοι και Αρβανίτες)
	543) Άτιτλο (Τον Μίκη Ζέζα έχουμε στο χόμα ξαπλωμένο)
	544) Άτιτλο (Τον Μίκη Ζέζα βάρεσαν στις Καστοριάς τα μέρη)
	545) Άτιτλο (Ο Παύλος δεν τους άκουσε στη Στα' στα) ⁷⁹
	546) «Ο καπετάν Φούφας»
	547) Άτιτλο (Καλημέρα σου Φούφα μου –Καλώς τα Βουλγαράκια)
	548) Άτιτλο (Τον Φούφα κλαίνει τα βουνά, τον πρώτο καπετάνιο)
	549) Άτιτλο (Φούφα μ' σε κλαίει η άνοιξη, σε κλαίει το καλοκαίρι)
	550) Άτιτλο (Φούφα μου πόθεν έρχεσαι και πόθεν κατεβαίνεις;)
	551) Άτιτλο (Φώναζ' ο Φούφας αρχηγός, τα όρη αντιλαλούνε)
	552) Άτιτλο (Ο Φούφας όντας κίνησε 'πό μέσα 'π' την Αθήνα)
	553) «Ο καπετάν Κίτσιος Μουρίκης (Χρήστος Αργυράκος)»
	554) Άτιτλο (Τον Κίτσιο είχαν αρχηγό, είχαν και

⁷⁹ Τα τραγούδια 521-545 εξυμνούν τη δράση του μακεδονομάχου Παύλου Μελά και θρηγνούν τον θάνατο του. Αναδεικνύουν τον ηρωισμό και την αυτοθυσία του για την ελευθερία της Μακεδονίας.

	καπετάνιο)
	555) Άτιτλο (Για σήκω απάνω Κίτσιο μου και μην βαριά κοιμάσαι)
	556) «Ο καπετάν Λούκας Κόκκινος»
	557) «Ο καπετάν Βέργας»
	558) «Η μικρή Θανάσaina» ⁸⁰
	559) Άτιτλο (Τον άντρα μου τον σκότωσαν οι άτιμοι Βουλγάροι)
	560) Άτιτλο (Πήρεν ο Μάρτης δώδεκα, μικρή Θανάσaina)
	561) Άτιτλο (Μην είδατε μη ακούσατε για τον δικό μου Νάτση;)
	562) Άτιτλο (Μην είδατε τον άντρα μου τον καπετάν Θανάση;)
	563) «Η Χριστίνα»
	564) Άτιτλο (Βγήκεν και μια ομορφονιά να ιδεί τον καπετάνιο)
	565) Άτιτλο (Χριστίνα άσε τ' άρματα, άσε και τα ντουφέκια)
	566) «Καπεταναίοι και κομιτατζήδες»
	567) «Ο Βάρδας»
	568) Άτιτλο (Γεια σου Βάρδα δοξασμένη)
	569) Άτιτλο (Ο Βάρδας μόνος έμεινε στην έρημη τη

⁸⁰ Ο τίτλος του τραγουδιού είναι κοινός με του 503. Το πρόσωπο αναφοράς πιθανό να είναι το ίδιο, δηλαδή η γυναίκα του μακεδονομάχου Θανάση Πορόζη, όπως μας πληροφορεί ο συγγραφέας της συλλογής. Ωστόσο το θέμα τους είναι διαφορετικό. Συνεπώς το τραγούδι 558 δεν αποτελεί παραλλαγή του 503.

	βρύση)
	570) Άτιτλο (Ο Βάρδας το Μορίχοβο κι ο Λίτσας τα Μπιτόλια)
	571) «Ο Μακρής»
	572) Άτιτλο (Και ο Μακρής τους φώναζε και ο Μακρής τους λέει)
	573) Άτιτλο (Είναι ο Βάρδας ξακουστός, Μακρής ο παινεμένος)
	574) «Ο Σιαπέρας»
	575) «Ο καπετάν Λίτσας»
	576) Άτιτλο (Πρώτος ο Λίτσας έτρεξε μες στη φωτιά, στα βόλια)
	577) Άτιτλο (Τον Λίτσα μας τον σκότωσαν, τον πρώτο καπετάνιο)
	578) Άτιτλο (Βαρέθηκεν κι ο Λίτσας ο πρώτος αρχηγός)
	579) Άτιτλο (Αχ πώς κοιμάσαι Αντώνη μου, Λίτσα μ' Αντώνη μου)
	580) «Μοιρολόι για τον καπετάν Γέρμα (Νίκος Τσοτάκος)»
	581) «Ο καπετάν Γιώργος Μπολάνης»
	582) Άτιτλο (Γιώργο μου δε μας φάνηκες στη μέση το παζάρι)
	583) Άτιτλο (Γιώργος Μπολάνης πέρασε μ' όλα τα παλληκάρια)
	584) «Ο καπετάν Καροπούλης»

	585) «Ο καπετάν Καραλίβανος»
	586) «Ο Δεσπότης των Γρεβενών Αιμιλιανός»
	587) Άτιτλο (Κλαίνε για το Δημήτρη τους, κλαίνε και το δεσπότη)
	588) Άτιτλο (Σ' εννιά ποτάμια το 'πλυνα και έβαψαν τα ποτάμια) ⁸¹
	589) Άτιτλο (Τι έχεις μνήμα μ' και βογκάς και βαριαναστενάξεις;)
	590) Άτιτλο (Εράχνισα κι ο μαύρος μου, μαζί με τ' άρματα μου)
	591) Άτιτλο (Και μαύρισεν ο ουρανός και μαύρισεν ο κόσμος)
	592) Άτιτλο (Βασιλικός μου μύρισεν απ' τον απάνω κόσμο) (παραλλαγή του 125)
	593) Άτιτλο (Τι να σου στείλω Αρχηγέ, τι να σου προβοδίσω;)
	594) Άτιτλο (Αρματωμένοι ήμασταν στ' ασήμια στα σταυρούδια)
	595) Άτιτλο (Στρώστε παλληκαράκια μου να πέσω να πεθάνω)
	596) Άτιτλο (Σκώθκα άρρωστος με γαίματα γεμάτος)
	597) Άτιτλο (Παιδάκι μ' σ' αραθύμησα, θέλω να σ' ανταμώσω)

⁸¹ Τα τραγούδια 588- 597 σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής αποτελούν μοιρολόγια του μακεδονικού αγώνα.

2^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΓΡ. ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ, ΚΑΣΤΟΡΙΑ, ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΟΥ

<p>2^η Συλλογή</p> <p>Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i></p>	
	<p>1) Άτιτλο (Ποιος ασίκης σαν και μένα στο παζάρι περπατεί)⁸²</p>
	<p>2) Άτιτλο (Γλυκοχαράζει ο αυγερινός κι οι όμορφες κοιμούνται)⁸³</p>
	<p>3) Άτιτλο (Κίνησαν τα καράβια τα Καστοριανά)⁸⁴</p>
	<p>4) Άτιτλο (Ήλιε μου, προσήλιε μου βγάλ' τα σημαντήλια σου)⁸⁵</p>
	<p>5) Άτιτλο (Πρόβαλλε η κόρη π' αγαπώ, μαραΐνει παλληκάρια)</p>
	<p>6) Άτιτλο (Όντε σ' εγέννα η μάνα σου, ο ήλιος εκατέβη)</p>
	<p>7) Άτιτλο (Εδώ σ' αυτή τη γειτονιά δεν πρέπει να είν' φεγγάρι)</p>
	<p>8) Άτιτλο (Φεγγάρι μου λαμπρό, λαμπρό τριγύρω κυκλωμένο)</p>
	<p>9) Άτιτλο (Ο γυιος του Μήτρου ο γιόμορφος, πρώτο</p>

⁸² Διατηρούνται οι τίτλοι που έχει δώσει ο συγγραφέας της συλλογής για τα τραγούδια 56-59, 69-70, 72-74. Για τα υπόλοιπα τραγούδια, (1-55, 60-68, 71) τα οποία παρατίθενται άτιτλα αξιοποιούνται ως τίτλοι τους οι στίχοι των τραγουδιών, οι οποίοι αποδίδουν πληρέστερα το θέμα τους.

⁸³ Τα τραγούδια 2,10 και 14-16 περιλαμβάνονται και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

⁸⁴ Συναντήσαμε παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Τα καράβια τα Καστοριανά, ο ξενιτεμένος κι η μάγισσα» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

⁸⁵ Σύμφωνα με τη συγγραφέα το τραγουδούσαν τα παιδιά, όταν ξημέρωνε. Το τραγούδι τονίζει τη παντοδυναμία του ήλιου, ο οποίος αποτελεί το «μάτι του Θεού» στη γη (σ.30).

	φοράει ζωνάρι)
	10) Άτιτλο (Κι η Νέτα του Φασούλα, του Φασούλα βάφει τα φρύδια της)
	11) Άτιτλο (Τριανταφυλλάκι μ' κόκκινο, ζιμπίλι μου γαλάζιο)
	12) Άτιτλο (Λεϊμονιά μου συλλογίσου, πως θα 'ρθει καιρός θυμήσου)
	13) Άτιτλο (Παντρολογιέται η Ζόλια μας, του Νάνου η θυγατέρα)
	14) Άτιτλο (Ρίγκω, Ρίγκω του Γιαννούλα)
	15) Άτιτλο (Ζιμπιλάκι μου γαλάζιο) ⁸⁶
	16) Άτιτλο (Αϊστε παιδιά να φύγουμε)
	17) Άτιτλο (Γλυκοχαράζουν τα βουνά)
	18) Άτιτλο (Σου τα χτενίζουν άγγελοι με τα χρυσά τα χτένια)
	19) Άτιτλο (Αργυρό ξουράφι σύρε αγάλι, αγάλι) ⁸⁷
	20) Άτιτλο (Μια βαμβακούλα φουντωτή)
	21) Άτιτλο (Η μάνα που τη γέννησε, χρυσή 'ταν η κοιλιά της)
	22) Άτιτλο (Συ 'σαι η πρώτη μου αγάπη, συ και η παντοτινή)
	23) Άτιτλο (Σαΐνια σύρτε το χορό, πιαστείτε χέρι-

⁸⁶ Περιλαμβάνεται και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τον ίδιο τίτλο.

⁸⁷ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Αργυρό ξουράφι σέρνει αγάλια-αγάλια» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	χέρι)
	24) Άτιτλο (Βρίσκουν τη Σιάνω του Νίσλη με δυο σταμνιά στο χέρι) ⁸⁸
	25) Άτιτλο (Βρίσκουν τη Μάτα του Νίσλη με δυο σταμνιά στο χέρι)
	26) Άτιτλο (Ξύπνα αγκάλιασε κορμί κυπαρισσένιο)
	27) Άτιτλο (Κι αν δε σε δω πεθαίνω, καλέ, άιντε-ντε, τράβα κόρη το μπερντέ)
	28) Άτιτλο (Πάππος, πάππος και μια μπάμπω)
	29) Άτιτλο (Ταχ τι ρι ρί και ταχ τι ρι ρό)
	30) Άτιτλο (Το παιδάκι μου το ρούσο)
	31) Άτιτλο (Κοιμάται το εγγονάκι μου)
	32) Άτιτλο (Βρέχει, βρέχει και χιονίζει)
	33) Άτιτλο (Τα καλά μας τα παιδιά)
	34) Άτιτλο (Ρίνκω, Ρίνκω του Γιαννούτα, πώς δεν το χεις για ντροπή) ⁸⁹
	35) Άτιτλο (Χάρε για χάρισε με σαΐτες κοφτερές, αμάν)
	36) Άτιτλο (Της Λίζας το φουστάνι)
	37) Άτιτλο (Άλφα θέλου ν' αρχινίσου)

⁸⁸ Τα τραγούδια 24-25,28,30-31,34-35 περιλαμβάνονται και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

⁸⁹ Σύμφωνα με τη συγγραφέα της συλλογής τα τραγούδια 34-37 τραγουδιόντουσαν κατά τη διάρκεια ξεσπειρίσματος του καλαμποκιού, δηλαδή κατά τη διάρκεια τέλεσης μιας αγροτικής εργασίας. Συνεπώς, θα ήταν δυνατό να ενταχθούν και στην κατηγορία των εργατικών τραγουδιών. Ωστόσο, πιστεύουμε ότι με βάση το περιεχόμενό τους, είναι καλύτερο να τα κατατάξουμε στην κατηγορία των τραγουδιών της αγάπης.

	38) Άτιτλο (Στον αργαλειό να υφαίνει)
	39) Άτιτλο (Πανάθεμα τη μάνα σου)
	40) Άτιτλο (Του Παπαγιώργη η ανεψιά) ⁹⁰
	41) Άτιτλο (Πλέκουν γαϊτάνια όμορφα με κεντητά χρυσάφια)
	42) Άτιτλο (Κι ένα μικρό ραφτόπουλο ράφτει και τραγουδάει)
	43) Άτιτλο (Δυο παιδιά ραφτόπουλα, δυο Γρεβενιοτοπούλα)
	44) Άτιτλο (Ανέβηκα στην πιπεριά, να κόψω ένα πιπέρι)
	45) Άτιτλο (Τσίμπι, τσίμπι το λεπτό) ⁹¹
	46) Άτιτλο (Βάρτο με τον κόπανο)
	47) Άτιτλο (Κούτη, κούτη μπάμπω)
	48) Άτιτλο (Το κορίτσι το καλό)
	49) Άτιτλο (Τάνανα και τάνανα)
	50) Άτιτλο (Έλα ύπνωσε το και Χριστέ αποκοίμισε το)
	51) Άτιτλο (Έχει ο βασιλιάς μας κόρη)
	52) Άτιτλο (Ήρθε ου Λάζαρος, ήρθαν τα Βάγια) ⁹²

⁹⁰ Τα τραγούδια 40 και 42-43 σύμφωνα με τη συγγραφέα της συλλογής τραγουδιών τους κατά τη διάρκεια του ραψίματος και της ενασχόλησης με τον αργαλειό, δηλαδή κατά τη διάρκεια τέλεσης μιας εργασίας. Συνεπώς, θα ήταν δυνατό να ενταχθούν και στην κατηγορία των εργατικών τραγουδιών. Ωστόσο, πιστεύουμε ότι με βάση το περιεχόμενό τους, είναι καλύτερο να τα κατατάξουμε στην κατηγορία των τραγουδιών της αγάπης.

⁹¹ Συναντάμε παραλλαγές των τραγουδιών 45 και 50 με ακριβώς τους ίδιους τίτλους στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

⁹² Τα τραγούδια 52-53 τραγουδιόντουσαν την περίοδο του Πάσχα (του Λαζάρου και των Βαΐων).

	53) Άτιτλο (Βάγια, Βάγια του Βαγιού)
	54) Άτιτλο (Επεσες θύμα Παύλε Μελά) ⁹³
	55) Άτιτλο (Απόψε δεν κοιμήθηκα και σήμερα νυστάζω)
	56) «Ο Χριστόδουλος»
	57) «Άσπρο τριαντάφυλλο» ⁹⁴
	58) «Η Εβραιοπούλα»
	59) «Η Απιστία»
	60) Άτιτλο (Σαράντα πέντε Κυριακές και εξήντα δυο Δευτέρες) ⁹⁵
	61) Άτιτλο (Τα γράμματα μου στο σχολειό κι ο νους μου στην αγάπη) ⁹⁶
	62) Άτιτλο (Εδώ έχουν κόρη όμορφη, πανέργου θυγατέρα)
	63) Άτιτλο (Κύρα μ' κύρα μ' κι αρχόντισσα κι αρχοντοπαραδειγμένη)
	64) Άτιτλο (Ας είν' πολλά τα έτη του καλά κι ευτυχισμένα)
	65) Άτιτλο (Γραμματικός και λειτουργός και ψάλτης)

⁹³ Το τραγούδι εξυμνεί τη δράση του μακεδονομάχου Παύλου Μελά και θρηνεί τον θάνατο του.

⁹⁴ Τα τραγούδια 57-60, 69 και 71 περιλαμβάνονται και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

⁹⁵ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Οι σαρανταπέντε Κυριακές, ο λεβέντης κι η αγαπητικιά του, η συνάντηση» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

⁹⁶ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Κυρά μου τον υγιόκα σου, κυρά μ' τον ακριβό σου» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	κι αναγνώστης)
	66) Άτιτλο (Εσένα πρέπει αφέντη μου ντουρβάς και δεκανίκι)
	67) Άτιτλο (Αφέντη μου στα σπίτια σου χρυσή καντήλα φέγγει)
	68) Άτιτλο (Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο) ⁹⁷
	69) «Τα προβοδήματα»
	70) «Η Ρουσούλαινα»
	71) Άτιτλο (Ανθηνά μωρ' Ανθηνά παντρέψου τώρα που 'σαι νια)
	72) «Πήραν το Κάστρο» ⁹⁸
	73) «Η Σκλαβιά»
	74) «Καπετάν Λούκας» ⁹⁹

⁹⁷ Τα τραγούδια 61-68 αποτελούν κάλαντα των Χριστουγέννων και συνοδεύονται από κάποια σχόλια για το που, πότε και σε ποιον τα τραγουδούν (π.χ. στο σπίτι που είχαν μικρό παιδί, κορίτσι για παντρεία, ξενιτεμένο, ανδρόγυνο).

⁹⁸ Τα τραγούδια 72-73 έχουν ως θέμα την άλωση της Καστοριάς από τους Τούρκους. Επιπλέον, το 72 αποτελεί παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η άλωση της Καστοριάς από τους Τούρκους» της συλλογής του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

⁹⁹ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ο καπετάν Λούκας Κόκκινος» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

3^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΡΙΖΟΣ ΠΑΠΑΡΙΖΟΣ, *Η ΖΩΗ ΣΤΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΟΥ*

<p>3^η Συλλογή</p> <p>Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i></p>	
	<p>1) Άτιτλο (Την κόρη π' αγαπώ εγώ δεν πάει να την καλέσει)¹⁰⁰</p>
	<p>2) Άτιτλο (Μάνα παντρεύει τον υγιό σιμά-κοντά στην Παναγιά)</p>
	<p>3) Άτιτλο (Φέξε, φεγγάρι μ', φέξε όλη τη βδομάδα)</p>
	<p>4) Άτιτλο (Ψιλό λιγνό σαν πάσπαλη κι αφράτο σαν το χιόνι)</p>
	<p>5) Άτιτλο (Το τίνος είν' το φλάμπουρο)</p>
	<p>6) Άτιτλο (Μωρή κακιά συμπεθέρα)</p>
	<p>7) Άτιτλο (Βρήκα μια μηλιά στο δρόμο)</p>
	<p>8) Άτιτλο (Σύρτε, δεν έρχομαι, γιατί μ' αρραβωνιάσαν)¹⁰¹</p>
	<p>9) Άτιτλο (Μέσα σε τούτη την αυλή)¹⁰²</p>
	<p>10) Άτιτλο (Δώσ' μας νερό για τη χαρά)¹⁰³</p>

¹⁰⁰ Διατηρούνται οι τίτλοι που έχει δώσει ο συγγραφέας της συλλογής για τα τραγούδια 51-53, 75 . Για τα υπόλοιπα τραγούδια (1-50, 54-74, 76-107), τα οποία παρατίθενται άτιτλα αξιοποιούνται ως τίτλοι τους οι στίχοι των τραγουδιών, οι οποίοι αποδίδουν πληρέστερα το θέμα τους.

¹⁰¹ Συναντάμε παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η άρνηση της νύφης» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁰² Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Το νερό» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁰³ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Δώσ' μου νερό για τη χαρά» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	11) Άτιτλο (Ψιλό-λιγνό είν' τ' αλεύρι) ¹⁰⁴
	12) Άτιτλο (Κέρνα, μάνα μ', το προζύμι)
	13) Άτιτλο (Πέρα στα Γιάννινα)
	14) Άτιτλο (Πλέκε, κόρη, το γαϊτάκι)
	15) Άτιτλο (Πραματευτή να πάρεις)
	16) Άτιτλο (Μπαργιάκι μου περήφανο)
	17) Άτιτλο (Ν' έστειλα μι τ'ς καλεστάδες μου)
	18) Άτιτλο (Να ξυπνάει το γαμπρό)
	19) Άτιτλο (Λούζεται τ' αρχοντόπουλο) ¹⁰⁵
	20) Άτιτλο (Συνάγκασε, μπερμπέρ πασιά)
	21) Άτιτλο (Το πού είν' αφέντης του γαμπρού)
	22) Άτιτλο (Κάτω στο δαφνοπόταμο)
	23) Άτιτλο (Συμπέθεροι εκόνεψαν στου σ'μπέθερου το σπίτι)
	24) Άτιτλο (Μώρ' άσπρη ξάσπρη βαμβακιά, χιόνα ζωγραφισμένη)
	25) Άτιτλο (Κόρη μου το ποιος σ' αρμάτωσε;)
	26) Άτιτλο (Να βγάλει τη νύφ' αγλήγορα)
	27) Άτιτλο (Θα πα να σμίξω τον αϊτό)
	28) Άτιτλο (Αϊτός την κόρη άδραξε π' της μάνας της τα

¹⁰⁴ Συναντάμε παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η ζυμώστρα, το κρουσταλοβραχιονάτο κορίτσι» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁰⁵ Εντοπίζεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Το λούσιμο του γαμπρού» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	χέρια) ¹⁰⁶
	29) Άτιτλο «Πέρα τρεις δίπλες ο χορός»
	30) Άτιτλο (Δεν πεζεύω καμαρώνω)
	31) Άτιτλο (Σπέρνει η νούνα το κριθάρι)
	32) Άτιτλο (Άκουσες, κυράτσα νύφη;)
	33) Άτιτλο (Έβγα, μάνα και πεθερά)
	34) Άτιτλο (Εψές με το φεγγάρι)
	35) Άτιτλο (Να 'ξερεν η πεθερά μου)
	36) Άτιτλο (Κάτσι, νούνε, 'κόμα απόψε)
	37) Άτιτλο (Πήγα στο παζάρι)
	38) Άτιτλο (Περπερούνα περπατούσε) ¹⁰⁷
	39) Άτιτλο (Κλάψε, κλάψε, περπερούνα)
	40) Άτιτλο (Που πρασινοφορέθηκε να γίνει περπερούνα)
	41) Άτιτλο (Τούμπες και στο λάκκο κουλουτούμπες) ¹⁰⁸

¹⁰⁶ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ο αετός πήρε την κόρη από τα χέρια της μάνας της» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁰⁷ Τα τραγούδια «της Περπερούνας» (38-40) εντάσσονται στην κατηγορία των Θρησκευτικών-Λατρευτικών τραγουδιών και αναφέρονται σε μία λαϊκή τελετή που γίνεται στα χωριά Πεύκο και Κοτύλη της Καστοριάς (σ.59-62). Αυτή η τελετή ονομάζεται «Της περπερούνας» και διαδραματίζεται συνήθως το καλοκαίρι σε περίοδο ανομβρίας. Με αυτήν οι κάτοικοι του χωριού παρακαλούν τον θεό να βρέξει, για να εκπονήσουν τις αγροτικές τους εργασίες. Διοργανώνεται από μία ομάδα γυναικών, οι οποίες αναλαμβάνουν τον στολισμό της «περπερούνας». Η «περπερούνα» είναι συνήθως μια ορφανή νέα κοπέλα, της οποίας η ενδυμασία αποτελείται από αγριολούλουδα. Η περπερούνα περιφέρεται σε όλα τα σπίτια του χωριού υπό τη συνοδεία γυναικών, οι οποίες τραγουδάνε τα παραπάνω τραγούδια. Όλες οι νοικοκυρές δωρίζουν αλεύρι, βούτυρο. Έπειτα, αυτά τα αγαθά αξιοποιούνται για την δημιουργία δύο προσφύρων και ενός λιτού γεύματος καθώς και ως ανταμοιβή της περπερούνας. Την επόμενη μέρα της τελετής γίνεται λειτουργία. Τέλος, η λαϊκή τελετή της περπερούνας φαίνεται να πετυχαίνει το στόχο της, όπως μας τονίζει ο συγγραφέας της συλλογής, αφού μετά την ολοκλήρωση της, παρατηρείται βροχόπτωση.

¹⁰⁸ Τα τραγούδια 41 και 43 τραγουδιούνται κατά την εορτή της Αποκριάς. Πιο συγκεκριμένα, το τραγούδι 43 σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής τονίζει τη σημασία της φιλανθρωπίας.

	42) Άτιτλο (Κίνησαν τα καράβια τα Ζαγοριανά) ¹⁰⁹
	43) Άτιτλο (Κόσμος μας καταράστηκε την Καθαροδευτέρα)
	44) Άτιτλο (Και τ' άσπρο το μαντήλι μου είναι ο χωρισμός μας)
	45) Άτιτλο (Ψες είδα στο όνειρο μου μαύρα μάτια στο πλευρό μου)
	46) Άτιτλο (Μια ρωμιοπούλα ετούρκεψε)
	47) Άτιτλο (Ξύπνα για να ζεις και να 'σαι) ¹¹⁰
	48) Άτιτλο (Να 'πα να ξεφορτώσουμε στα πράσινα λιβάδια)
	49) Άτιτλο (Αϊ Γιάννη μ' σταυροβότανε)
	50) Άτιτλο (Μες την εκκλησιά στον Τσέρνο)
	51) «Ο νιούτσικος»
	52) «Ο ρήγας»
	53) «Τα πέντε πλατάνια»
	54) Άτιτλο (Ποιος έχ' άνδραν στην ξενιτιά και γιο προβοδεμένο;)
	55) Άτιτλο (Κόρη μ', εγώ είμαι ο άνδρας σου, εγώ είμαι ο καλός σου)

¹⁰⁹ Συναντάμε παραλλαγές του τραγουδιού με τίτλο «Τα καράβια τα Καστοριανά, ο ξενιτεμένος κι η μάγισσα» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* καθώς και στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* με τίτλο «Κίνησαν τα καράβια τα Καστοριανά».

¹¹⁰ Τα τραγούδια 47-50 τραγουδιούνται στη γιορτή των γενεθλίων του Αγίου Ιωάννου που λαμβάνει χώρα στο χωριό Πεύκο της Καστοριάς στις 24 Ιουνίου (σ.73-76). Τα ξημερώματα της ημέρας των γενεθλίων τα κορίτσια του χωριού μαζεύουν αγριολούλουδα, με τα οποία σχηματίζουν ανθόσταυρους. Έπειτα, τους μεταφέρουν στην εκκλησία, όπου τελείται η λειτουργία και το γλέντι.

	56) Άτιτλο (Εγώ στα ξένα βρίσκομαι, στα ξένα τυραννιέμαι)
	57) Άτιτλο (Όξω μου δίνουν στρώματα, όξω προσκεφαλάρια)
	58) Άτιτλο (Πού πας, πού πας λεβέντη μου;)
	59) Άτιτλο (Γεφύρι είχα στη θάλασσα και σκάλα μες στην άμμο)
	60) Άτιτλο (Τι στέκουν μαύρα τα βουνά, τι στέκουν λερωμένα;) ¹¹¹
	61) Άτιτλο (Και ποιος κριτής και ποιος λυτής και ποιος θα μας χωρίσει)
	62) Άτιτλο (Δε σε θωρούσα, ποταμέ, νερό να κατεβάσεις) ¹¹²
	63) Άτιτλο (Σ' όλον τον τόπο ξαστεριά, σ' όλο τον κόσμο ήλιος)
	64) Άτιτλο (Ούτε τον Χάρο σκιάζομαι ούτε και τον Θεό μας)
	65) Άτιτλο (Τι να σε στείλω, γιόκα μου, μακριά στον κάτω κόσμο;)
	66) Άτιτλο (Είχαν τον Γιάννη άρρωστο χρόνον και πέντε μήνες)
	67) Άτιτλο (Διαβάτες που διαβαίνετε, στρατιώτες που περνάτε)

¹¹¹ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Γιατ' είναι μαύρα τα βουνά και στέκουν βουρκομένα» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹¹² Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ο Σαλαβριάς, το μεγάλο ποτάμι με το θολό νερό και τα δυο αδέρφια αγκαλιασμένα» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	68) Άτιτλο (Με πήρε ο πόνος κι ο καημός, Γιώργο μ' , ν' ανταμωθούμε)
	69) Άτιτλο (Σήμερα, γιε μου, πασχαλιά, σήμερα άσπρη μέρα)
	70) Άτιτλο (Κι αν σκούζεις, μάνα μ', κι αν φωνάεις οπίσω δε γυρίζω)
	71) Άτιτλο (Ποιος έχ' άντραν στην ξενιτιά και γιον προβοδισμένον) (παραλλαγή του 54)
	72) Άτιτλο (Δεν το 'ξερα, λεβέντη μου, που 'θέλες να πεθάνεις) ¹¹³
	73) Άτιτλο (Η μικρή δασκάλισσα, μικρή και ζηλεμένη)
	74) Άτιτλο (Μουστάκι μου καραμπογιά και φρύδι μου γραμμένο)
	75) «Χριστούγεννα» ¹¹⁴
	76) Άτιτλο (Κι αυτήν 'ταν σκύλα πεθερά και σκύλα παραμάνα) ¹¹⁵
	77) Άτιτλο (Χριστόδουλος αγάπησε κόρη Εβραιοπούλα) ¹¹⁶

¹¹³ Συναντάται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Δεν το 'ξερα πως θα χαθώ, δεν το 'ξερα πως φεύγω» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹¹⁴ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Τα κάλαντα (κόλιεντα) των Χριστουγέννων από τα χρόνια της τουρκοκρατίας» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*. Το τραγούδι αποτελεί κάλαντα των Χριστουγέννων.

¹¹⁵ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ο Μικροκωνσταντίνος, η γυναίκα του, η μάνα του, τ' αδέρφια του κι ο αγριοτζιόμπανος ο γαϊτανοφρυδάτος» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹¹⁶ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* με τίτλο «Ο Χριστόδουλος».

	78) Άτιτλο (Μωρή κακιά γειτόνισσα) ¹¹⁷
	79) Άτιτλο (Που τυραννούσαν το Χριστό οι γιάνομοι Οβραίοι) ¹¹⁸
	80) Άτιτλο (Ν' ορίσετε κοπιάστε, Χάιδω Τζαβέλαινα) ¹¹⁹
	81) Άτιτλο (Δε σε θαρρούσα Έλυμπε το Μάη να σκοτιδιάσεις)
	82) Άτιτλο (Βασίλω αρχόντισσα)
	83) Άτιτλο (Τρία μεγάλα σύννεφα στον Έλυμπο στη ράχη)
	84) Άτιτλο (Κει είν' οι κλέφτες οι πολλοί)
	85) Άτιτλο (Ένα μικρό κλεφτόπουλο ξεβγαίν' από την πόλη)
	86) Άτιτλο (Του Κίτσου η μάνα κάθονταν στην άκρα στο ποτάμι)
	87) Άτιτλο (Ποιος έχει χείλια για να πει του Λάμπρου το τραγούδι)
	88) Άτιτλο (Ο Κώστας ο μικρότερος κι Αλέξης ο μεγάλος και το μικρό βλαχόπουλο) ¹²⁰

¹¹⁷ Συναντάται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η γειτόνισσα Ελένη» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹¹⁸ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Οι Εβραίοι, οι Φαραά, οι χαλκιάδες και τα καρφιά» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*. Τραγουδιέται την περίοδο του Πάσχα (Μεγάλη Εβδομάδα).

¹¹⁹ Το τραγούδι εντάσσεται θεματικά στην κατηγορία των κλέφτικων. Το γεγονός που μας εντυπωσιάζει είναι, ότι την ανδρική μορφή του κλέφτη αντικαθιστά μία γυναικεία, η οποία συμπεριφέρεται το ίδιο γενναία και ηρωικά. Έχουμε ξανασυναντήσει βέβαια γυναικείες μορφές σε κλεφτικά τραγούδια, άλλα με διαφορετικό ρόλο (Εκφράζουν την αγωνία, τον καημό για την τύχη των ανδρών τους καθώς και τη θλίψη για το χαμό τους).

¹²⁰ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ο Αλέξανδρος, ο Αργεστός, ο Όροιδος συγκρούονται με τους Σαμουήληδες, για να σώσουν τις γυναίκες τους. Η σύγκρουση ήταν τρομερή» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	89) Άτιτλο (Σαράντα παλληκάρια απ' τη Λειβαδιά)
	90) Άτιτλο (Ένας κοντός κοντούτσκος, Γιαννίσαρε μ')
	91) Άτιτλο (Εσείς παιδιά κλεφτόπουλα, παιδιά της Σαμαρίνας)
	92) Άτιτλο (Τούρκα δέρνει τη σκλάβα της)
	93) Άτιτλο (Κι εγώ δεν έχω τίποτα μόν' είμαι λαβωμένος)
	94) Άτιτλο (Μόν' του Βαρλαμή το κελί δεν μπόρ' να το πατήσουν)
	95) Άτιτλο (Η Κώσταινα η μικρότερη παρηγοριά δεν έχει)
	96) Άτιτλο (Ο Γιώργος Ντόνας)
	97) Άτιτλο (Μόν' με βαρεί το ντέρτι μου)
	98) Άτιτλο (Σήκου, Νάσιο μ', να φύγουμε που τούτα τα λημέρια)
	99) Άτιτλο (Τον Λίγκο τον λεβέντη τον αρχιληστή)
	100) Άτιτλο (Για σήκου καπετάνιε μου, να πας να πολεμήσεις)
	101) Άτιτλο (Τα τέσσερα τα πέντε τα εννιάδερφια)
	102) Άτιτλο (Και ρίχνουν τα σπαθιά τους στον ανήφορο) ¹²¹
	103) Άτιτλο (Με κλαίν' οι βρύσες, τα πουλιά κι η συντροφιά μου όλη)

¹²¹ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ένα σπαθί χτυπάει τον Γιάννη τον περήφανο» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	104) Άτιτλο (Μας ήρθε η άνοιξη πικρή, το καλοκαίρι μαύρο)
	105) Άτιτλο (Νεραντζούλα μ', φουντωμένη, που 'ναι τ' άνθη σου;)
	106) Άτιτλο (Σαν της Ωριάς το κάστρο δεν απάντησα) ¹²²
	107) Άτιτλο (Στης Άρτας το ποτάμι) ¹²³

¹²² Στο βιβλίο *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού* του Νικολάου Γ. Πολίτη (σ.88) αναφέρεται, ότι υπάρχουν πολλές παραλλαγές του τραγουδιού, οι οποίες συνδέονται με διάφορα φρούρια που βρίσκονται διάσπαρτα στον ελληνικό χώρο. Τα φρούρια αυτά καλούμενα «Κάστρα της Ωριάς» (δηλαδή της Ωραιάς) έχουν συνδεθεί με παραδόσεις για την άλωση τους με δόλο από τους Τούρκους και αυτοκτονίας της βασιλοπούλας, η οποία εγκλεισμένη για χρόνια μέσα σ' αυτό, αντιστεκόταν ηρωικά. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι συναντάμε τη συγκεκριμένη παραλλαγή στο χωριό Πεύκο της Καστοριάς, είναι δυνατό να υποθέσουμε ότι το κάστρο με το οποίο συνδέεται ανήκει στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας και ίσως είναι το κάστρο των Σερβίων (χωριό του νομού Κοζάνης).

¹²³ Παραλλαγή της γνωστής παραλογής, η οποία τραγουδιέται στο χωριό Πεύκο της Καστοριάς. Επιπλέον υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Της Άρτας το γιοφύρι» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

**4^η ΣΥΛΛΟΓΗ: ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΩΝ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΓΑΛΑΤΙΝΗΣ**

<p>4^η Συλλογή</p> <p>Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i></p>	
	1)«Δώδεκα χρόνους» ¹²⁴
	2)«Το φίλημα της κόρης»
	3)«Να βγω ψηλά στον Όλυμπο»
	4)«Για ιδέστε το κλεφτόπουλο»
	5)«Το πυροβολικό»
	6)«Εβγα μάνα και χούγιαξε»
	7)«Τσαρίτσανη»
	8)Άτιτλο (Παραθυρίτσια μ' αργυρά και χρυσοκεντημένα)
	9)Άτιτλο (Τ' έχουν της Γκούρας τα βουνά και στέκουν βουρκωμένα)
	10)Άτιτλο (Πήραν και μια μικρόνυμφη) (παραλλαγή του 9)
	11)Άτιτλο (Τόνα κρεμούν για φίλημα)

¹²⁴ Διατηρούνται οι τίτλοι που έχει δώσει ο συγγραφέας της συλλογής για τα τραγούδια 1-7, 13, 15-16, 20, 26-27, 31-39, 43-53,57, 80, 84, 86-89, 91, 93-109, 112-113, 118-120, 123, 125-135, 138-147, 151, 153-154, 157, 162-163, 170-183, 187-217, 219, 224-226, 229-234, 237-241, 243-248. Για τα υπόλοιπα τραγούδια (8-12, 14, 17-19, 21-25, 28-30, 40-42, 54-56, 58-79, 81-83, 85,90, 92, 110-111, 114-117, 121-122, 124, 136-137, 148-150, 152, 155-156, 158-161, 164-169, 184-186, 218, 220-223, 227-228, 235-236, 242, 249-357) τα οποία παρατίθενται άτιτλα αξιοποιούνται ως τίτλοι τους οι στίχοι των τραγουδιών, οι οποίοι αποδίδουν πληρέστερα το θέμα τους.

	12)Άτιτλο (Άγιος Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία) ¹²⁵
	13)«Πρωτοχρονιάτικο»
	14)Άτιτλο (Κυρά μ' όταν στολίζεσαι στην εκκλησιά να πάγεις)
	15)«Άγιος Βασίλης» ¹²⁶
	16)«Αφέντη μου στ' ανώγεια σου»
	17)Άτιτλο (Αφέντη μου στη γούνα σου εννιά χιλιάδες ψείρες)
	18)Άτιτλο (Δεν θέλω 'γω το βασιλιά, δεν θέλω 'γω το ρήγα)
	19)Άτιτλο (Παιδί μ' πού 'ναι τα γράμματα, πού 'ναι τα πινακίδια;) ¹²⁷
	20)«Κόλιαντα» ¹²⁸
	21)Άτιτλο (Μόν' θέλω τσοπανόπουλο να παίζει τη φλογέρα) (παραλλαγή του 18)
	22)Άτιτλο (Σαν κίνησε ο νιούτσικος να πάει ν' αρραβωνιάσει)
	23)Άτιτλο (Γραμματικός κάθονταν σε πράσινο

¹²⁵ Τα τραγούδια 12-29 αποτελούν κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων. Συνοδεύονται από κάποια σχόλια για το που, πότε και σε ποιον τα τραγουδούν (π.χ. στον νοικοκύρη, στον παπά, στον γραμματικό, στους αρραβωνιασμένους).

¹²⁶ Συναντάμε παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Άγιος Βασίλης έρχεται» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹²⁷ Παρατίθενται παραλλαγές του τραγουδιού με τίτλο «Κυρά μου τον υγιόκα σου, κυρά μ' τον ακριβό σου» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* καθώς και στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* με τίτλο «Τα γράμματα μου στο σχολειό κι ο νους μου στην αγάπη».

¹²⁸ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Κόλιεντα μπάμπω, κόλιεντα» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	λιβάδι) ¹²⁹
	24)Ατιτλο (Εδώ χορεύουν οι όμορφες, χορεύουν οι μαυρομάτες)
	25)Ατιτλο (Εκεί κοιμάται ο Δέσποτας με το σταυρό στο χέρι) ¹³⁰
	26)«Στο σπίτι του νοικοκύρη»
	27)«Στο σπίτι του γιωργού»
	28)Ατιτλο (Αφέντη μου πρωτύτερε και πρωτοτιμημένε)
	29)Ατιτλο (Ηρθαμε να τιμήσουμε και τούτον τον αφέντη)
	30)Ατιτλο (Δέσπω μ' ήρθεν η πασχαλιά) ¹³¹
	31)«Στην Αϊ Τριάδα μια λαμπρή»
	32)«Μόσχος μυρίζει»
	33)«Δέκα καράβια»
	34)«Το δρεπανάκι»
	35)«Φθινόπωρο κάνει χαρά»
	36)«Ρύζι έσπερνα»
	37)«Ψηλά στην Ιερουσαλήμ»
	38)«Να παν' στον Παντελεήμονα» (παραλλαγή του

¹²⁹ Συναντάται παραλλαγή του τραγουδιού με ίδιο τίτλο στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹³⁰ Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Εδώ κοιμάται ο δέσποτας με το σταυρό στο χέρι».

¹³¹ Ο συγγραφέας της συλλογής κατατάσσει τα τραγούδια 30-53 σε ενότητα με τίτλο «Τραγούδια του Πάσχα» στηριζόμενος στο χρονικό διάστημα, στο οποίο τραγουδιόντουσαν και χορεύονταν τα συγκεκριμένα τραγούδια.

	35)
	39)«Από μικρός αγάπησα»
	40)Ατίτλο (Χριστόδουλος αγάπησε μια κόρη Ρωμιοπούλα) ¹³²
	41)Ατίτλο (Γίνεσαι Τούρκα νύφη μου την εκκλησιά ν' αφήσεις;)
	42)Ατίτλο (Ωρα καλή σου ξένε μου)
	43)«Βουλιούμαι μια βουλιούμαι δυο»
	44)«Η ρόκα»
	45)«Στα Γρεβενά»
	46)«Ηρθεν η Τετράδη»
	47)«Για νύχτωσε μωρ' Βαγγελιώ»
	48)«Πέρα στο Κεράσοβο»
	49)«Στα μάρμαρα»
	50)«Ξένε μου»
	51)«Κάτω στον Αϊ Θόδωρο» ¹³³
	52)«Η στρίγγλα η πεθερά»
	53) «Σήμερα Δέσπω μ' Πασχαλιά» ¹³⁴

¹³² Εντοπίζονται παραλλαγές του τραγουδιού στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* με τίτλο «Ο Χριστόδουλος» καθώς και στη συλλογή *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* του Ρίζου Παπαρίζου, με τίτλο «Χριστόδουλος αγάπησε κόρην Εβραιοπούλα».

¹³³ Υπάρχουν παραλλαγές του τραγουδιού στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Ο Σαλαβριάς, το μεγάλο ποτάμι με το θολό νερό και τα δυο αδέρφια αγκαλιασμένα» καθώς και στη συλλογή *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* του Ρίζου Παπαρίζου, με τίτλο «Δε σε θωρούσα, ποταμέ, νερό να κατεβάσεις».

¹³⁴ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Της Δέσπως» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

	54)Άτιτλο (Τώρα κι ο ξένος βούλεται να πάει στα δικά του) ¹³⁵
	55)Άτιτλο (Γ' αηδόνη την πρωτομαγιά) ¹³⁶
	56)Άτιτλο (Τώρα το Μάη οι όμορφες δεν πρέπει να κοιμούνται)
	57)«Λιανή δροσούλα»
	58)Άτιτλο (Μην καμαρώνεις άνοιξη) ¹³⁷
	59)Άτιτλο (Τώρα κι ο ξένος βούλεται) (παραλλαγή του 54)
	60)Άτιτλο (Κι εσύ μπρε Μάη δροσερέ)
	61)Άτιτλο (Κόρη με τα ξανθά μαλλιά) ¹³⁸
	62)Άτιτλο (Αγόρι κοσκινίζει και η κόρη το ζυμώνει)
	63)Άτιτλο (Λούζεται τ' αρχοντόπουλο) ¹³⁹
	64)Άτιτλο (Τόσα φλουράκια ξόδεψα, κόρη μου για τ' εσένα)
	65)Άτιτλο (Κι άει χαιρέτα και άει προσκύνα τον καλό σου τον πατέρα)

¹³⁵ Συναντάμε παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ο ξένος τον Μάη αποφασίζει να γυρίσει στον τόπο του» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹³⁶ Ο συγγραφέας της συλλογής κατατάσσει τα τραγούδια 54-60 σε ενότητα με τίτλο «Τραγούδια του Μάη» στηριζόμενος στην εποχή, στην οποία τραγουδιόντουσαν και χορεύονταν τα συγκεκριμένα τραγούδια.

¹³⁷ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η καμαρωτή, η εγωίστρια άνοιξη και οι άλλες εποχές» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹³⁸ Υιοθετείται η κατηγοριοποίηση του συγγραφέα της συλλογής, σύμφωνα με την οποία τα τραγούδια 61-92 κατατάσσονται στην κατηγορία «Τραγούδια του αρραβώνα και του γάμου» ή «Νυφιάτικα».

¹³⁹ Εντοπίζονται παραλλαγές του τραγουδιού στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Το λούσιμο του γαμπρού» καθώς και στη συλλογή *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* του Ρίζου Παπαρίζου, με τον ίδιο τίτλο.

	66)Άτιτλο (Σ' αφήνω γειαμανούλα μου, σ' αφήνω γειαπατέρα)
	67)Άτιτλο (Μάνα μου, τα λουλούδια μου, συχνά να τα ποτίζεις) (παραλλαγή του 66)
	68)Άτιτλο (Τ' άσπρο μαντήλι που φορώ, βουλιούμαι να το βάψω) ¹⁴⁰
	69)Άτιτλο (Κόρη για βάλε ζύμωσε)
	70)Άτιτλο (Εβραιοπούλα) ¹⁴¹
	71)Άτιτλο (Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε, κέρνα μας)
	72)Άτιτλο (Ντύσου στολίσου λυγερή) ¹⁴²
	73)Άτιτλο (Σύρτι δεν έρχουμι γιατί μ' αρραβόνιασαν) ¹⁴³
	74)Άτιτλο (Σήμερα ανταμώθηκαν αετός και περιστέρα)
	75)Άτιτλο (Χαρά στα μάτια του γαμπρού που διάλεξε τη νύφη)
	76)Άτιτλο (Πού 'σουν περιστερούλα μου)
	77)Άτιτλο (Με πάντρεψε μακριά στον πέρα μαχαλά)
	78)Άτιτλο (Να βρω καλή γυναίκα να την

¹⁴⁰ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Το άσπρο ή το χρυσό μαντήλι και η κόρη η ξανθή που το κεντούσε» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁴¹ Περιλαμβάνεται και στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* με τον ίδιο τίτλο. Επιπλέον παραλλαγή του υπάρχει και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Η Εβραιοπούλα που έγινε χριστιανή».

¹⁴² Παραλλαγή του τραγουδιού εντοπίζεται στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Ντύσου λυγερή» ή «Οι άγγελι ζωγράφισαν το καγκελόφρυδο σου».

¹⁴³ Συναντάμε παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η άρνηση της νύφης» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* καθώς και στη συλλογή *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* του Ρίζου Παπαρίζου, με τον ίδιο τίτλο.

	παντρευτώ)
	79)Άτιτλο (Τριαντάφυλλο μου κόκκινο) ¹⁴⁴
	80)«Χρυσασυγή»
	81)Άτιτλο (Να ‘ναι η νύφη τρυγονάκι κι ο γαμπρός περιστεράκι) ¹⁴⁵
	82)Άτιτλο (Μάνα με κακοπάντρεψες και μ’ έδωσες στον κάμπο)
	83)Άτιτλο (Μάνα μ’ τον άνδρα π’ μ’ έδωσες δεν είναι για τ’ εμένα)
	84)«Στολίζεται μια λυγερή»
	85)Άτιτλο (Φέγγε φεγγάρι)
	86)«Αποχωρισμός»
	87)«Περιστερούλα»
	88)«Παντρεύεται η αγάπη μου»
	89)«Αφήνω γεια στις όμορφες»
	90)Άτιτλο (Όλοι μ’ έδιωξαν από το πατρικό μου) ¹⁴⁶
	91)«Τρανός χορός»
	92)Άτιτλο (Η μάνα του γαμπρού με τους ανέμους μάλωνε)

¹⁴⁴ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου με τίτλο «Τριανταφυλλάκι μ’ κόκκινο, ζμπίλι μου γαλάζιο».*

¹⁴⁵ Περιλαμβάνεται και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*, με τίτλο «Ο γαμπρός πρωτανάγνωσε την καρδιά της νύφης».

¹⁴⁶ Το συναντάμε και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Η νύφη, η μάνα της, ο πατέρας της, τα αδέρφια της κι ο δέντρος».

	93)«Ο Κίτσος» ¹⁴⁷
	94)«Σαράντα παλληκάρια» ¹⁴⁸
	95)«Ο Δήμος»
	96)«Ο Κατσαρός»
	97)«Λάμπουν τα χιόνια»
	98)«Ο Νάσος»
	99)«Μην πείτε πως σκοτώθηκα»
	100)«Καρτερώ την άνοιξη»
	101)«Βαλαντωμένη μου καρδιά»
	102)«Ο χωρισμός»
	103)«Ο ξένος» ¹⁴⁹
	104)«Το ντέρτι»
	105)«Ο Γιώτης»
	106)«Ο γυρισμός»
	107)«Σαράντα παλληκάρια Λειβαδιώτικα» ¹⁵⁰ (παραλλαγή του 94)
	108)«Αντώνη μου τι σκέφτεσαι;»

¹⁴⁷ Εντοπίζεται παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή του Ρίζου Παπαρίζου, *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* με τίτλο «Του Κίτσου η μάνα κάθονταν στην άκρα στο ποτάμι».

¹⁴⁸ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή του Ρίζου Παπαρίζου, *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* με τίτλο «Σαράντα παλληκάρια απ' τη Λειβαδιά».

¹⁴⁹ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η ξενιτιά, το πλάνεμα της ξενιτιάς. Η ξένη μικραδερφή» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁵⁰ Εντοπίζεται παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή του Ρίζου Παπαρίζου, *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* με τίτλο «Σαράντα παλληκάρια απ' τη Λειβαδιά».

	109)«Του Ζήδρου» ¹⁵¹
	110)Ατιτλο (Γεια σου Νταβέλη αρχιληστή) ¹⁵²
	111)Ατιτλο (Ναούμης όταν κίνησε στη Φλώρινα να πάει) ¹⁵³
	112)«Λούκας Κόκκινος» ¹⁵⁴
	113)«Ο Ζιάκας» ¹⁵⁵
	114)Ατιτλο (Εσείς παιδιά κλεφτόπουλα, παιδιά της Σαμαρίνας) ¹⁵⁶
	115)Ατιτλο (Κλέφτης να βγεις παιδάκι μου)
	116)Ατιτλο (Φέτο μας ήρθ' Αρβανιτιά)
	117)Ατιτλο (Του αντρειωμένου τ' άρματα)
	118)«Ο Όλυμπος κι ο Κίσσαβος»
	119)«Ο Μπρούφας» ¹⁵⁷
	120)«Παύλος Μελάς» ¹⁵⁸

¹⁵¹ Το συναντάμε και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Ο Ζήδρος κάμνει το γάμο του γιου του κι ο Λάππας πάει acáλεστος».

¹⁵² Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τον ίδιο τίτλο στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁵³ Υπάρχει παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Ο καπετάν Ναούμης και η απαγωγή του Καϊμακάμη της Φλώρινας» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁵⁴ Παρατίθενται παραλλαγές του τραγουδιού με τίτλο «Ο καπετάν Λούκας Κόκκινος» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* καθώς και στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* με τίτλο «Καπετάν Λούκας».

¹⁵⁵ Περιλαμβάνεται και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Ο Θεωρής ο Ζιάκας και η μάχη στο σπήλαιο των Γρεβενών».

¹⁵⁶ Εντοπίζεται παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή του Ρίζου Παπαρίζου, *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* με τον ίδιο τίτλο.

¹⁵⁷ Συναντάμε παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Ο Θανάσης Μπρούφας».

	121)Άτιτλο (Μελά σε κλαίει η Ήπειρος και η Μακεδονία)
	122)Άτιτλο (Τον Παύλο μας τον βάρεσαν τον έχουν λαβωμένο)
	123)«Πέρα σε 'κείνο το βουνό»
	124)Άτιτλο (Απόψε δεν κοιμήθηκα και σήμερα νυστάζω) ¹⁵⁹
	125)«Η Αθηναία»
	126)«Του γάμου ή της Πασχαλιάς»
	127)«Τρυγόνα»
	128)«Μαριώ»
	129)«Στον Άδη θα κατέβω» ¹⁶⁰
	130)«Ξύπνα αφέντη μου»
	131)«Απόψε δεν κοιμήθηκα» (παραλλαγή του 124)
	132)«Γειτόνισσα»
	133)«Ξενιτεμένο μου πουλί» ¹⁶¹
	134)«Τα καράβια τα Ζαγοριανά» ¹⁶²

¹⁵⁸ Τα τραγούδια 120-122 εξυμνούν τη δράση του μακεδονομάχου Παύλου Μελά και θρηνούν τον θάνατο του. Υπάρχουν παραλλαγές των τραγουδιών με παρεμφερείς ή και ίδιους τίτλους («Σαν τέτοια ώρα στο βουνό ο Παύλος πληγωμένος», «Τον Παύλο τον βάρεσαν με προδοσιά κι απάτη») στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁵⁹ Περιλαμβάνεται παραλλαγή του τραγουδιού με τον ίδιο τίτλο στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου*.

¹⁶⁰ Υπάρχει και στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Οι σαΐτες, τα σαϊτέματα, τα χείλη τα φιλημένα, το αγαποβότανο».

¹⁶¹ Εντοπίζονται παραλλαγές του τραγουδιού στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Ο ξένος, το μήλο, το κυδώνι, το μοσχοστάφυλο, το δάκρυο, ο Αργεστός ο κάμπος της Ορεστιάδος, το παράπονο» καθώς και στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* με τον ίδιο τίτλο.

	135)«Τα βουνά»
	136)Άτιτλο (Να μη λαλήσει ο πετεινός, να γίνει το ζυμάρι)
	137)Άτιτλο (Βουνά μου χαμηλώσετε, σύννεφα για χαθείτε)
	138)«Αϊμάραντος»
	139)«Διαμαντούλα»
	140)«Τα κλεφτόπουλα» (παραλλαγή του 114)
	141)«Φεγγάρι μου»
	142)«Πέρδικα»
	143)«Η Αναστασιά» ¹⁶³
	144)«Ο δυόσμος κι ο βασιλικός»
	145)«Άστρο λαμπερό»
	146)«Στάζουν τα κεραμίδια σου»
	147)«Στα βρέζια βγαίνει το νερό»
	148)Άτιτλο (Στο κάστρο πολεμίτη)
	149)Άτιτλο (Θέλω κι εγώ βλάχα μ' να σ' αρνηθώ)
	150)Άτιτλο (Εγώ στον ήλιο ορκίστηκα, ωρέ ποτέ μην τραγουδήσω)
	151)«Με γέλασε μια χαραυγή»

¹⁶² Συναντάμε παραλλαγές του τραγουδιού με παρεμφερείς τίτλους («Τα καράβια τα Καστοριανά, ο ξενιτεμένος κι η μάγισσα», «Κίνησαν τα καράβια τα Καστοριανά», «Κίνησαν τα καράβια τα Ζαγοριανά») στις συλλογές του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*, της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου* καθώς και του Ρίζου Παπαρίζου, *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου*.

¹⁶³ Υπάρχει παραλλαγή στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τον ίδιο τίτλο.

	152)Ατιτλο (Η μάνα μ' έδιωχνε)
	153)«Στα πέντε αλώνια»
	154)«Η ξενιτειά κι η ορφάνια»
	155)Ατιτλο (Βαρύτερα είν' τα ξένα) ¹⁶⁴
	156)Ατιτλο (Αυτά τα μάτια τα όμορφα τα γκρίζα)
	157)«Μαστόρου» ¹⁶⁵
	158)Ατιτλο (Ποιος θέλει κι αγαπάει να σέρνει το χορό)
	159)Ατιτλο (Κι άκουσα πως ορμήνευε Τόσκας, τα παλληκάρια)
	160)Ατιτλο (Τρεις σταυραετοί κάθονταν πάνω στα λιθαρίτσια)
	161)Ατιτλο (Όμορφο ρούσο παλληκάρι)
	162)«Του Νταβέλη η μάνα»
	163)«Μη περπατάς καμαρωτά»
	164)Ατιτλο (Ηρθε η ευλογημένη η ώρα για να θερίσουμε) ¹⁶⁶
	165)Ατιτλο (Φύσα αέρα, φύσηξε στο ηλιοκαμένο αλώνι)

¹⁶⁴ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Βαρύτερη η ξενιτιά, η πλάνα ξενιτιά, οι ξένες αδερφές» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁶⁵ Αποτελεί χαρακτηριστικό τραγούδι των μαστόρων. Πιο συγκεκριμένα, ο πιο καλλίφωνος μάστορας με αυτό το τραγούδι απευθύνει ευχές στο νοικοκύρη του σπιτιού.

¹⁶⁶ Τα τραγούδια 164-165 συνόδευαν την αγροτική εργασία του θερισμού. Ειδικότερα με αυτά οι αγρότες ζητούσαν τη βοήθεια του Θεού, για να επιτελέσουν με επιτυχία το έργο τους.

	166)Ατιτλο (Παπαδοπούλα θέριζε σ' ένα κοντό κριθάρι)
	167)Ατιτλο (Δε ζήλευε μια όμορφη)
	168)Ατιτλο (Τούτο το χρόνο τον καλό τον άλλο ποιος τον ξέρει)
	169)Ατιτλο (Με γέλασαν και μου 'πανε ο Χάρος δε με παίρνει)
	170)«Χαρείτε νιοι τις όμορφες» (παραλλαγή του 168)
	171)«Η Βλάχα»
	172)«Της ξενιτειάς»
	173)«Ο Δένδρος»
	174)«Η Χατζήνα» ¹⁶⁷
	175)«Ο Γέρος»
	176)«Η Σαλαμπριά» ¹⁶⁸
	177)«Τρανός χορός» ¹⁶⁹
	178)«Στη ρίζα απ' το βασιλικό»
	179)«Ο Ήλιος»
	180)«Δεν μπορώ μάνα»

¹⁶⁷ Εντοπίζεται παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Η Χατζήνα, ο διάλογος με το γιο της».

¹⁶⁸ Υπάρχουν παραλλαγές του τραγουδιού στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Ο Σαλαβριάς, το μεγάλο ποτάμι με το θολό νερό και τα δυο αδέρφια αγκαλιασμένα» καθώς και στη συλλογή του Ρίζου Παπαρίζου, *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου* με τίτλο «Δε σε θωρούσα, ποταμέ, νερό να κατεβάσεις».

¹⁶⁹ Πρόκειται για διαφορετικό τραγούδι, αν και έχει τον ίδιο τίτλο με το 91^ο τραγούδι.

	181)«Η Μαυρομάτα»
	182)«Τα δυο πουλιά»
	183)«Πώς τα περνώ στα ξένα»
	184)Άτιτλο (Να πελεκήσω μάρμαρα, να βγάλω κρύα βρύση)
	185)Άτιτλο (Αφήνει ο Γιάννης την κλεψιά και πιάνει το ζευγάρι)
	186)Άτιτλο (Γιόκα μου τι είσαι κίτρινος;)
	187)«Η Δέσπω» ¹⁷⁰
	188)«Κόρη όμορφη»
	189)«Η κόρη που υφαίνει»
	190)«Μια λυγερή στον Αργαλειό» ¹⁷¹
	191)«Κόρη που υφαίνει το πανί»
	192)«Δυο μαύρα μάτια»
	193)«Μια κοκκινοφορεμένη»
	194)«Λεμονάκι μυρωδάτο»
	195)«Βλάχα πλένει στο ποτάμι»
	196)«Μη μ' αρραβωνιάζεις»
	197)«Ελένη μ' κάτσε φρόνιμα»
	198)«Μηλίτσα»

¹⁷⁰ Παρατίθεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Η Ρούσα κι ο πρώτος ληχιστής» στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*.

¹⁷¹ Περιλαμβάνεται παραλλαγή του τραγουδιού με τίτλο «Στον αργαλειό να υφαίνει» στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου*.

	199)«Στη βρύση»
	200)«Βασίλω μ' τι τον ζήλεψες αυτόν τον μαραζιάρη»
	201)«Πουλάκι ξένο»
	202)«Σιγά την άμαξα»
	203)«Μπερδεύτηκε μια λεμονιά»
	204)«Σγουρός βασιλικός»
	205)«Νερατζούλα φουντωμένη»
	206)«Σήκω Διαμάντω»
	207)«Σου 'πα μάνα»
	208)«Ο Γιάννος κι η Παγώνα»
	209)«Ένας αετός»
	210)«Αν πας Μαλάμω για νερό»
	211)«Πήγαν τα γίδια στο μαντρί»
	212)«Μη με στέλνεις μάνα στην Αμερική»
	213)«Εσείς μωρέ κορίτσια ανύπαντρα»
	214)«Μια γαλάζια περιστέρα»
	215)«Τα γκιούμια»
	216)«Η Αλαφίνα» ¹⁷²
	217)«Του ψαρά ο γιος»
	218)Ατιτλο (Τώρα που στη Μαρία μου)

¹⁷² Εντοπίζεται παραλλαγή του τραγουδιού στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Η λαφίνα, ο μόσχος της κι ο κυνηγός».

	219)«Μήλο μου κόκκινο»
	220)Ατιτλο (Το γιλεκάκι που φορείς)
	221)Ατιτλο (Με πήρε ο ύπνος κι έγχειρα στου καραβιού την πλώρη) ¹⁷³
	222)Ατιτλο (Μάρω-Μάρω μια φορά είν' τα νιάτα)
	223)Ατιτλο (Σε κάθε σκαλοπάτι Μαρία να σε γλυκοφιλώ)
	224)«Η καλόγρια»
	225)«Ένα Σάββατο βράδυ»
	226)«Ο Μενούσης, ο Μπιρμπίλης κι ο Μεσούτ Αγάς»
	227)Ατιτλο (Ο Πάνος μην αρρώστησε)
	228)Ατιτλο (Ρίνα, Κατερίνα μου)
	229)«Η γειτονοπούλα»
	230)«Ο Αμάραντος»
	231)«Κόβω μια κλάρα»
	232)«Αραμπάς»
	233)«Η Λενιώ»
	234)«Γαλάζια είναι η θάλασσα»
	235)Ατιτλο (Λεφτοκαράκια έφαγα και λευτεριά δεν είδα)

¹⁷³Τα τραγούδια 221, 262, 265-297, 299-300, 317-318 εντάσσονται στην κατηγορία των λιανοτραγουδιών. Τα λιανοτραγουδά είναι δίστιχα δημοτικά ποιήματα, τα οποία αναφέρονται στα βάσανα της αγάπης, στην ομορφιά της αγαπημένης, στην παντρεία. Επιπλέον μπορεί να είναι επαινετικά ή σκωπτικά. Τα συναντάμε συχνά στην Κρήτη και στην Κύπρο.

	236)Άτιτλο (Να ιδείτε και να μαθαίνετε, πως πιάνεται η αγάπη)
	237)«Γρίβα μ' σε θέλει ο βασιλιάς»
	238)«Καραγκούνα»
	239)«Ο Βλάχος»
	240)«Το μαντήλι»
	241)«Ο Δήμος»
	242)Άτιτλο (Ξένος είμαι κι ήρθα τώρα από μέρος μακρινό)
	243)«Δώδεκα χρόνια φυλακή»
	244)«Τ' αρνιά βελάζουν»
	245)«Γερακίνα»
	246)«Όταν ήμουνα πουλί»
	247)«Χάιδω»
	248)«Στου Παπαλάμπρου την αυλή»
	249)Άτιτλο (Βασιλικός θα γίνω στο παραθύρι σου)
	250)Άτιτλο (Παίρνω το δρόμο το δρομί)
	251)Άτιτλο (Τ' ακούς Σουλτάνα)
	252)Άτιτλο (Χαλασιά μου στο μύλο να μην πας)
	253)Άτιτλο (Μες στον αφρό της θάλασσας η αγάπη μου κοιμάται)
	254)Άτιτλο (Θέλω να πάω στην αραπιά) (παραλλαγή του 236)
	255)Άτιτλο (Μάτια σαν και τα δικά σου δεν

	υπάρχουν στον ντουινιά)
	256)Ατιτλο (Ο ήλιος βασιλεύει κι η μέρα σώνεται)
	257)Ατιτλο (Άστρο της αυγής γιατ' άργησες να βγεις)
	258)Ατιτλο (Καλέ τι έχεις Ρίνα κι αρρωσταίνεις)
	259)Ατιτλο (Κίνησα να 'ρθω ένα βράδυ)
	260)Ατιτλο (Τι ήθελα και σ' αγαπούσα) (παραλλαγή του 259)
	261)Ατιτλο (Χαρείτε νιοι τις όμορφες και νιες τα παλληκάρια) (παραλλαγή του 170)
	262)Ατιτλο (Τα έρημα τα ξένα ν' ανάψουν να καούν)
	263)Ατιτλο (Αέρας μες στο στάρι και πέτρα στη φακή)
	264)Ατιτλο (Πάρε τα γκιούμα κι έλα)
	265)Ατιτλο (Αγάπα με να σ' αγαπώ)
	266)Ατιτλο (Αγγελικούλα ζάχαρη)
	267)Ατιτλο (Άιντε να πάμε εκεί που λες)
	268)Ατιτλο (Άλλη φορά ήμουν άγγελος)
	269)Ατιτλο (Ανάθεμα τον πω 'λεγε πως είν' γλυκιά η αγάπη)
	270)Ατιτλο (Δεν ημπορώ, δεν δύναμαι την πόρτα να τσακίσω)
	271)Ατιτλο (Δεν με λυπάσαι, δεν πονείς)

	272)Ατιτλο (Δεν πρέπει εγώ να τραγουδώ)
	273)Ατιτλο (Εγώ είμαι εκείνο το πουλί το παραπονεμένο)
	274)Ατιτλο (Ελα μάτια μου με μένα)
	275)Ατιτλο (Εχω δυο λόγια να σου πω)
	276)Ατιτλο (Ψηλά τη χτίζεις τη φωλιά)
	277)Ατιτλο (Εννιά καρυές εφύτεψα)
	278)Ατιτλο (Ηθελα να 'μαι στα βουνά)
	279)Ατιτλο (Η μάνα σου τα έστειλε τα μήλα στο μαντήλι)
	280)Ατιτλο (Το πληγωμένο στήθος μου πονεί)
	281)Ατιτλο (Κάνω καρδιά για τους εχθρούς)
	282)Ατιτλο (Κυπαρισσάκι μου ψηλό)
	283)Ατιτλο (Με φίλησες κι αρρώστησα)
	284)Ατιτλο (Μη με μαλώνεις μάνα μου)
	285)Ατιτλο (Να 'μουν πουλί)
	286)Ατιτλο (Όλο τον κόσμο γύρισα)
	287)Ατιτλο (Το κάστανο θέλει κρασί)
	288)Ατιτλο (Βαρύτερα είν' τα ξένα)
	289)Ατιτλο (Όλες οι νιές παντρεύτηκαν)
	290)Ατιτλο (Το μαύρο το μαντήλι)
	291)Ατιτλο (Έτσι τα έμπλεξα κι εγώ με μια ξανθιά μικρούλα)

292)Ατιτλο (Κόψε Ελένη την ελιά)
293)Ατιτλο (Το λένε τα πουλάκια)
294)Ατιτλο (Αν είσαι κι αν δεν είσαι του δήμαρχου παιδί)
295)Ατιτλο (Δεν είναι κρίμα να διψώ)
296)Ατιτλο (Χωρίς αέρα το πουλί)
297)Ατιτλο (Ο ποταμός σέρνει κλαδιά)
298)Ατιτλο (Τα χείλη σου είναι ζάχαρη)
299)Ατιτλο (Τα λόγια σου πριν τα πεις, μέτρα τα ένα ένα)
300)Ατιτλο (Με πάντρεψες από μικρή)
301)Ατιτλο (Τις τρανές τις αποκριές) ¹⁷⁴
302)Ατιτλο (Κίνησα να πάου ν' αλέσου, με τη θειά μου την Αλέξου)
303)Ατιτλο (Τρία αδέρφια κρέμασαν)
304)Ατιτλο (Μάθατε βρε χωριανοί πόσο πάει το μαλλί)
305)Ατιτλο (Πάει η Μάρου μι τα γκιούμια)
306)Ατιτλο (Και τα αρραβωνιασμένα στον ουντά είναι κλεισμένα)
307)Ατιτλο (Ου παπάς πάει στ' αμπέλια)
308)Ατιτλο (Την πρωτομαγιά στ' αλήθεια γίνονται όλα τα μύθια)

¹⁷⁴ Τα τραγούδια 301- 322 τραγουδιούνται κατά την εορτή της Αποκριάς.

	309)Ατιτλο (Παπά μωρέ παπά, παπάμ' συγχαρητήρια)
	310)Ατιτλο (Ου παπάς από τη βιά του, έφυγε η παπαδιά του)
	311)Ατιτλο (Στης ακρίβειας τουν κινό θέλησα να παντρευτώ)
	312)Ατιτλο (Κίνησα να πάου στου μύλου με τη θειά μου τη Βασίλου) (παραλλαγή του 302)
	313)Ατιτλο (Της χήρας το καημένο στέκει παραπονεμένο)
	314)Ατιτλο (Μαζεύτηκαν οι όμορφες και μ' έβαλαν στη μέση)
	315)Ατιτλο (Τις τρανές τις αποκριές φέρνουν δυο φουρτιά αγγουριές)
	316)Ατιτλο (Είχα πρόβατα βοσκούσα την κυρά μου καρτερούσα)
	317)Ατιτλο (Τις τρανές τις αποκριές)
	318)Ατιτλο (Μάνα με τρώει το χνί)
	319)Ατιτλο (Ο παπάς με τη μαγκούρα)
	320)Ατιτλο (Ηρθεν ασθένεια στο χωριό και θάνατος στον κόσμο)
	321)Ατιτλο (Γλώσσα μου παραπονιάρρα)
	322)Ατιτλο (Είπαμε πολλά ψέματα)
	323)Ατιτλο (Έλα, ύπνε απ' τ' αμπέλια, πάρε το μικρό απ' τα χέρια)

	324)Ατιτλο (Υπνε που παίρνεις τα παιδιά) ¹⁷⁵
	325)Ατιτλο (Έλα ύπνε και πάρε το, παν το στα περιβόλια)
	326)Ατιτλο (Κοιμήσου συ, μωράκι μου, σε κούνια ασημένια)
	327)Ατιτλο (Κοιμήσου αστρί)
	328)Ατιτλο (Τσίκα, μπάμπου)
	329)Ατιτλο (Πάππους πάππους κι μια μπάμπου) ¹⁷⁶
	330)Ατιτλο (Νάνι, νάνι)
	331)Ατιτλο (Έχω εγώ ένα παιδί έχει κι ο βασιλιάς κορίτσι)
	332)Ατιτλο (Έχω γιο κι έχω χαρά που θα γίνω πεθερά)
	333)Ατιτλο (Κοιμάται το γαρύφαλλο κοντά στη μαντζουράνα)
	334)Ατιτλο (Του παιδιού μου το γάμο)
	335)Ατιτλο (Ταριρί και ταριρό)
	336)Ατιτλο (Στου παιδιού μου τη χαρά μ' όργανα και με βιολιά)
	337)Ατιτλο (Ταριρίμ λαλούν τα πλιά στου παιδιού μ' την αγκαλιά)

¹⁷⁵ Υπάρχει παραλλαγή στη συλλογή του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* με τίτλο «Υπνε που παίρνεις τα παιδιά, έλα πάρε και τούτο».

¹⁷⁶ Εντοπίζονται παραλλαγές του τραγουδιού με παρεμφερείς τίτλους («Ένας πάππος και μια μπάμπω», «Πάππος, πάππος και μια μπάμπω») στις συλλογές του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* και της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου*.

	338)Ατιτλο (Τσίμ τσίμ, του λιφτό) ¹⁷⁷
	339)Ατιτλο (Ταχτιρντί και ταχτιρντό) ¹⁷⁸
	340)Ατιτλο (Εδώ σ' αυτήν τη γειτονιά, στην παραπάνω πόρτα)
	341)Ατιτλο (Καλημέρα σου μάνα μου που είσαι σταυρωμένη)
	342)Ατιτλο (Κυπαρίσσι φουντωμένο και σεντούκι κλειδωμένο)
	343)Ατιτλο (Τι κάθιστε αρχόντισσες και δε μοιρολογάτε)
	344)Ατιτλο (Μόνο η μάνα μου δεν τρώει και δεν γλυκοτραγουδάει)
	345)Ατιτλο (Σήμερα μαύρος ουρανός)
	346)Ατιτλο (Μη με κοιτάζεις Ουρανέ, μη με κοιτάζεις χώμα)
	347)Ατιτλο (Κείτεται η κόρη μ' κείτεται σ' αρχοντικό κρεβάτι)
	348)Ατιτλο (Μάνα μ' σε κλαίει η άνοιξη σε κλαίει το καλοκαίρι)
	349)Ατιτλο (Τώρα που φεύγεις μάνα μου στ' αγύριστο ταξίδι)
	350)Ατιτλο (Ωρα καλή σου μάνα μου και στην καλή

¹⁷⁷ Παρατίθενται παραλλαγές του τραγουδιού με παραπλήσιο τίτλο («Τσίμπι, τσίμπι το λεπτό») στις συλλογές του Κωνσταντίνου Δούφλια, *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας* και της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου*.

¹⁷⁸ Περιλαμβάνεται παραλλαγή του τραγουδιού με παρόμοιο τίτλο «Ταχ τι ρι ρί και ταχ τι ρι ρό» στη συλλογή της Ιφιγένειας Γρ. Διδασκάλου, *Καστοριά, πατρίδα μου*.

	σου στράτα) (παραλλαγή του 349)
	351)Ατιτλο (Μόνο ο Κώστας δεν μπορεί στο πανηγύρι να πάει)
	352)Ατιτλο (Αυτού μάνα μ' που βρίσκεσαι και που βαθιά κοιμάσαι)
	353)Ατιτλο (Καλογριοπούλα περπατεί στην άκρη της θαλάσσης)
	354)Ατιτλο (Τα μαύρα να φορέσετε και να με θυμηθείτε)
	355)Ατιτλο (Κάθομαι μάνα μ' κάθομαι κι ο χάρος δε μ' αφήνει)
	356)Ατιτλο (Σας παρακαλώ παιδιά μου να με βγάλετε απ' το χόμα)
	357)Ατιτλο (Μανούλα μ' το μαντήλι σου τι είναι λερωμένο)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΤΡΑΓΟΥΔΙΩΝ

1.ΑΚΡΙΤΙΚΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	
1.ΑΚΡΙΤΙΚΑ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Ο Γιάννης κι ο δράκοντας της Καστοριάς»
	2) «Τα φίδια αποφασίζουν να φιδιάσουν τον Γιάννη στον κάμπο του Αργεστού»
	3) «Ο Ακρίτης και η Λάμια της Καστοριάς»
	4) «Την Λάμια την εσκότωσε και χάρηκεν ο κόσμος» (παραλλαγή του 3)
	5) «Ο Κωνσταντίνος και το βουβάλι»
	6) «Οι Τούρκοι, ο Γενίτσαρος πηγαίνουν στο σπίτι του Γιώργου του πολεμιστή»
	7) «Ο Χάρος-Χάροντας κι ο Καστρίτης»
	8) «Δεύτερο τραγούδι για το πάλεμα του Χάρου με τον Καστρίτη» (παραλλαγή του 7)
	9) «Ο Ορέστης και ο Αργεστός παλεύουν στο μαρμαρένιο αλώνι κι ανακαλύπτουν το μυστικό τους»
	10) «Στου Αλεξάνδρου τα βουνά εγώ μονάχος πέρασα»
	11) «Στου Αλεξάνδρου τα βουνά» (παραλλαγή του 10)

	12) «Ο Ακρίτης και η κατάρα της μάνας και το άγριο και κουτσό αρκούδι»
	13) «Ένα σπαθί χτυπάει τον Γιάννη τον περήφανο»
	14) «Και χτύπησε τον Γιάννη τον παλικάρο» (παραλλαγή του 13)
	15) «Ο Ακρίτης Ορόντης προκαλεί σε αναμέτρηση τους Σαμουήληδες»
	16) «Ο Αλέξανδρος κι ο Αργεστός τρεις μέρες κάμνουν πόλεμο»
	17) «Οι Καστροπολεμίτες πηγαίνουν να σώσουν του ρήγα την καλή που την έκλεψαν οι Σαμουήληδες»
	18) «Οι Καστροπολεμίτες στις σιδερένιες πόρτες»
	19) «Ο πόλεμος των Ακριτών με τους Σαμουήληδες»
	20) «Ο Αλέξανδρος κι ο Αργεστός παίρνουν την είδηση, ότι οι εχθροί πήραν τις γυναίκες τους»
	21) «Ο Αλέξανδρος, ο Αργεστός, ο Όροιδος συγκρούονται με τους Σαμουήληδες, για να σώσουν τις γυναίκες τους. Η σύγκρουση ήταν τρομερή»
	22) «Η Γοργόνα πήρε τα βουνά ρωτώντας για τον Αλέξανδρο»
	23) «Η Γοργόνα βγήκε στον Έλυμπο, στο Γρεβενό και στην Καστοριά»
	24) «Η γαλαζιανή Γοργόνα»
	25) «Ποτές μου δε φοβήθηκα εις τον Απάνω Κόσμο»
	26) «Μ' αν είσαι άντρας χάρε μου, αν είσαι και λεβέντης»
	27) «Κι είδα κι αυτόν τον Χάροντα μαζί με το δρεπάνι»
	28) «Ακρίτη και Καστρίτη του και Καστροπολεμίτη»
	29) «Γιε μου ήρθεν η άνοιξη ήρθε το καλοκαίρι»
	30) «Παρακαλώ σε Μαύρη Γης κι αραχνιασμένο χώμα»
	31) «Γιε μου πήρες τον δρόμο σου να πας στον Κάτω Κόσμο»
	32) «Βγαίνει ο αητός 'πτη Μαύρης Γης με τα φτερά

	καμένα»
	33) «Τι να σου στείλω Ακρίτη μου από τον Πάνω Κόσμο;»
	34) «Κι άκουσες τη Χαρόντισσα που μάλωνε τον Χάρο»
	35) «Ακρίτη μου τι ζήλεψες από τον Κάτω Κόσμο;»
	36) «Για πες μου, γιε μου Ακρίτη μου»
	37) «Ένας λεβέντης ξέβγαινε από τον Κάτω κόσμο»
	38) «Ο Ακρίτηςπραματευτής, η Βουλγαροπούλα και η ερωτική μη συνεύρεση, ο θυμός, η απόφαση»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	39) «Ο Κώστας ο μικρότερος κι Αλέξης ο μεγάλος και το μικρό βλαχόπουλο»
	40) «Και ρίχνουν τα σπαθιά τους στον ανήφορο»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	41) «Στο κάστρο πολεμίτη»

2.ΚΛΕΦΤΙΚΑ

2.ΚΛΕΦΤΙΚΑ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Ο πληγωμένος πλάτανος»
	2) «Το έπος του καπετάν Παναγιώτη (του Πάνου Μπέη)»
	3) «Ο Παναγιώτης πάτησε το Τούρκικο κέντρο, στο Μοναστήρι»
	4) «Ο καπετάν Παναγιώτης διαλύει τους Τούρκικους στρατώνες στη Λειψίστη (Νεάπολη Βοΐου)»
	5) «Βάστα Μουρίκι μ' βάστα την, βάστα την καταχνιά σου»
	6) «Ο Πάνος στο Μουρίκι μάζεψε τα παλληκάρια και τα ορμήνεψε»
	7) «Από το Μουρίκι ως το Περιστέρι και την Πελαγονία»
	8) «Η λαμπαδοφορία των κλεφτών»
	9) «Η σύναξη του Παναγιώτη στην Κλεφτότρυπα στο δυτικό παραβούνι του Μουρικίου»
	10) «Ο Βαρσάμης και τα γεγονότα στο Άργος Ορεστικό»
	11) «Ο Βαρσάμης ξεχείμασε στην Καστοριά»
	12) «Ο θρήνος του Λιόλιου για τον θάνατο του Βαρσάμη»
	13) «Ο Καρανάσιος μαζώνει κλεφτουριά και

	ετοιμάζεται για ανταρσία»
	14) «Ο Καρανάσιος και οι χιλιάδες Τούρκοι»
	15) «Ο Χατζή Στέργιος μιλάει στα παλληκάρια του»
	16) «Ο Χατζή Στέργιος και ο δρόμος των κτηνοτρόφων προς το Πάικο»
	17) «Η Γραμμούστα, το Λινοτόπι, η τελευταία λειτουργία»
	18) «Σε κλαίει κι ο καπετάνιος μας, παρηγοριά δεν έχει» (παραλλαγή του 17)
	19) «Ο Γράμμος κι ο καπετάν Γιωργάκης»
	20) «Ο Ζήδρος κάμνει το γάμο του γιου του κι ο Λάμπας πάει ακάλεστος»
	21) «Ένα πουλί λέει στον Ζήδρο πως ήρθε η ώρα να πεθάνει και η απάντηση του Ζήδρου»
	22) «Οι γέροντες ζήτησαν από τους Τούρκους το χαλασμό του Φώτη του Ζηδρούλη»
	23) «Ο Γιάννης Φαρμάκης πρωτο-λαβωμένος»
	24) «Ο Γιάννης Φαρμάκης, ο Βάγιας, η Νούλα Φαρμάκη και τα παλληκάρια»
	25) «Ο Φαρμάκης από το Μουρίκι κι ο Γεωργάκης από τον Όλυμπο πολεμούν στο μοναστήρι του Σέκου στη Μολδοβλαχία»
	26) «Φαρμάκης επικράτηκε και βαριαναστενάζει»
	27) «Του γερο-Φαρμάκη τα πρόβατα δεν φάνηκαν στο Μουρίκι»
	28) «Γιάννης Φαρμάκης πολεμά ψηλά στο μοναστήρι»
	29) «Ο Παπαθύμιος Βλαχάβας αιχμάλωτος στα Γιάννινα και η συνομιλία με τον Αλή Πασά»
	30) «Σηκώθη ο Παπαθύμιος να πάει αρματολός»
	31) «Πού 'σαι Παπά μου κλέφτη και γραμματικέ;»
	32) «Πιάσαν τον καπετάν Παπά, πιάσαν και το Δημήτρη»
	33) «Ο Ντελή-Δήμος όπως τον μοιρολόγησε το

	πρωτοπαλίκαρα του ο Γάκης Ζιάκας»
	34) «Ο καπετάν Γιαννούλας Ζιάκας συμβουλεύει τα παλληκάρια του»
	35) «Ο καπετάν Γιαννούλας Ζιάκας και το βεζυροπαίδι»
	36) «Ο Θεωδωρής ο Ζιάκας κι ο Νάσιος Μάνταλος ελευθερώνουν τα Γρεβενά το 1831»
	37) «Ο Θεωδωρής ο Ζιάκας και η μάχη στο σπήλαιο των Γρεβενών»
	38) «Ο ξακουστός Λελούδας»
	39) «Ο Λελούδας και το κακό το όνειρο. Οι συμβουλές του γέρου καπετάνιου»
	40) «Ο Ζιούρκος κατέβαινε απ' το Μουρίκι, για να πάει να προσκυνήσει στην Καστοριά»
	41) «Ο Καραμήτσιος, το λημέρι της οξιάς στο Μουρίκι κι ο αδιάκοπος πόλεμος με τους Τούρκους»
	42) «Ο Μήτρος από τον Γράμμο στον Άγιο Ζαχαρία στο Λινοτόπι ορκίζει κι ορμηλεύει τα παλληκάρια του»
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	
	43) «Καπετάν Λούκας»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	44) «Ο νιούτσικος»
	45) «Ο ρήγας»
	46) «Ν' ορίσετε κοπιάστε, Χάιδω Τζαβέλαινα»

	47) «Δε σε θαρρούσα Έλυμπε το Μάη να σκοτιδιάσεις»
	48) «Βασίλω αρχόντισσα»
	49) «Τρία μεγάλα σύννεφα στον Έλυμπο στη ράχη»
	50) «Κει είν' οι κλέφτες οι πολλοί»
	51) «Του Κίτσου η μάνα κάθονταν στην άκρα στο ποτάμι»
	52) «Ποιος έχει χείλια για να πει του Λάμπρου το τραγούδι»
	53) «Σαράντα παλικάρια απ' τη Λειβαδιά»
	54) «Ένας κοντός κοντούτσκος, Γιαννίτσαρε μ'»
	55) «Εσείς παιδιά κλεφτόπουλα, παιδιά της Σαμαρίνας»
	56) «Τούρκα δέρνει τη σκλάβά της»
	57) «Κι εγώ δεν έχω τίποτα μόν' είμαι λαβωμένος»
	58) «Μόν' του Βαρλαμή το κελί δεν μπόρ' να το πατήσουν»
	59) «Η Κώσταινα η μικρότερη παρηγοριά δεν έχει»
	60) «Ο Γιώργος Ντόνας»
	61) «Σήκου, Νάσιο μ', να φύγουμε που τούτα τα λημέρια»
	62) «Τον Λίγκο τον λεβέντη τον αρχιληστή»
	63) «Για σήκου καπετάνιε μου, να πας να πολεμήσεις»
	64) «Με κλαίν' οι βρύσες, τα πουλιά κι η συντροφιά μου όλη»
	65) «Μας ήρθε η άνοιξη πικρή, το καλοκαίρι μαύρο»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	66) «Δώδεκα χρόνους»
	67) «Να βγω ψηλά στον Όλυμπο»
	68) «Για ιδέστε το κλεφτόπουλο»

69) «Εβγα μάνα και χούγιαξε»
70) «Τ' έχουν της Γκούρας τα βουνά και στέκουν βουρκωμένα»
71) «Πήραν και μια μικρόνυμφη»
72) «Ο Κίτσος»
73) «Σαράντα παλληκάρια»
74) «Ο Δήμος»
75) «Ο Κατσαρός»
76) «Λάμπουν τα χιόνια»
77) «Ο Νάσος»
78) «Μην πείτε πως σκοτώθηκα»
79) «Καρτερώ την άνοιξη»
80) «Βαλαντωμένη μου καρδιά»
81) «Το ντέρτι»
82) «Ο Γιώτης»
83) «Σαράντα παλληκάρια Λειβαδιώτικα»
84) «Αντώνη μου τι σκέφτεσαι;»
85) «Του Ζήδρου»
86) «Γεια σου Νταβέλη αρχιληστή»
87) «Ναούμης όταν κίνησε στη Φλώρινα να πάει»
88) «Λούκας Κόκκινος»
89) «Ο Ζιάκας»
90) «Εσείς παιδιά κλεφτόπουλα, παιδιά της Σαμαρίνας»
91) «Κλέφτης να βγεις παιδάκι μου»
92) «Φέτο μας ήρθ' Αρβανιτιά»
93) «Του αντρειωμένου τ' άρματα»
94) «Ο Όλυμπος κι ο Κίτσαβος»
95) «Ο Μπρούφας»
96) «Πέρα σε 'κείνο το βουνό»
97) «Τα κλεφτόπουλα» (παραλλαγή του 91)
98) «Στα βρέζια βγαίνει το νερό»

	99) «Εγώ στον ήλιο ορκίστηκα, ωρέ ποτέ μην τραγουδήσω»
	100) «Κι άκουσα πως ορμήνευε Τόσκας, τα παλληκάρια»
	101) «Του Νταβέλη η μάνα»
	102) «Η Χατζήνα»
	103) «Ο Γέρος»
	104) «Πώς τα περνώ στα ξένα»
	105) «Ο Πάνος μην αρρώστησε»
	106) «Λεφτοκαράκια έφαγα και λευτεριά δεν είδα»
	107) «Γρίβα μ' σε θέλει ο βασιλιάς»
	108) «Ο Δήμος»
	109) «Αφήνει ο Γιάννης την κλεψιά και πιάνει το ζευγάρι»

3.ΘΡΗΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ή ΙΣΤΟΡΙΚΑ

3.ΘΡΗΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ή ΙΣΤΟΡΙΚΑ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Η κτίση της Καστοριάς» ¹⁷⁹
	2) «Η άλωση της Καστοριάς από τους Τούρκους»
	3) «Φέτος αϊτός δεν πέταξε στις Καστοριάς το Κάστρο»
	4) «Τούρκοι μπήκαν στην Καστοριά, γαζήδες μες στο Κάστρο»
	5) «Ένας αϊτός, καλός αϊτός, αϊτός με δυο κεφάλια»
	6) «Πήρεν το Κάστρον η Τουρκιά, πήρεν την Καστοριάν»
	7) «Ανάθεμα την, την Τουρκιά και βαριαναθεμάτην»
	8) «Ανάθεμα την, την Τουρκιά και του Σελήμ τ' ασκέρι»
	9) «Η κυρά Καλή και της κυράς Καλής ο Λάκκος»
	10) «Ο χαλασμός του Γράμμου από τον Αλή Πασά»
	11) «Ο θρήνος, ο χωρίς τελειωμό»
	12) «Κι αρχίνησα το θρήνο μου κι αρχίνησα το κλάμα»
	13) «Με μάτωσεν η Αρβανιτιά, με μάτωσεν ο Τούρκος»
	14) «Η Χατζήνα, ο διάλογος με το γιο της»
	15) «Ο τρόμος από το πέρασμα του Σκοντράν πασά»

¹⁷⁹ Σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής τα τραγούδια 1-24, 162-163 έχουν ως θέμα τους την κτίση της Καστοριάς και την άλωση της από τους Τούρκους. Επιπλέον γίνεται αναφορά στην κατάληψη επαρχιών των νομών Καστοριάς και Κοζάνης από τους Τούρκους και στις βιαιοπραγίες τους απέναντι στον άμαχο πληθυσμό.

	16) «Ο Σκοντράν πασάς μπήκε κι έκαμε κατοχή στην Καστοριά»
	17) «Ο Σκοντράν πασάς τα 'πινε στο σπίτι του παπά»
	18) «Καστοριά»
	19) «Τ' αντρίκια κλάματα και μοιρολόγια»
	20) «Σύγκριση του Σκοντράν πασά με τον Αλή πασά»
	21) «Ο Σκοντράν πασάς στο σπίτι του παπά-Οικονόμου στην Καστοριά» (παραλλαγή του 17)
	22) «Ο αποκεφαλισμός του Γιωργάκη Καραμπίνα από τους Αρβανίτες του Σκοντράν πασά»
	23) «Ο Νιόπλιος προεστός της Σιάτιστας αντιμετωπίζει σθεναρά τους Αρβανίτες»
	24) «Τα γράμματα των Καστοριανών προς την Τουρκική εξουσία και η απόφαση του Ρεσίτ πασά να εξοντώσει τους κακοποιούς της Αλβανίας»
	25) «Ο θρήνος της Μακεδονίας» ¹⁸⁰
	26) «Ο καπετάν Ηλίας στο Μπούρινο»
	27) «Ο Λίας μας σαν τ' άκουσε, πολύ του κακοφάνει»
	28) «Δεν θέλω και τους Βούργαρους μες στη Μακεδονία»
	29) «Δάσκαλε σηκώθ'κε ο Έλυμπος, δάσκαλε σήκω επάνω»
	30) «Ν' ακούσουνε οι Βούργαροι, ν' ακούσουν οι Αρβανίτες»
	31) «Ο Βασίλης Ζούρκας»
	32) «Παιδιά μου τι να γίνηκεν ο καπετάν Βασίλης»
	33) «Ο αντάρτες κάναν σύναξη ψηλά στο Περιστέρι»
	34) «Το μοιρολόγι του Καπετάν Βασίλη»
	35) «Μον' κλαίω για την κλεφτουριά και τον Βασίλη Ζούρκα»

¹⁸⁰ Τα τραγούδια 25-160, 164-165 σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής αποτελούν τραγούδια του Μακεδονικού αγώνα, τα οποία εξυμνούν τους αγώνες των Μακεδόνων νεοαρματολών εναντίον των Βουλγάρων και των Ρώσων. Αποτελούν συνέχεια των κλέφτικων τραγουδιών.

	36) «Σαν πού 'σαι καπετάνιο μου, σαν πού να τριγυρίζεις;»
	37) «Βαριά είν' απόψε τα βουνά κι ανταριασμέν' οι κάμποι»
	38) «Οι Νεοαρματολοί»
	39) «Αρβανιτάδες ήρθανε και μας χαλούν τον τόπο»
	40) «Ο γέρο-καπετάνιος»
	41) «Δωσ' μου πουλί τα πόδια σου, δωσ' μου και τα φτερά σου»
	42) «Τα Μαύρα τα Λιθάρια»
	43) «Μον' μου 'φταιζαν οι Μόσκοβοι και οι παλιο-Βουργάροι»
	44) «Τι γίνεται με την Τουρκιά και με τους Αρβανίτες»
	45) «Ο Ισμαήλ αγάς πυροβολεί τον ουρανό»
	46) «Πυροβολούν τον ουρανό, πυροβολούν τον ήλιο»
	47) «Ο χειμώνας»
	48) «Τι να 'χεις καπετάνιε μου και βαριαναστενάζεις»
	49) «Φέτος θα γένει πόλεμος μες στη Μακεδονία»
	50) «Πότε θε να 'ρθει η άνοιξη»
	51) «Μην παίζεις με τα άρματα, μην παίζεις με ντουφέκια»
	52) «Ν' αρπάξουνε τον τόπο μας, τον έμορφο τον τόπο»
	53) «Ο Γιώργος Νταβέλης»
	54) «Γεια σου Νταβέλη αρχιληστή»
	55) «Πάνω στις Σέλτσας τα βουνά»
	56) «Βγήκε ο Νταβέλης το σκυλί κι έπιασε τα λημέρια»
	57) «Μον' το κακό που έκανε συμπαθησμό δεν έχει»
	58) «Ο Κούσιος γέροντας και οι Νταβελαίοι»
	59) «Σαν τα' άκσε ο Κούσιος γέροντας κι αυτοί οι Νταβελαίοι»
	60) «Ο καπετάν Λίας»
	61) «Ο Λίας, μάνα μου γλυκιά, πίσω δεν θα γυρίσει»
	62) «Λία μου ήρθεν η άνοιξη κι αυτό το καλοκαίρι»

	63) «Ο καπετάν Ναούμης και η απαγωγή του Καϊμακάμη της Φλώρινας»
	64) «Ο καπετάν Ναούμης και τα γεγονότα της Φλώρινας»
	65) «Ο καπετάνιος και ο δάσκαλος»
	66) «Είναι ο καπετάνιος μας, Ναούμης παινεμένος»
	67) «Το Μουρίκι και ο Ζέρβας»
	68) «Εδώ το λένε Σιάτιστα»
	69) «Η καπετάνισσα Περιστέρα»
	70) «Ο λαβωμένος καπετάνιος»
	71) «Ο φυλακισμένος»
	72) «Ο Θανάσης Μπρούφας»
	73) «Πο 'χουν τον πόλεμο γιορτή, τον πόλεμο παιχνίδι»
	74) «Θανάση μ' τ' είσαι φρόνιμος, τ' είσαι συλλοϊσμένος»
	75) «Η καπετάνισσα»
	76) «Καθότανε η Θανάσαινα με τον μικρόν υγιό της»
	77) «Μονάχα η Θανάσαινα, αυτήν η Θανασούλα»
	78) «Να 'κδικηθώ τον θάνατο του καπετάν Θανάση»
	79) «Μου 'πεν για τον υγιόκα μου τον πρώτο καπετάνιο»
	80) «Η μάνα και το παλληκάρι»
	81) «Ν' εγώ τους Τούρκους κυνηγώ, Βουλγάρους πολεμάω»
	82) «Σαν πήρε δίπλα τα βουνά, δίπλα τα κορφοβούνια»
	83) «Και να γυρίσεις με τιμή και να 'ρθεις με τη νίκη»
	84) «Ξήγα το μάνα μ', ξήγα το μαύρο γείνορο σου»
	85) «Πού πάνεις γιε μου στα βουνά;»
	86) «Ο καπετάν Κώττας»
	87) «Ο Κώττας κάμνει πόλεμο με Τούρκους και Βουργάρους»
	88) «Κώττα μου τ' είσαι κίτρινος, τ' είσαι μαραμένος »
	89) «Τον Κώττα μας τον χάσαμε στη μέση στα

	Μπιτόλια»
	90) «Ο καπετάν Βαγγέλης»
	91) «Τον καπετάν Βαγγέλη μας, τ' ατρόμητο λιοντάρι»
	92) «Πως ο Βαγγέλ'ς κι αν πέθανε, τα παλληκάρια ζούνε»
	93) «Η Καστοριά και ο Βούλγαρος δεσπότης»
	94) «Ο Παύλος Μελάς ή ο καπετάν Μίκης Ζέζας» ¹⁸¹
	95) «Μον' είναι τ' Αρχοντόπουλο, που πάει να πολεμήσει»
	96) «Παύλος Μελάς σαν τ' άκουσε, πολύ του κακοφάνει»
	97) «Λεβέντης εροβόλαε 'πό μια ψηλή ραχούλα»
	98) «Ν' εγώ είμαι ο Παύλος Μελάς της Καστοριάς καμάρι»
	99) «Ν' εγώ είμαι ο Παύλος Μελάς, 'πό μέσα απ' την Αθήνα»
	100) «Βλέπουν τον Πρώτον Αρχηγό, αυτόν τον Μίκη Ζέζα»
	101) «Ο Μίκης Ζέζας πολεμά με Τούρκους και Βουλγάρους»
	102) «Ο Παύλος μας αρρώστησε, κακιά αρρώστια έχει»
	103) «Μην είδατε τον αρχηγό, αυτόν τον Μίκη Ζέζα;»
	104) «Τον Παύλο τον βαρέσανε με προδοσιά κι απάτη»
	105) «Μελά μ' σε κλαίει η Ήπειρος και η Μακεδονία»
	106) «Βασανισμένα απ' τη σκλαβιά –Παύλε Μελά»
	107) «Κι εσύ μαρτύρησες για την πατρίδα»
	108) «Σαν τέτοια ώρα στο βουνό ο Παύλος πληγωμένος»
	109) «Παύλος Μελάς κι αν πέθανε, τα παλληκάρια ζούνε»
	110) «Το μοιρολόι των Μακεδόνων για τον Παύλο

¹⁸¹ Τα τραγούδια 94-118, 161, 166-168 κάνουν ιδιαίτερη μνεία στη δράση του μακεδονομάχου Παύλου Μελά. Αναδεικνύουν τον ηρωισμό και την αυτοθυσία του για την ελευθερία της Μακεδονίας.

	Μελά»
	111)«Εχάσαμε τον αρχηγό, το άξιο παλληκάρι»
	112)«Θρήνος μεγάλος έγινε μες στη Μακεδονία»
	113)«Εχάσαμε τον αρχηγό, αυτόν τον Μίκη Ζέζα»
	114)«Τον Παύλο μας τον βάρεσαν, τον έχουν ξαπλωμένο»
	115)«Τον Παύλο τον σκοτώσανε Τούρκοι και Αρβανίτες»
	116)«Τον Μίκη Ζέζα έχουμε στο χώμα ξαπλωμένο»
	117)«Τον Μίκη Ζέζα βάρεσαν στις Καστοριάς τα μέρη»
	118)«Ο Παύλος δεν τους άκουσε στη Στα' στα»
	119)«Ο καπετάν Φούφας»
	120)«Καλημέρα σου Φούφα μου –Καλώς τα Βουλγαράκια»
	121)«Τον Φούφα κλαίνει τα βουνά, τον πρώτο καπετάνιο»
	122)«Φούφα μ' σε κλαίει η άνοιξη, σε κλαίει το καλοκαίρι»
	123)«Φούφα μου πόθεν έρχεσαι και πόθεν κατεβαίνεις;»
	124)«Φώναζ' ο Φούφας αρχηγός, τα όρη αντιλαλούνε»
	125)«Ο Φούφας όντας κίνησε 'πό μέσα 'π' την Αθήνα»
	126)«Ο καπετάν Κίτσιος Μουρίκης (Χρήστος Αργυράκος)»
	127)«Τον Κίτσιο είχαν αρχηγό, είχαν και καπετάνιο»
	128)«Για σήκω απάνω Κίτσιο μου και μην βαριά κοιμάσαι»
	129)«Ο καπετάν Λούκας Κόκκινος»
	130)«Ο καπετάν Βέργας»
	131)«Η μικρή Θανάσαινα»
	132)«Τον άντρα μου τον σκότωσαν οι άτιμοι Βουλγάροι»

133)«Πήρεν ο Μάρτης δώδεκα, μικρή Θανάσαινα»
134)«Μην είδατε μη ακούσατε για τον δικό μου Νάτση;»
135)«Μην είδατε τον άντρα μου τον καπετάν Θανάση;»
136)«Η Χριστίνα»
137)«Βγήκεν και μια ομορφονιά να ιδεί τον καπετάνιο»
138)«Χριστίνα άσε τ' άρματα, άσε και τα ντουφέκια»
139)«Καπεταναίοι και κομιτατζήδες»
140)«Ο Βάρδας»
141)«Γεια σου Βάρδα δοξασμένε»
142)«Ο Βάρδας μόνος έμεινε στην έρημη τη βρύση»
143)«Ο Βάρδας το Μορίχοβο κι ο Λίτσας τα Μπιτόλια»
144)«Ο Μακρής»
145)«Και ο Μακρής τους φώναζε και ο Μακρής τους λέει»
146)«Είναι ο Βάρδας ξακουστός, Μακρής ο παινεμένος»
147)«Ο Σιαπέρας»
148)«Ο καπετάν Λίτσας»
149)«Πρώτος ο Λίτσας έτρεξε μες στη φωτιά, στα βόλια»
150)«Τον Λίτσα μας τον σκότωσαν, τον πρώτο καπετάνιο»
151)«Βαρέθηκεν κι ο Λίτσας ο πρώτος αρχηγός»
152)«Αχ πώς κοιμάσαι Αντώνη μου, Λίτσα μ' Αντώνη μου»
153)«Μοιρολόι για τον καπετάν Γέρμα (Νίκος Τσοτάκος)»
154)«Ο καπετάν Γιώργος Μπολάνης»
155)«Γιώργο μου δε μας φάνηκες στη μέση το παζάρι»
156)«Γιώργος Μπολάνης πέρασε μ' όλα τα παλληκάρια»
157)«Ο καπετάν Καροπούλης»

	158)«Ο καπετάν Καραλίβανος»
	159)«Ο Δεσπότης των Γρεβενών Αιμιλιανός»
	160)«Κλαίνε για το Δημήτρη τους, κλαίνε και το δεσπότη»
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	
	161)«Έπεσες θύμα Παύλε Μελά»
	162)«Πήραν το Κάστρο»
	163)«Η Σκλαβιά»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	164)«Το πυροβολικό»
	165)«Τσαρίτσανη»
	166)«Παύλος Μελάς»
	167)«Μελά σε κλαίει η Ήπειρος και η Μακεδονία»
	168)«Τον Παύλο μας τον βάρεσαν τον έχουν λαβωμένο»

4.ΕΡΩΤΙΚΑ ή ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

4.ΕΡΩΤΙΚΑ ή ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1 ^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Το αίμα της αγάπης»
	2) «Τα παιδιά που παλάβωσαν»
	3) «Οι σαΐτες, τα σαϊτέματα, τα χείλη τα φιλημένα, το αγαποβότανο»
	4) «Το ξεθλήκωμα του στήθους, το καρτέρι της Ρούσας, το φίλημα»
	5) «Ο δύσπιστος νέος και η αντιλογία της έμορφης»
	6) «Το άσπρο ή το χρυσό μαντήλι και η κόρη η ξανθή που το κεντούσε»
	7) «Το κόψιμο των μαλλιών, το κάμωμα, τα μάγια, το μελισσοβότανο»
	8) «Ο πόνος της καρδιάς, η λάμψη της αγάπης»
	9) «Η καλόγρια βγάζει τα ρασάκια της και για την αγάπη εγκαταλείπει το μοναστήρι»
	10) «Το λιανοκαρτσάνισμα, ο ήχος του έρωτα»
	11) «Τα δυο ζευγάρια πόδια, τα δυο κεφάλια, η πλεξούδα»
	12) «Ο δυόσμος, ο βασιλικός, το τριαντάφυλλο»
	13) «Η περήφανη πέρδικα»
	14) «Το γλυκοκέρασμα»
	15) «Της Ρούσας το φόρεμα, το μικρό ερωτευμένο ραφτόπουλο»

16) «Το Καστοριανό φιλίμα»
17) «Τα βαμμένα χείλη»
18) «Το παιχνίδι της αγάπης»
19) «Η όμορφη κοκόνα, το αντάμωμα»
20) «Η Βαγγελή, ο λουλουδισμένος κόσμος της»
21) «Η Ρούσα κι ο πρώτος λιχνιστής»
22) «Μια κόρη, μια γειτόνισσα και μια ξανθιά κοπέλα»
23) «Τα φλουράκια»
24) «Ο υιός από την Καστοριά κι η κόρη από την Πόλη»
25) «Η Αναστασιά»
26) «Η βλάχα η παινεμένη»
27) «Η μάνα, ο γιος κι η Αρβανιτοπούλα»
28) «Η ανάλλαγη ξετρέλανε το παλληκάρι»
29) «Η Βαγγελιώ, η Κατερίνη»
30) «Η γειτόνισσα Ελένη»
31) «Οι κακές γειτόνισσες, η φυλακή, η ξενιτιά»
32) «Το χρυσό μαντήλι» (παραλλαγή του 6)
33) «Το παλληκάρι κι η γειτόνισσα η όμορφη η γλυκοφιλημένη»
34) «Ανόσιος έρωτας»
35) «Ο ήλιος, ο αυγερινός, ο αγαπητικός, ο γυρισμός του»
36) «Η ονοματολογία της έμορφης: Βεργουλιά, αγιόκλημα, βασινιά, λυγαριά»
37) «Η ερωτευμένη κόρη κι ο λόγος της μάνας»
38) «Το παλληκάρι από την Καστοριά»
39) «Ο Καστρίτης και το γιοφύρι»
40) «Η μάνα δέρνει την κόρη της»
41) «Τα παλληκάρια και οι Καστριώτισσες»
42) «Η κόρη δεν θέλει άντρα γραμματικό μον'»

	θέλει το κλεφτόπουλο»
	43) «Η όμορφη κόρη η Καστοριανή κι ο μαραζιάρης»
	44) «Το παιχνίδιασμα της αγάπης»
	45) «Η κόρη η ξακουσμένη»
	46) «Η κόρη που κοιμάται στα τριαντάφυλλα κι ο νιος που κοιμάται άστρωτα»
	47) «Η παπαδοπούλα κι ο μοσχομυρισμένος κόρφος της»
	48) «Οι σαρανταπέντε Κυριακές, ο λεβέντης κι η αγαπητικιά του, η συνάντηση»
	49) «Γλυκοχαράζει ο αυγερινός κι οι όμορφες κοιμούνται»
	50) «Ρίγκω, Ρίγκω του Γιαννούλα»
	51) «Ζιμπιλάκι μου γαλάζιο»
	52) «Αΐστε παιδιά να φύγουμε»
	53) «Ίσως και σ' ανταμώσω»
	54) «Οι Τσιαρσινοί σπάζουν τα σταμινιά της Σιάνας του Νίσλη»
	55) «Οι Τσιαρσινοί σπάζουν τα σταμινιά της Μάτας του Νίσλη» (παραλλαγή του 54)
	56) «Η Εβραιοπούλα που έγινε χριστιανή»
	57) «Η Νέτα του Φασούλα, η όμορφη, η ζωηρή, η λαμπερή, η κοπέλα της Καστοριάς»
	58) «Η νια που θέλει να κάψει τις ανδρικές καρδιές»
	59) «Η Αιθηνά»
	60) «Ρίγκω, Ρίγκω του Γιαννούτα» (παραλλαγή του 50)
	61) «Ο νιος κι η κόρη»
	62) «Η Λυγερή»
	63) «Η Πανάγιω»
	64) «Η Ελένη»

	65)«Η Λένη του παπά»
	66)«Η Φώτω»
	67)«Η Βασίλω»
	68)«Η μικρή Θανάσινα»
	69)«Η Τασούλα»
	70)«Η έμορφη κόρη κι ο λαβωμένος»
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	
	71)«Γλυκοχαράζει ο αυγερινός κι οι όμορφες κοιμούνται»
	72)«Πρόβαλλε η κόρη π' αγαπώ, μαραίνει παλληκάρια»
	73)«Όντε σ' εγέννα η μάνα σου, ο ήλιος εκατέβη»
	74)«Εδώ σ' αυτή τη γειτονιά δεν πρέπει να είν' φεγγάρι»
	75)«Φεγγάρι μου λαμπρό, λαμπρό τριγύρω κυκλωμένο»
	76)«Ο γυιος του Μήτρου ο γιόμορφος, πρώτο φοράει ζωνάρι»
	77)«Κι η Νέτα του Φασούλα, του Φασούλα βάφει τα φρύδια της»
	78)«Τριανταφυλλάκι μ' κόκκινο, ζιμπίλι μου γαλάζιο»
	79)«Λειμονιά μου συλλογίσου, πως θα 'ρθει καιρός θυμήσου»
	80)«Παντρολογιέται η Ζόλια μας, του Νάνου η θυγατέρα»
	81)«Ρίγκω, Ρίγκω του Γιαννούλα»
	82)«Ζιμπιλάκι μου γαλάζιο»
	83)«Άϊστε παιδιά να φύγουμε»
	84)«Γλυκοχαράζουν τα βουνά»

85)«Βρίσκουν τη Σιάνω του Νίσλη με δυο σταμνιά στο χέρι»
86)«Βρίσκουν τη Μάτα του Νίσλη με δυο σταμνιά στο χέρι»
87)«Ρίνκω, Ρίνκω του Γιαννούτα, πώς δεν το χεις για ντροπή» ¹⁸²
88)«Χάρε για χάρισε με σαΐτες κοφτερές, αμάν»
89)«Της Λίζας το φουστάνι»
90)«Άλφα θέλου ν' αρχινίσου»
91)«Στον αργαλειό να υφαίνει»
92)«Πανάθεμα τη μάνα σου»
93)«Του Παπαγιώργη η ανεψιά» ¹⁸³
94)«Πλέκουν γαϊτάνια όμορφα με κεντητά χρυσάφια»
95)«Κι ένα μικρό ραφτόπουλο ράφτει και τραγουδάει»
96)«Δυο παιδιά ραφτόπουλα, δυο Γρεβενιοπούλα »
97)«Ανέβηκα στην πιπεριά, να κόψω ένα πιπέρι»
98)«Απόψε δεν κοιμήθηκα και σήμερα νυστάζω»
99)«Ο Χριστόδουλος»
100)«Άσπρο τριαντάφυλλο»
101)«Η Εβραιοπούλα»
102)«Η Απιστία»
103)«Σαράντα πέντε Κυριακές και εξήντα δυο Δευτέρες»

¹⁸² Σύμφωνα με τη συγγραφέα της συλλογής τα τραγούδια 89-91 τραγουδιόντουσαν κατά τη διάρκεια ξεσπείρισματος του καλαμποκιού, δηλαδή κατά τη διάρκεια τέλεσης μιας αγροτικής εργασίας. Συνεπώς, θα ήταν δυνατό να ενταχθούν και στην κατηγορία των εργατικών τραγουδιών. Ωστόσο, πιστεύουμε ότι με βάση το περιεχόμενό τους, είναι καλύτερο να τα κατατάξουμε στην κατηγορία των τραγουδιών της αγάπης.

¹⁸³ Τα τραγούδια 95 και 97-98 σύμφωνα με τη συγγραφέα της συλλογής τραγουδιόντουσαν κατά τη διάρκεια του ραψίματος και της ενασχόλησης με τον αργαλειό, δηλαδή κατά τη διάρκεια τέλεσης μιας εργασίας. Συνεπώς, θα ήταν δυνατό να ενταχθούν και στην κατηγορία των εργατικών τραγουδιών. Ωστόσο, πιστεύουμε ότι με βάση το περιεχόμενό τους, είναι καλύτερο να τα κατατάξουμε στην κατηγορία των τραγουδιών της αγάπης.

	104)«Η Ρουσούλαινα»
	105)«Ανθηνά μωρ' Ανθηνά παντρέψου τώρα που 'σαι νια»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	106)«Ψες είδα στο όνειρο μου μαύρα μάτια στο πλευρό μου»
	107)«Μια ρωμιοπούλα ετούρκεψε»
	108)«Τα πέντε πλατάνια»
	109)«Χριστόδουλος αγάπησε κόρην Εβραιοπούλα»
	110)«Μωρή κακιά γειτόνισσα»
	111)«Μόν' με βαρεί το ντέρτι μου»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	112)«Το φίλημα της κόρης»
	113)«Παραθυρίτσια μ' αργυρά και χρυσοκεντημένα»
	114)«Τόνα κρεμούν για φίλημα»
	115)«Κυρά μ' όταν στολίζεσαι στην εκκλησιά να πάγεις»
	116)«Απόψε δεν κοιμήθηκα και σήμερα νυστάζω»
	117)«Η Αθηναία»
	118)«Του γάμου ή της Πασχαλιάς»
	119)«Μαριώ»
	120)«Στον Άδη θα κατέβω»
	121)«Εύπνα αφέντη μου»
	122)«Απόψε δεν κοιμήθηκα» (παραλλαγή του

	137)
	123)«Γειτόνισσα»
	124)«Τα βουνά»
	125)«Αϊμάραντος»
	126)«Διαμαντούλα»
	127)«Πέρδικα»
	128)«Η Αναστασιά»
	129)«Ο δυόσμος κι ο βασιλικός»
	130)«Άστρο λαμπερό»
	131)«Στάζουν τα κεραμίδια σου»
	132)«Θέλω κι εγώ βλάχα μ' να σ' αρνηθώ»
	133)«Με γέλασε μια χαραυγή»
	134)«Στα πέντε αλώνια»
	135)«Αυτά τα μάτια τα όμορφα τα γκρίζα»
	136)«Ποιος θέλει κι αγαπάει να σέρνει το χορό»
	137)«Όμορφο ρούσο παλληκάρι»
	138)«Μη περπατάς καμαρωτά»
	139)«Δε ζήλευε μια όμορφη»
	140)«Η Βλάχα»
	141)«Ο Δένδρος»
	142)«Τρανός χορός»
	143)«Στη ρίζα απ' το βασιλικό»
	144)«Γιόκα μου τι είσαι κίτρινος;»
	145)«Η Δέσπω»
	146)«Κόρη όμορφη»
	147)«Μια κοκκινοφορεμένη»
	148)«Λεμονάκι μυρωδάτο»
	149)«Βλάχα πλένει στο ποτάμι»
	150)«Ελένη μ' κάτσε φρόνιμα»
	151)«Στη βρύση»
	152)«Βασίλω μ' τι τον ζήλεψες αυτόν τον μαραζιάρη»

153)«Πουλάκι ξένο»
154)«Σιγά την άμαξα»
155)«Μπερδεύτηκε μια λεμονιά»
156)«Σγουρός βασιλικός»
157)«Νερατζούλα φουντωμένη»
158)«Σήκω Διαμάντω»
159)«Σου 'πα μάνα»
160)«Ο Γιάννος κι η Παγώνα»
161)«Ένας αετός»
162)«Αν πας Μαλάμω για νερό»
163)«Πήγαν τα γίδια στο μαντρί»
164)«Μη με στέλνεις μάνα στην Αμερική»
165)«Μια γαλάζια περιστέρα»
166)«Τα γκιούμια»
167)«Του ψαρά ο γιος»
168)«Τώρα που στη Μαρία μου»
169)«Μήλο μου κόκκινο»
170)«Το γιλεκάκι που φορείς»
171)«Με πήρε ο ύπνος κι έγειαρα στου караβιού την πλώρη» ¹⁸⁴
172)«Μάρω-Μάρω μια φορά είν' τα νιάτα»
173)«Σε κάθε σκαλοπάτι Μαρία να σε γλυκοφιλώ»
174)«Η καλόγρια»
175)«Ο Μενούσης, ο Μπιρμπίλης κι ο Μεσούτ Αγάς»
176)«Ρίνα, Κατερίνα μου»
177)«Η γειτονοπούλα»
178)«Κόβω μια κλάρα»

¹⁸⁴ Τα τραγούδια 170, 207, 208-242 εντάσσονται στην κατηγορία των λιανοτραγουδιών. Τα λιανοτραγουδά είναι δίστιχα δημοτικά ποιήματα, τα οποία αναφέρονται στα βάσανα της αγάπης, στην ομορφιά της αγαπημένης, στην παντρεία. Επιπλέον, μπορεί να είναι επαινετικά ή σκωπτικά. Τα συναντάμε συχνά στην Κρήτη και στην Κύπρο.

179)«Αραμπάς»
180)«Η Λενιώ»
181)«Γαλάζια είναι η θάλασσα»
182)«Να ιδείτε και να μαθαίνετε, πως πιάνεται η αγάπη»
183)«Το μαντήλι»
184)«Τ' αρνιά βελάζουν»
185)«Γερακίνα»
186)«Όταν ήμουνα πουλί»
187)«Χαίδω»
188)«Στου Παπαλάμπρου την αυλή»
189)«Βασιλικός θα γίνω στο παραθύρι σου»
190)«Παίρνω το δρόμο το δρομί»
191)«Τ' ακούς Σουλτάνα»
192)«Χαλασιά μου στο μύλο να μην πας»
193)«Μεσ στον αφρό της θάλασσας η αγάπη μου κοιμάται»
194)«Θέλω να πάω στην αραπιά» (παραλλαγή του 202)
195)«Μάτια σαν και τα δικά σου δεν υπάρχουν στον ντουινιά»
196)«Ο ήλιος βασιλεύει κι η μέρα σώνεται»
197)«Άστρο της αυγής γιατ' άργησες να βγεις»
198)«Καλέ τι έχεις Ρήνα κι αρρωσταίνεις»
199)«Κίνησα να 'ρθω ένα βράδυ»
200)«Τι ήθελα και σ' αγαπούσα» (παραλλαγή του 219)
201)«Πάρε τα γκιούμια κι έλα»
202)«Τα χείλη σου είναι ζάχαρη»
203)«Παπαδοπούλα θέριζε σ' ένα κοντό κριθάρι»
204)«Να πελεκήσω μάρμαρα, να βγάλω κρύα βρύση»

205)«Η κόρη που υφαίνει»
206)«Μια λυγερή στον Αργαλειό»
207)«Κόρη που υφαίνει το πανί»
208)«Τα έρημα τα ξένα ν' ανάψουν να καούν»
209)«Αγάπα με να σ' αγαπώ»
210)«Αγγελικούλα ζάχαρη»
211)«Αιντε να πάμε εκεί που λες»
212)«Άλλη φορά ήμουν άγγελος»
213)«Ανάθεμα τον πω 'λεγε πως είν' γλυκιά η αγάπη»
214)«Δεν ημπορώ, δεν δύναμαι την πόρτα να τσακίσω»
215)«Δεν με λυπάσαι, δεν πονείς»
216)«Δεν πρέπει εγώ να τραγουδώ»
217)«Εγώ είμαι εκείνο το πουλί το παραπονεμένο»
218)«Έλα μάτια μου με μένα»
219)«Έχω δυο λόγια να σου πω»
220)«Ψηλά τη χτίζεις τη φωλιά»
221)«Εννιά καρυές εφύτεψα»
222)«Ηθελα να 'μαι στα βουνά»
223)«Η μάνα σου τα έστειλε τα μήλα στο μαντήλι»
224)«Το πληγωμένο στήθος μου πονεί»
225)«Κάνω καρδιά για τους εχθρούς»
226)«Κυπαρισσάκι μου ψηλό»
227)«Με φίλησες κι αρρώστησα»
228)«Μη με μαλώνεις μάνα μου»
229)«Να 'μουν πουλί»
230)«Όλο τον κόσμο γύρισα»
231)«Το κάστανο θέλει κρασί»
232)«Βαρύτερα είν' τα ξένα»

	233)«Όλες οι νιές παντρεύτηκαν»
	234)«Το μαύρο το μαντήλι»
	235)«Έτσι τα έμπλεξα κι εγώ με μια ξανθιά μικρούλα»
	236)«Κόψε Ελένη την ελιά»
	237)«Το λένε τα πουλάκια»
	238)«Αν είσαι κι αν δεν είσαι του δήμαρχου παιδί»
	239)«Δεν είναι κρίμα να διψώ»
	240)«Χωρίς αέρα το πουλί»
	241)«Ο ποταμός σέρνει κλαδιά»
	242)«Τα λόγια σου πριν τα πεις, μέτρα τα ένα ένα»
	243)«Με πάντρεψες από μικρή»

5. ΝΥΦΙΑΤΙΚΑ ή ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

5. ΝΥΦΙΑΤΙΚΑ ή ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ¹⁸⁵	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Ο ήλιος και το φεγγάρι, ο γαμπρός και η νύφη»
	2) «Ο νιος κι η κόρη»
	3) «Ο μπράτιμος, η συγκέντρωση του σιταριού του γάμου» ή «Η είδηση της χαράς»
	4) «Η νύφη, η πεθερά, η αντραδέρφη»
	5) «Η ζυμώστρα, το κρουσταλοβραχιονάτο κορίτσι»
	6) «Το λιχνό αλεύρι, το μάλωμα με τους ανέμους» (παραλλαγή του 4)
	7) «Οι ευχές» (δεύτερη παραλλαγή του 4)
	8) «Του γάμου τα κουλούρια, ο αδιπλογύριστος χορός»
	9) «Το παξιμάδι, το καλό ψωμί του γάμου»
	10) «Η παραγγελιά της μάνας προς τον ήλιο»
	11) «Το λούσιμο του γαμπρού»
	12) «Ποιος κάνει τον γάμο»
	13) «Όλα ήταν μαλάματα»
	14) «Να μπαρμπερίσουν τον γαμπρό»
	15) «Αργυρό ξουράφι σέρνει αγάλια-αγάλια»
	16) «Αργυρό ξουράφι και μαλαματένιο»

¹⁸⁵ Πολλά τραγούδια αυτής της κατηγορίας μπορούν να ενταχθούν με μεγάλη ευκολία και στην κατηγορία των τραγουδιών της αγάπης, λόγω του αισθηματικού τους περιεχομένου. Εμείς επιλέξαμε να τα κατατάξουμε στην κατηγορία των νυφιάτικων, λαμβάνοντας υπόψη τη μαρτυρία των συγγραφέων, ότι τραγουδιούνται και χορεύονται σε γάμους.

	17) «Αργυρό μου χτένι»
	18) «Πού είναι οι δικοί μου»
	19) «Το ανθινό νερό από την Καστοριά»
	20) «Δωσ' μου νερό για τη χαρά»
	21) «Τα φλουράκια, η κόρη κι ο υιός»
	22) «Το νερό»
	23) «Το φλάμπουρο, η σημαία του γαμπρού»
	24) «Στην Καστοριά, στο Κάστρο, στον χρυσικό»
	25) «Ο γαμπρός πρωτανάγνωσε την καρδιά της νύφης»
	26) «Γιε μου, γιε μου ζαχαρένιε»
	27) «Ένας δέντρος μ' άρεσε»
	28) «Η άρνηση της νύφης»
	29) «Ο πηγαϊμός της νύφης στη βρύση»
	30) «Η κόρη, ο Αργεστός κάμπος, το δέντρο και η βρύση, το παλληκάρι»
	31) «Μήλο μου κόκκινο κι άσπρο τριαντάφυλλο»
	32) «Οι συντρόφισσες λαλούν, οι καλές συντρόφισσες»
	33) «Ο κόπανος, ο ποταμός, ο τζιομπάνος και η έμορφη κοπέλα που ετοιμάζει τα προικιά της»
	34) «Της βρύσης η μαυρομάτα κάθεται στην άκρη στο ποτάμι και βρίσκει τον τρόπο να περάσει αντίπερα»
	35) «Η κόρη και ο ποταμός»
	36) «Το παλληκάρι και η βρύση»
	37) «Το όνειρο κι η εξήγηση»
	38) «Το όνειρο κι οι ερμηνείες»
	39) «Η κόρη της Καστοριάς πλένει τα προικιά της στα νερά της λίμνης»
	40) «Ντύσου λυγερή» ή «Οι άγγελοι ζωγράφισαν το καγκελόφρυδο σου»
	41) «Πόδησε με μπράτιμε»

42) «Μωρ' καλή μου μάνα πότε μαλώσαμε»
43) «Πού είστε οι δικοί μου» (παραλλαγή του 18)
44) «Κωνσταντούλα όμορφη»
45) «Τι σου 'φταιξα πατέρα μου»
46) «Τι στέκεσαι χρυσή μηλιά και δεν κινάς»
47) «Ο δέντρος και ο κυρ-Βορέας»
48) «Μωρ' καλή μου μάνα» (παραλλαγή του 42)
49) «Βάστα καλά μανούλα μου»
50) «Βαστάτε καλά μ' αδέρφια μου»
51) «Η πέρδικα»
52) «Η πέρδικα και ο σταυραετός»
53) «Μη με μαλώνεις-Δεν σε μαλώνω»
54) «Η νύφη, η μάνα της, ο πατέρας της, τα αδέρφια της κι ο δέντρος»
55) «Όλοι μ' έδιωχναν»
56) «Να δείτε φλάμπουρο»
57) «Σήμερα λάμπει ο ουρανός, σήμερα λάμπει η μέρα»
58) «Αετός ήρθε και κόνεψε»
59) «Ο αετός πήρε την κόρη από τα χέρια της μάνας της»
60) «Έλα κόρη μ' για φίλημα»
61) «Η ευχή της μάνας»
62) «Η μοναχή τρυγόνια κι η φωτιά στην καλαμιά»
63) «Ο αετός και η Λελούδω»
64) «Ευχές για άξιους απογόνους»
65) «Για ιδέστε την, για ιδέστε την»
66) «Έχετε γεια»
67) «Έβγα κυρά και πεθερά»
68) «Το άναμμα των λυχναριών, των χρυσοφάναρων»
69) «Σήμερα λάμπει ο ουρανός» (παραλλαγή του 57)

	70) «Γαμπρέ μου, βέργα μάλαμα»
	71) «Ο Πετρίτης και η βουνίσια πέρδικα»
	72) «Εβγα μάνα μου και πεθερά»
	73) «Πέζεψε νύφη»
	74) «Τ' αγόρια» ή «Ο τρανός χορός, ο χορός του νούνου»
	75) «Ο νυφιάτικος χορός»
	76) «Ο νέος και οι επιθυμίες του»
	77) «Ο καλός λεβέντης και το νυφοδιάλεγμα του»
	78) «Εμένα με παντρεύουν και με προξενεύουν»
	79) «Το τίνος είναι τα φλουριά και τ' άσπρα στο λαιμό σου»
	80) «Λύγισε το κυπαρίσσι, τη μηλιά για να φιλήσει»
	81) «Της νύφης μας τα νιάτα»
	82) «Λουλουδάκι θε να γίνω»
	83) «Απρίλη μήνα ήρθες και συ»
	84) «Είδα στον ύπνο μου, είδα στο όνειρο μου»
	85) «Κόρη ξανθή εφίλησα»
	86) «Το χείλι σου είναι τζίτζιφο»
	87) «Να κόψω μήλο απ' τη μηλιά, κυδώνι της αγάπης»
	88) «Κόρη μ' τη μάνα σ' έκαμε»
	89) «Λάμπει κι η κόρη λάμπει σε καινούργια αυλή»
	90) «Ο Σκλαβόπουλος κι η κόρη του που παντρεύεται»
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	
	91) «Σου τα χτενίζουν άγγελοι με τα χρυσά τα χτένια»
	92) «Αργυρό ξουράφι σύρε αγάλι, αγάλι»
	93) «Μια βαμβακούλα φουντωτή»

	94) «Η μάνα που τη γέννησε, χρυσή 'ταν η κοιλιά της»
	95) «Συ 'σαι η πρώτη μου αγάπη, συ και η παντοτινή»
	96) «Σαΐνια σύρτε το χορό, πιαστείτε χέρι-χέρι»
	97) «Ξύπνα αγκάλιασε κορμί κυπαρισσένιο»
	98) «Κι αν δε σε δω πεθαίνω, καλέ, άιντε-ντε, τράβα κόρη το μπερντέ»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	99) «Την κόρη π' αγαπώ εγώ δεν πάει να την καλέσει»
	100) «Μάνα παντρεύει τον υγιό σιμά-κοντά στην Παναγιά»
	101) «Φέξε, φεγγάρι μ', φέξε όλη τη βδομάδα»
	102) «Ψιλό λιγνό σαν πάσπαλη κι αφράτο σαν το χιόνι»
	103) «Το τίνος είν' το φλάμπουρο»
	104) «Μωρή κακιά συμπεθέρα»
	105) «Βρήκα μια μηλιά στο δρόμο»
	106) «Σύρτε, δεν έρχομαι, γιατί μ' αρραβωνιάσαν»
	107) «Μέσα σε τούτη την αυλή»
	108) «Δώσ' μας νιρό για τη χαρά»
	109) «Ψιλό-λιγνό είν' τ' αλεύρι»
	110) «Κέρνα, μάνα μ', το προζύμι»
	111) «Πέρα στα Γιάννινα»
	112) «Πλέκε, κόρη, το γαϊτάνι»
	113) «Πραματευτή να πάρεις»
	114) «Μπαργιάκι μου περήφανο»
	115) «Ν' έστειλα μι τ'ς καλεστάδες μου»
	116) «Να ξυπνάει το γαμπρό»

	117) «Λούζεται τ' αρχοντόπουλο»
	118) «Συνάγκασε, μπερμπέρ πασιά»
	119) «Το πού είν' αφέντης του γαμπρού»
	120) «Κάτω στο δαφνοπόταμο»
	121) «Συμπέθεροι εκόνεψαν στου σ'μπέθερου το σπίτι»
	122) «Μώρ' άσπρη ξάσπρη βαμβακιά, χιόνα ζωγραφισμένη»
	123) «Κόρη μου το ποιος σ' αρμάτωσε;»
	124) «Να βγάλει τη νύφ' αγγήγορα»
	125) «Θα πα να σμίξω τον αϊτό»
	126) «Αϊτός την κόρη άδραξε π' της μάνας της τα χέρια»
	127) «Πέρα τρεις δίπλες ο χορός»
	128) «Δεν πεζεύω καμαρώνω»
	129) «Σπέρνει η νούνα το κριθάρι»
	130) «Άκουσες, κυράτσα νύφη;»
	131) «Έβγα, μάνα και πεθερά»
	132) «Έψές με το φεγγάρι»
	133) «Να 'ξερεν η πεθερά μου»
	134) «Κάτσι, νούνε, 'κόμα απόψε»
	135) «Πήγα στο παζάρι»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	136) «Κόρη με τα ξανθά μαλλιά»
	137) «Αγόρι κοσκινίζει και η κόρη το ζυμώνει»
	138) «Λούζεται τ' αρχοντόπουλο»
	139) «Τόσα φλουράκια ξόδεψα, κόρη μου για τ' εσένα»
	140) «Κι άει χαιρέτα και άει προσκύνά τον καλό σου τον πατέρα»

	141) «Σ' αφήνω γεια μανούλα μου, σ' αφήνω γεια πατέρα»
	142) «Μάνα μου, τα λουλούδια μου, συχνά να τα ποτίζεις» (παραλλαγή του 66)
	143) «Τ' άσπρο μαντήλι που φορώ, βουλιούμαι να το βάψω»
	144) «Κόρη για βάλε ζύμωσε»
	145) «Εβραιοπούλα»
	146) «Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε, κέρνα μας»
	147) «Ντύσου στολίσου λυγερή»
	148) «Σύρτι δεν έρχουμι γιατί μ' αρραβόνιασαν»
	149) «Σήμερα ανταμώθηκαν αετός και περιστέρα»
	150) «Χαρά στα μάτια του γαμπρού που διάλεξε τη νύφη»
	151) «Πού 'σουν περιστερούλα μου»
	152) «Με πάντρεψε μακριά στον πέρα μαχαλά»
	153) «Να βρω καλή γυναίκα να την παντρευτώ»
	154) «Τριαντάφυλλο μου κόκκινο»
	155) «Χρυσανγή»
	156) «Να 'ναι η νύφη τρυγονάκι κι ο γαμπρός περιστεράκι»
	157) «Μάνα με κακοπάντρεψες και μ' έδωσες στον κάμπο»
	158) «Μάνα μ' τον άνδρα π' μ' έδωσες δεν είναι για τ' εμένα»
	159) «Στολίζεται μια λυγερή»
	160) «Φέγγε φεγγάρι»
	161) «Αποχωρισμός»
	162) «Περιστερούλα»
	163) «Παντρεύεται η αγάπη μου»
	164) «Αφήνω γεια στις όμορφες»
	165) «Όλοι μ' έδιωχναν από το πατρικό μου»
	166) «Τρανός χορός»

	167) «Η μάνα του γαμπρού με τους ανέμους μάλωνε»
	168) «Μη μ' αρραβωνιάξεις»
	169) «Ένα Σάββατο βράδυ»
	170) «Καραγκούνα»

6. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ-ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΑ

6. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ-ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΑ ¹⁸⁶	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1 ^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Τα κάλαντα (κόλιεντα) των Χριστουγέννων από τα χρόνια της τουρκοκρατίας» ¹⁸⁷
	2) «Κόλιεντα μπάμπω, κόλιεντα»
	3) «Χριστούγεννα, πρωτούγεννα»
	4) «Εδώ κοιμάται ο δέσποτας με το σταυρό στο χέρι»
	5) «Σε τούτο το σπίτι που 'ρθαμε πέτρα να μη ραΐσει»
	6) «Εδώ έχουν κόρη ανύπαντρη, κόρη για δαχτυλίδι»
	7) «Εδώ έχουν κόρη για παντρεία, κόρη για αρραβώνα»
	8) «Εσκέφτηκεν ο νιούτσικος να πάει ν' αρραβωνιάσει»
	9) «Πως πρέπει ο δέντρος στα βουνά κι ο πλάτανος στον κάμπο»

¹⁸⁶ Στην κατηγορία των Θρησκευτικών – Λατρευτικών δημοτικών τραγουδιών σύμφωνα με τον Ν.Γ. Πολίτη στο βιβλίο του *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού* (σ.189) εντάσσονται τα Κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς, των Φώτων, τα «Χελιδονίσματα», τα τραγούδια «της Περπερούνας» και της Πρωτομαγιάς. Επιπλέον, σ' αυτήν είναι δυνατό να κατατάξουμε και τα τραγούδια που τραγουδιόντουσαν την περίοδο του Πάσχα (του Λαζάρου, τη Μεγάλη Παρασκευή, την Κυριακή του Πάσχα).

¹⁸⁷ Τα τραγούδια 1-29, 63-70, 78, 80-97 αποτελούν κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων. Συνοδεύονται από κάποια σχόλια για το που, πότε και σε ποιον τα τραγουδούν (π.χ. στον νοικοκύρη, στον παπά, στον γραμματικό, στους αρραβωνιασμένους).

	10) «Κρατεί ο δέντρος τη δροσιά, κρατεί κι ο νιος την κόρη»
	11) «Κυρά μου τον υγιόκα σου, κυρά μ' τον ακριβό σου»
	12) «Κυρά μου τον υγιόκα σου, τον μοσχοαναθρεμμένο»
	13) «Σας αφήνω γεια»
	14) «Από μικρός στα γράμματα μικρός στα πινακίδια»
	15) «Τον Γιώργο τοιμάζει η μάνα του και στο σχολειό τον στέλνει»
	16) «Γραμματικός καθότανε σε πράσινο λιβάδι»
	17) «Κυρά χρυσή, κυρά καλή, κυρά μαλαματένια»
	18) «Να λάμπει κι η κυρά καλή μαζί με τους δικούς της»
	19) «Κυρά χρυσή, κυρά αργυρή, κυρά μαλαματένια»
	20) «Κυρά μου τον υγιόκα σου, κυρά μου τον υγιό σου»
	21) «Κυρά μ' τη θυγατέρα σου τη πολυχαϊδεμένη»
	22) «Μου 'λεγε η μάνα μου»
	23) «Φλογέρα εμείς δεν θέλουμε»
	24) «Άγιος Βασίλης έρχεται»
	25) «Άγιος Βασίλης έρχεται, Γενάρης ξημερώνει» (1 ^η παραλλαγή του 24)
	26) «Βασίλη μ' πόθεν έρχεσαι και πόθεν κατεβαίνεις» (2 ^η παραλλαγή του 24)
	27) «Σήμερα τα φώτα κι ο φωτισμός»
	28) «Αϊ Γιάννη αφέντη και Πρόδρομε»
	29) «Έρχεται ο ζουρλόπαπας»

	30) «Τα Κάλαντα του Λαζάρου» ¹⁸⁸
	31) «Τα Λαζαρινά»
	32) «Ο λαικός επιτάφιος θρήνος, ο θρήνος της Μεγάλης Παρασκευής»
	33) «Οι Εβραίοι, οι Φαραώ, οι χαλκιάδες και τα καρφιά»
	34) «Η Παναγία, οι γυναίκες, ο Ιωάννης, οι μαθητές »
	35) «Σήκω απάνω Παναγιά και Δέσποινα Παρθένα»
	36) «Κάτω στα Γεροσόλυμα και στου Χριστού τον τόπο»
	37) «Δεν μου μιλάς Χριστούλη μου, δεν μου μιλάς παιδί μου;»
	38) «Ο Ντούλας στα Λαρσινά μπουντρούμια»
	39) «Του νιούτσικου»
	40) «Της νέας και του λαμπροφορεμένου»
	41) «Της Δέσπως»
	42) «Μα το Χριστός Ανέστη»
	43) «Σήμερα είναι Πασχαλιά, είναι Χριστός Ανέστη»
	44) «Χελιδόνα πέρασε» ¹⁸⁹
	45) «Μάρτη, Μάρτη μου καλέ»
	46) «Τα πουλάκια κελαηδούν»
	47) «Τσιμ τσιμ δάσκαλε»
	48) «Μέσα ήλιος και χαρά»
	49) «Χελιδόνα έρχεται» (παραλλαγή του 44)
	50) «Απρίλη μ', Απρίλη δροσερέ και Μάη μυρωδάτε»

¹⁸⁸ Τα τραγούδια 30-43, 61-62, 79, 98-121 τραγουδιόντουσαν την περίοδο του Πάσχα (του Λαζάρου, τη Μεγάλη Παρασκευή, την Κυριακή του Πάσχα).

¹⁸⁹ Τα τραγούδια 44-59, 122-128 τραγουδιόντουσαν την πρώτη μέρα του Μάρτη, δηλαδή την πρώτη μέρα της άνοιξης και είναι γνωστά ως χελιδονίσματα. Με αυτά οι άνθρωποι γιόρταζαν τον ερχομό της άνοιξης.

	51) «Μπήκε ο Μάης μπήκε, μπήκε ο Μάης μήνας»
	52) «Όλα τα τριαντάφυλλα μαραίνονται, μαδιούνται»
	53) «Αμπέλι μου πλατύφυλλο και κοντοκλαδεμένο»
	54) «Ο Πλάτανος μάρτυρας μιας αγάπης»
	55) «Ο Πλάτανος μάρτυρας της αγάπης»
	56) «Ο Γιάννης, τα γιδοπρόβατα, η φλογέρα και η λάμια»
	57) «Η καμαρωτή, η εγωίστρια άνοιξη και οι άλλες εποχές»
	58) «Ο αετός, ο χειμώνας, ο ήλιος»
	59) «Ένας αϊτός περήφανος, αϊτός και καπετάνιος»
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	
	60) «Ήλιε μου, προσήλιε μου βγάλ' τα σημαντήλια σου» ¹⁹⁰
	61) «Ήρθε ου Λάζαρος, ήρθαν τα Βάγια»
	62) «Βάγια, Βάγια του Βαγιού»
	63) «Τα γράμματα μου στο σχολειό κι ο νους μου στην αγάπη»
	64) «Εδώ έχουν κόρη όμορφη, πανέργου θυγατέρα»
	65) «Κύρα μ' κύρα μ' κι αρχόντισσα κι αρχοντοπαραδειγμένη»
	66) «Ας είν' πολλά τα έτη του καλά κι ευτυχισμένα»
	67) «Γραμματικός και λειτουργός και ψάλτης κι

¹⁹⁰ Σύμφωνα με τη συγγραφέα το τραγουδούσαν τα παιδιά, όταν ξημέρωνε. Το τραγούδι τονίζει τη παντοδυναμία του ήλιου, ο οποίος αποτελεί το «μάτι του Θεού» στη γη (σελ.30).

	αναγνώστης»
	68) «Εσένα πρέπει αφέντη μου ντουρβάς και δεκανίκι»
	69) «Αφέντη μου στα σπίτια σου χρυσή καντήλα φέγγει»
	70) «Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	71) «Περπερούνα περπατούσε» ¹⁹¹
	72) «Κλάψε, κλάψε, περπερούνα»
	73) «Που πρασινοφορέθηκε να γίνει περπερούνα»
	74) «Ξύπνα για να ζεις και να 'σαι» ¹⁹²
	75) «Να 'πα να ξεφορτώσουμε στα πράσινα λιβάδια»
	76) «Αϊ Γιάννη μ' σταυροβότανε»
	77) «Μες την εκκλησιά στον Τσέρνο»
	78) «Χριστούγεννα»
	79) «Που τυραννούσαν το Χριστό οι γιάνομοι Οβραίοι»

¹⁹¹ Τα τραγούδια «της Περπερούνας» (71-73) εντάσσονται στην κατηγορία των Θρησκευτικών-Λατρευτικών τραγουδιών και αναφέρονται σε μία λαϊκή τελετή που γίνεται στα χωριά Πεύκο και Κοτύλη της Καστοριάς (σ.59-62). Αυτή η τελετή ονομάζεται «Της περπερούνας» και διαδραματίζεται συνήθως το καλοκαίρι σε περίοδο ανομβρίας. Με αυτήν οι κάτοικοι του χωριού παρακαλούν τον θεό να βρέξει, για να εκπονήσουν τις αγροτικές τους εργασίες. Διοργανώνεται από μία ομάδα γυναικών, οι οποίες αναλαμβάνουν τον στολισμό της «περπερούνας». Η «περπερούνα» είναι συνήθως μια ορφανή νέα κοπέλα, της οποίας η ενδυμασία αποτελείται από αγριολούλουδα. Η περπερούνα περιφέρεται σε όλα τα σπίτια του χωριού υπό τη συνοδεία γυναικών, οι οποίες τραγουδάνε τα παραπάνω τραγούδια. Όλες οι νοικοκυρές δωρίζουν αλεύρι, βούτυρο. Έπειτα αυτά τα αγαθά αξιοποιούνται για την δημιουργία δύο προσφώρων και ενός λιτού γεύματος καθώς και ως ανταμοιβή της περπερούνας. Την επόμενη μέρα της τελετής γίνεται λειτουργία. Τέλος, η λαϊκή τελετή της περπερούνας φαίνεται να πετυχαίνει το στόχο της, όπως μας τονίζει ο συγγραφέας της συλλογής, αφού μετά την ολοκλήρωσή της, παρατηρείται βροχόπτωση.

¹⁹² Τα τραγούδια 74-77 τραγουδιούνται στη γιορτή των γενεθλίων του Αγίου Ιωάννου που λαμβάνει χώρα στο χωριό Πεύκο της Καστοριάς στις 24 Ιουνίου (σ.73-76). Τα ξημερώματα της ημέρας των γενεθλίων τα κορίτσια του χωριού μαζεύουν αγριολούλουδα, με τα οποία σχηματίζουν ανθόσταυρους. Έπειτα, τους μεταφέρουν στην εκκλησία, όπου τελείται η λειτουργία και το γλέντι.

<p>4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i></p>	
	<p>80) «Άγιος Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία»</p> <p>81) «Πρωτοχρονιάτικο»</p> <p>82) «Κυρά μ' όταν στολίζεσαι στην εκκλησιά να πάγεις»</p> <p>83) «Άγιος Βασίλης»</p> <p>84) «Αφέντη μου στ' ανώγεια σου»</p> <p>85) «Αφέντη μου στη γούνα σου εννιά χιλιάδες ψείρες»</p> <p>86) «Δεν θέλω 'γω το βασιλιά, δεν θέλω 'γω το ρήγα»</p> <p>87) «Παιδί μ' πού 'ναι τα γράμματα, πού 'ναι τα πινακίδια;»</p> <p>88) «Κόλιαντα»</p> <p>89) «Μόν' θέλω τσοπανόπουλο να παίζει τη φλογέρα» (παραλλαγή του 84)</p> <p>90) «Σαν κίνησε ο νιούτσικος να πάει ν' αρραβωνιάσει»</p> <p>91) «Γραμματικός κάθονταν σε πράσινο λιβάδι»</p> <p>92) «Εδώ χορεύουν οι όμορφες, χορεύουν οι μαυρομάτες»</p> <p>93) «Εκεί κοιμάται ο Δέσποτας με το σταυρό στο χέρι»</p> <p>94) «Στο σπίτι του νοικοκύρη»</p> <p>95) «Στο σπίτι του γιωργού»</p> <p>96) «Αφέντη μου πρωτότερε και πρωτοτιμημένη»</p> <p>97) «Ήρθαμε να τιμήσουμε και τούτον τον αφέντη»</p> <p>98) «Δέσπω μ' ήρθεν η πασχαλιά»</p> <p>99) «Στην Αϊ Τριάδα μια λαμπρή»</p>

	100) «Μόσχος μυρίζει»
	101) «Δέκα καράβια»
	102) «Το δρεπανάκι»
	103) «Φθινόπωρο κάνει χαρά»
	104) «Ρύζι έσπερνα»
	105) «Ψηλά στην Ιερουσαλήμ»
	106) «Να παν' στον Παντελεήμονα»
	107) «Από μικρός αγάπησα»
	108) «Χριστόδουλος αγάπησε μια κόρη Ρωμιοπούλα»
	109) «Γίνεσαι Τούρκα νύφη μου την εκκλησιά ν' αφήσεις;»
	110) «Ωρα καλή σου ξένη μου»
	111) «Βουλιούμαι μια βουλιούμαι δυο»
	112) «Η ρόκα»
	113) «Στα Γρεβενά»
	114) «Ηρθεν η Τετράδη»
	115) «Για νύχτωσε μωρ' Βαγγελιώ»
	116) «Πέρα στο Κεράσοβο»
	117) «Στα μάρμαρα»
	118) «Ξένη μου»
	119) «Κάτω στον Αϊ Θόδωρο»
	120) «Η στρίγγλα η πεθερά»
	121) «Σήμερα Δέσπω μ' Πασχαλιά»
	122) «Τώρα κι ο ξένος βούλεται να πάει στα δικά του»
	123) «Τ' αηδόνι την πρωτομαγιά»
	124) «Τώρα το Μάη οι όμορφες δεν πρέπει να κοιμούνται»
	125) «Λιανή δροσούλα»
	126) «Μην καμαρώνεις άνοιξη»
	127) «Τώρα κι ο ξένος βούλεται» (παραλλαγή του 122)

	128) «Κι εσύ μπρε Μάη δροσερέ»
	129) «Μαστόροι» ¹⁹³
	130) «Ἦρθε η ευλογημένη η ώρα για να θερίσουμε» ¹⁹⁴
	131) «Φύσα αέρα, φύσηξε στο ηλιοκαμένο αλώνι»

¹⁹³ Αποτελεί χαρακτηριστικό τραγούδι των μαστόρων. Πιο συγκεκριμένα, ο πιο καλλίφωνος μάστορας με αυτό το τραγούδι απευθύνει ευχές στο νοικοκύρη του σπιτιού.

¹⁹⁴ Τα τραγούδια 130-131 συνόδευαν την αγροτική εργασία του θερισμού. Ειδικότερα, με αυτά οι αγρότες ζητούσαν τη βοήθεια του Θεού, για να επιτελέσουν με επιτυχία το έργο τους.

7. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ-ΤΑΧΤΑΡΙΣΜΑΤΑ

7. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ-ΤΑΧΤΑΡΙΣΜΑΤΑ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Λούζεται ο λεβέντης μου»
	2) «Άνοιξε νυχτολούλουδο»
	3) «Κάνω την κούνια του Χριστού, κάνω την σαρμανίτσα»
	4) «Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά, έλα πάρε και τούτο»
	5) «Έλα ύπνε ύπνωσε το και Χριστέ αποκοίμισε το»
	6) «Έλα ύπνε πάρε το μου»
	7) «Κοιμήσου εσύ παιδάκι μου»
	8) «Κοιμάται το παιδάκι μου»
	9) «Κοιμάται ο ήλιος στα βουνά»
	10) «Ένας πάππος και μια μπάμπω»
	11) «Το παιδί μου θελ' χορό»
	12) «Το παιδί μου, το παιδί»
	13) «Το παιδί μου, το μοσχάτο»
	14) «Το παιδί μου, το καλό»
	15) «Στο Μπογατσκό θα πάω»
	16) «Το παιδάκι μου το ρούσο»
	17) «Σήκω κόρη μ' ο πεθερός»
	18) «Ήταν δύο αδερφάκια»
	19) «Έγνεσε η μπάμπω»
	20) «Το δικό μας το παιδί»

	21) «Το παιδί μου να ν' καλά»
	22) «Το παιδί μου κι ένας γιος»
	23) «Δεν τον θέλω»
	24) «Να το κάνω πίτσι - πίτσι»
	25) «Στράτα, στράτα τον λεβέντη»
	26) «Άνοιξε τα ματάκια σου»
	27) «Τσίμπι, τσίμπι το λεπτό»
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	
	28) «Πάππος, πάππος και μια μπάμπω»
	29) «Ταχ τι ρι ρί και ταχ τι ρι ρό»
	30) «Το παιδάκι μου το ρούσο»
	31) «Κοιμάται το εγγονάκι μου»
	32) «Βρέχει, βρέχει και χιονίζει»
	33) «Τα καλά μας τα παιδιά»
	34) «Τσίμπι, τσίμπι το λεπτό»
	35) «Βάρτο με τον κόπανο»
	36) «Κούτη, κούτη μπάμπω»
	37) «Το κορίτσι το καλό»
	38) «Τάνανα και τάνανα»
	39) «Έλα ύπνωσε το και Χριστέ αποκοίμισε το»
	40) «Έχει ο βασιλιάς μας κόρη»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	41) «Έλα, ύπνε απ' τ' αμπέλια, πάρε το μικρό απ' τα χέρια»
	42) «Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά»
	43) «Έλα ύπνε και πάρε το, παν το στα

	περιβόλια»
	44) «Κοιμήσου συ, μωράκι μου, σε κούνια ασημένια»
	45) «Κοιμήσου αστρί»
	46) «Τσίκα, μπάμπου».
	47) «Πάππους πάππους κι μια μπάμπου»
	48) «Νάνι, νάνι»
	49) «Έχω εγώ ένα παιδί έχει κι ο βασιλιάς κορίτσι»
	50) «Έχω γιο κι έχω χαρά που θα γίνω πεθερά»
	51) «Κοιμάται το γαρύφαλλο κοντά στη μαντζουράνα»
	52) «Του παιδιού μου το γάμο»
	53) «Ταριρί και ταριρό»
	54) «Στου παιδιού μου τη χαρά μ' όργανα και με βιολιά»
	55) «Ταριρίμ λαλούν τα πλιά στου παιδιού μ' την αγκαλιά»
	56) «Τσίμ τσίμ, του λιφτό»
	57) «Ταχιρντί και ταχιρντό»

8.ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

8.ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Ο Σαλαβριάς, το μεγάλο ποτάμι με το θολό νερό και τα δυο αδέρφια αγκαλιασμένα»
	2) «Το ζωντανό ξεχώρισμα. Ο ξένος είναι ξένος παντού»
	3) «Η Βλαχιά, η Πόλη, η Μπογδανιά, τα απέραγα ποτάμια, τα κρασοπουλιά, οι όμορφες»
	4) «Η ξενιτιά, το πλάνεμα της ξενιτιάς. Η ξένη μικραδερφή»
	5) «Η μάνα αργεί να ζυμώσει και να ψήσει το ψωμί, για να καθυστερήσει την αναχώρηση του γιου της»
	6) «Η κόρη η γαλαζιανή -με τα γαλάζια μάτια- κι ο ξενιτεμένος»
	7) «Το μαντήλι του ξενιτεμένου και η κόρη που θέλει να το μαρμαροπλύνει με τα δάκρυα της»
	8) «Ο ξένος, το μήλο, το κυδώνι, το μοσχοστάφυλο, το δάκρυο, ο Αργεστός ο κάμπος της Ορεστιάδος, το παράπονο»
	9) «Βαρύτερη η ξενιτιά, η πλάνα ξενιτιά, οι ξένες αδερφές»
	10) «Τον Καστοριανό ξένο τον διώχνουν από την ξενιτιά, του ρίχνουν τα ρούχα του στο δρόμο»

	(παραλλαγή του 4)
	11) «Ο δρόμος του γυρισμού»
	12) «Το σκότος, ο Αυγερινός, η Πούλια, τα σημάδια του γυρισμού»
	13) «Ο πόνος της μάνας και τα καυτά δάκρυα της»
	14) «Ο ξένος ζητάει από τον τόπο του νερό, σταφύλι και δαμάσκηνο»
	15) «Τα γραπτά και τα λόγια της μοίρας, αναζητώντας μια άλλη μοίρα»
	16) «Τα καράβια τα Καστοριανά, ο ξενιτεμένος κι η μάγισσα»
	17) «Ο αποχαιρετισμός της Καστοριάς»
	18) «Η Καστοριανή κόρη, ο ξενίτης, το παράπονο»
	19) «Τον Καστοριανό τον προξενεύουν Φράγκισσα, αλλά αυτός θέλει την κόρη από την Καστοριά»
	20) «Η Φραγκιά, η Βενετιά, ο νόστος της επιστροφής»
	21) «Τα πουλιά, οι ταχυδρόμοι του ξενιτεμένου, η γυναίκα του η μαγιοπούλα και η κόρη μάγισσα» (παραλλαγή του 16)
	22) «Μαγεύουνε και μένα και δεν μπορώ να 'ρθω» (παραλλαγή του 16)
	23) «Ανάθεμα τη Βενετιά και τη Φραγκιά αντάμα»
	24) «Εμάγεψε κι εμένα και δεν έρχομαι» (παραλλαγή του 16)
	25) «Ο αποθαμένος στους ξένους τόπους»
	26) «Ο ξένος τον Μάη αποφασίζει να γυρίσει στον τόπο του»
	27) «Ο ξένος, ο Φλεβάρης, ο Μαρτούλης, το παράπονο της κόρης»
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	

	28) «Κίνησαν τα καράβια τα Καστοριανά»
	29) «Τα προβοδήματα»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	30) «Κίνησαν τα καράβια τα Ζαγοριανά»
	31) «Και τ' άσπρο το μαντήλι μου είναι ο χωρισμός μας»
	32) «Κόρη μ', εγώ είμαι ο άνδρας σου, εγώ είμαι ο καλός σου»
	33) «Εγώ στα ξένα βρίσκομαι, στα ξένα τυραννιέμαι»
	34) «Όζω μου δίνουν στρώματα, όζω προσκεφαλάρια»
	35) «Πού πας, πού πας λεβέντη μου;»
	36) «Νεραντζούλα μ', φουντωμένη, που 'ναι τ' άνθη σου;»
	37) «Ποιος έχ' άνδραν στην ξενιτιά και γιο προβοδεμένο;»
	38) «Ποιος έχ' άντραν στην ξενιτιά και γιον προβοδισμένον» (παραλλαγή του 37)
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	39) «Ο χωρισμός»
	40) «Ο ξένος»
	41) «Ξενιτεμένο μου πουλί»
	42) «Τα καράβια τα Ζαγοριανά»
	43) «Να μη λαλήσει ο πετεινός, να γίνει το ζυμάρι»
	44) «Βουνά μου χαμηλώσετε, σύννεφα για χαθείτε»
	45) «Φεγγάρι μου»
	46) «Η μάνα μ' έδιωχνε»

	47) «Η ξενιτειά κι η ορφάνια»
	48) «Βαρύτερα είν' τα ξένα»
	49) «Της ξενιτειάς»
	50) «Η Μαυρομάτα»
	51) «Τα δυο πουλιά»
	52) «Δυο μαύρα μάτια»
	53) «Ο Αμάραντος»
	54) «Ξένος είμαι κι ήρθα τώρα από μέρος μακρινό»
	55) «Δώδεκα χρόνια φυλακή»

9.ΓΝΩΜΙΚΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ – ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

9.ΓΝΩΜΙΚΑ – ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Τρίζει η γης συθέμελα και σείεται ο απάνω κόσμος» ¹⁹⁵
	2) «Μον' ήρθαν τα στερνά της γης και τα στερνά του κόσμου»
	3) «Είπαν να κάνουν πόλεμο με τον απάνω κόσμο»
	4) «Εκεί η γης ανοίγεται και τρώει παλληκάρια»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	5) «Κόσμος μας καταράστηκε την Καθαροδευτέρα» ¹⁹⁶
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	6) «Ήρθεν ασθένεια στο χωριό και

¹⁹⁵ Τα τραγούδια 1-4, 6 έχουν ως θέμα τους την καταστροφή του κόσμου. Σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής, Κωνσταντίνο Δούφλια, θα ήταν δυνατό να ενταχθούν σε μία κατηγορία τραγουδιών του χαλασμού ή της κοσμογαλασίας. Ωστόσο, εμείς θα τα κατατάξουμε στην πιο γενική κατηγορία των Γνωμικών-Διδακτικών-Κοινωνικών τραγουδιών.

¹⁹⁶ Το συγκεκριμένο τραγούδι σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής τονίζει τη σημασία της φιλανθρωπίας.

	θάνατος στον κόσμο»
	7) «Τρεις σταυραετοί κάθονταν πάνω στα λιθαρίτσια»
	8) «Τούτο το χρόνο τον καλό τον άλλο ποιος τον ξέρει »
	9) «Χαρείτε νιοι τις όμορφες» (παραλλαγή του 2)
	10) «Μηλίτσα»
	11) «Εσείς μωρέ κορίτσια ανύπαντρα»
	12) «Αέρας μες στο στάρι και πέτρα στη φακή»
	13) «Γλώσσα μου παραπονιάρρα»

10.ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

10.ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Άκουσα μια ψιλή φωνή από τον Απάνω Κόσμο»
	2) «Πώς δε ραγίζει ο ουρανός τ' άστρα να πέσουν κάτω»
	3) «Στ' αποθαμένου την αυλή ήλιος δεν ανατέλλει»
	4) «Δεν το 'ξερα πως θα χαθώ, δεν το 'ξερα πως φεύγω»
	5) «Μοίρα μου δεν με μοίρωσες εις τον Απάνω Κόσμο»
	6) «Ένα φίδι δικέφαλο, φίδι με δυο κεφάλια»
	7) «Να 'ταν και να γινότανε στον Άδη πανηγύρι»
	8) «Ψάχνω να βρω ένα πέρασμα και μια μικρή κοιλάδα»
	9) «Θε μου τι θάμα έκανες, να μην το είχες κάνει»
	10) «Ο Χάρος εκαλλίγωνε το Μαύρο Άλογο του»
	11) «Ο Χάρος τον εκάλεσε να πάει να τον φιλέψει»
	12) «Κυπαρισσάκι μ' όμορφο πού θες να σε φυτέψω»

	13) «Τρεις νέοι, τρεις παλικάροι κι οι τρεις αντρειωμένοι»
	14) «Μια λυγερή επαιεύτηκε σ' ανατολή και δύση»
	15) «Αφουκραστείτε αρχόντισσες να πω ένα μοιρολόι»
	16) «Θα 'ρθω τη μέρα Πασχαλιά με το Χριστός Ανέστη»
	17) «Ν' ανοίξω τον παράδεισο, να μπω να σεργιανίσω»
	18) «Στο Χάρο επαιεύτηκε, πως Χάρο δεν φοβάται»
	19) «Γιώργη μ' ήρθεν η άνοιξη ήρθε το καλοκαίρι»
	20) «Ερχεται ο Χάρος-Χάροντας με το γυρτό σπαθί του»
	21) «Στάσου πουλί, μαύρο πουλί και μαύρο χελιδόνι!»
	22) «Μανούλα μου γλυκιά γλυκιά, γλυκότερη απ' το μέλι»
	23) «Κάτω στον Άγιο Θόδωρο, στον Άγιο Κωνσταντίνο»
	24) «Καλημερά σου Γιάννη μου, αυτού στον Κάτω Κόσμο»
	25) «Κι αν τραγουδήσω θε να πω τραγούδια μοιρολόγια»
	26) «Γιατ' είναι μαύρα τα βουνά και στέκουν βουρκωμένα»
	27) «Ο Χάρος εγιομάτιζε κι η κόρη τον κερνούσε»
	28) «Φάτε πουλάκια, φάτε με απ' όλο το κορμί μου»
	29) «Βασιλικός μου μύρισε απ' τον Απάνω

	Κόσμο»
	30) «Της νέας»
	31) «Του γέρου»
	32) «Του νέου»
	33) «Βουνά μου χαμηλώσετε, δέντρα μ' ξεχωριστείτε»
	34) «Δυο αδέρφια είχαν μια 'δερφή στον κόσμο παινεμένη»
	35) «Μια μάνα, μια πικρόμανα, μια μαυροφορεμένη»
	36) «Για σήκω, σήκω Παύλο μου, για σήκω να σε ιδούμε»
	37) «Για πες μου, πες μου μάτια μου, το πώς σε δέχθη ο Χάρος»
	38) «Θε να μ' ακούσεις μάνα μου-μάνα μου μανούλα μου, μια χάρη σου ζητάω»
	39) «Ένα πουλάκι ξέβγαينه από τον Κάτω Κόσμο»
	40) «Το τι καλό μας έφερες από τον Κάτω Κόσμο»
	41) «Σ' εννιά ποτάμια το 'πλυνα και έβαψαν τα ποτάμια» ¹⁹⁷
	42) «Τι έχεις μνήμα μ' και βογκάς και βαριαναστενάζεις;»
	43) «Εράχνισα κι ο μαύρος μου, μαζί με τ' άρματα μου»
	44) «Και μαύρισεν ο ουρανός και μαύρισεν ο κόσμος»
	45) «Βασιλικός μου μύρισεν απ' τον απάνω κόσμο»
	46) «Τι να σου στείλω Αρχηγέ, τι να σου

¹⁹⁷ Τα τραγούδια 41-50 σύμφωνα με το συγγραφέα της συλλογής αποτελούν μοιρολόγια του μακεδονικού αγώνα.

	προβοδίσω;»
	47) «Αρματωμένοι ήμασταν στ' ασήμια στα σταυρούδια»
	48) «Στρώστε παλληκαράκια μου να πέσω να πεθάνω»
	49) «Σκόθκα άρρωστος με γαίματα γεμάτος»
	50) «Παιδάκι μ' σ' αραθύμησα, θέλω να σ' ανταμώσω»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	51) «Γεφύρι είχα στη θάλασσα και σκάλα μες στην άμμο»
	52) «Τι στέκουν μαύρα τα βουνά, τι στέκουν λερωμένα;»
	53) «Και ποιος κριτής και ποιος λυτής και ποιος θα μας χωρίσει»
	54) «Δε σε θωρούσα, ποταμέ, νερό να κατεβάσεις»
	55) «Σ' όλον τον τόπο ξαστεριά, σ' όλο τον κόσμο ήλιος»
	56) «Ούτε τον Χάρο σκιάζομαι ούτε και τον Θεό μας»
	57) «Τι να σε στείλω, γιόκα μου, μακριά στον κάτω κόσμο;»
	58) «Είχαν τον Γιάννη άρρωστο χρόνον και πέντε μήνες»
	59) «Διαβάτες που διαβαίνετε, στρατιώτες που περνάτε»
	60) «Με πήρε ο πόνος κι ο καημός, Γιώργο μ' , ν' ανταμωθούμε»
	61) «Σήμερα, γιε μου, πασχαλιά, σήμερα άσπρη

	μέρα»
	62) «Κι αν σκούζεις, μάνα μ', κι αν φωνάεις οπίσω δε γυρίζω»
	63) «Δεν το 'ξερα, λεβέντη μου, που 'θέλες να πεθάνεις»
	64) «Η μικρή δασκάλισσα, μικρή και ζηλεμένη»
	65) «Μουστάκι μου καραμπογιά και φρύδι μου γραμμένο»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	66) «Τρυγόνα»
	67) «Με γέλασαν και μου 'πανε ο Χάρος δε με παίρνει»
	68) «Η Σαλαμπριά»
	69) «Ο Ήλιος»
	70) «Δεν μπορώ μάνα»
	71) «Η Αλαφίνα»
	72) «Ο Βλάχος»
	73) «Εδώ σ' αυτήν τη γειτονιά, στην παραπάνω πόρτα»
	74) «Καλημέρα σου μάνα μου που είσαι σταυρωμένη»
	75) «Κυπαρίσσι φουντωμένο και σεντούκι κλειδωμένο»
	76) «Τι κάθιστε αρχόντισσες και δε μοιρολογάτε»
	77) «Μόνο η μάνα μου δεν τρώει και δεν γλυκοτραγουδάει»
	78) «Σήμερα μαύρος ουρανός»
	79) «Μη με κοιτάζεις Ουρανέ, μη με κοιτάζεις χώμα»

	80) «Κείτεται η κόρη μ' κείτεται σ' αρχοντικό κρεβάτι»
	81) «Μάνα μ' σε κλαίει η άνοιξη σε κλαίει το καλοκαίρι»
	82) «Τώρα που φεύγεις μάνα μου στ' αγύριστο ταξίδι»
	83) «Ωρα καλή σου μάνα μου και στην καλή σου στράτα» (παραλλαγή του 73)
	84) «Μόνο ο Κώστας δεν μπορεί στο πανηγύρι να πάει»
	85) «Αυτού μάνα μ' που βρίσκεσαι και που βαθιά κοιμάσαι»
	86) «Καλογριοπούλα περπατεί στην άκρη της θαλάσσης»
	87) «Τα μαύρα να φορέσετε και να με θυμηθείτε»
	88) «Κάθομαι μάνα μ' κάθομαι κι ο χάρος δε μ' αφήνει»
	89) «Σας παρακαλώ παιδιά μου να με βγάλετε απ' το χώμα»
	90) «Μανούλα μ' το μαντήλι σου τι είναι λερωμένο»

11.ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

11.ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
1^η Συλλογή Κωνσταντίνος Δούφλιας, <i>Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας</i>	
	1) «Ο Αλέξανδρος, η Κρουσταλλένια, ο πύργος του Αργεστού και το τραγικό γεγονός»
	2) «Η κόρη από την Καστοριά κι ο ζουρλός άντρας της»
	3) «Το πούλημα μιας όμορφης από τον άντρα της κι ένας παράξενος αγοραστής. Η αποκάλυψη»
	4) «Η Ρήνη η Καστριώτισσα ἴπτης Καστοριάς το κάστρο κι ο γιος του βασιλιά που έγινε τσοπάνος»
	5) «Ο πραματευτής και η Αστρεδινή, η αναγνώριση»
	6) «Ο γυρισμός του ξενιτεμένου» (1 ^η παραλλαγή του 5)
	7) «Ο γυρισμός του ξενιτεμένου»
	8) «Ο πραματευτής, η κόρη Καστριώτισσα, το σημάδι της αναγνώρισης» (2 ^η παραλλαγή του 5)
	9) «Ο κριματισμένος του Γράμμου, η μάνα του, η αδερφή του, οι εκκλησιές, το Ευαγγέλιο»
	10) «Ο Μικροκωνσταντίνος, η γυναίκα του, η μάνα του, τ' αδέρφια του κι ο αγριοτζιόμπανος ο γαϊτανοφρυδάτος»
	11) «Η κουμπάρα-νούνα που από κουμπάρα έγινε νύφη»

	12) «Η λαφίνα, ο μόσχος της κι ο κυνηγός»
	13) «Η λυγερή, το μοναχό της παιδί και ο διάλογος με τη δεκαοχτούρα»
	14) «Ο ξένος, η Βουλγάρα και η φυλακή»
	15) «Το πάθημα του κεραστή» (παραλλαγή του 14)
	16) «Η Βουργάρα, ο δουλευτής κι ένας ερωτικός διάλογος»
	17) «Της Άρτας το γιοφύρι» (παραλλαγή)
	18) «Ο πατέρας κυνηγός, ο γιος ο Μικρό-Κωνσταντίνος και η άπιστη γυναίκα» (παραλλαγή)
	19) «Το ατρύγητο αμπέλι»
	20) «Στης Καστοριάς τον πύργο»
	21) «Ο Κώστας, η καλή του κι ο Γιώργος ο αδερφός του»
	22) «Η μάνα καταριέται τον γιο της, του λέει ποτές να μην γυρίσει από την ξενιτιά»
	23) «Τούρκος Ρωμιούλα αγαπά»
	24) «Ο Κώστας ο πραματευτής κι ο άγριος κλέφτης»
	25) «Σα τι μου λες πουλάκι μου»
	26) «Ο τζιομπάνος και ο λύκος»
	27) «Η Αρμένισσα»
	28) «Περδίκια και κυνηγός»
	29) «Το τάξιμο της μάνας»
	30) «Χριστόδουλος αγάπησε τη νύφη του»
	31) «Θαλασσινή γλυκομηλιά»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	32) «Κι αυτήν 'ταν σκύλα πεθερά και σκύλα παραμάνα»
	33) «Ένα μικρό κλεφτόπουλο ξεβγαίν' από την

	πόλη»
	34) «Στης Άρτας το ποτάμι»
	35) «Σαν της Ωριάς το κάστρο δεν απάντησα»
	36) «Τα τέσσερα τα πέντε τα εννιάδερφια»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	37) «Ο γυρισμός»

12.ΣΚΩΠΤΙΚΑ

12.ΣΚΩΠΤΙΚΑ	
Συλλογές	Τίτλοι τραγουδιών
2^η συλλογή Ιφιγένεια Γρ. Διδασκάλου, <i>Καστοριά, πατρίδα μου</i>	
	1) «Ποιος ασίκης σαν και μένα στο παζάρι περπατεί»
3^η Συλλογή Ρίζος Παπαρίζος, <i>Η ζωή στα χωριά του Γράμμου</i>	
	2) «Τούμπες και στο λάκκο κουλουτούμπες»
4^η Συλλογή Νικόλαος Κων. Δεληγιάννης, <i>Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής</i>	
	3) «Τις τρανές τις αποκριές»
	4) «Κίνησα να πάου ν' αλέσου, με τη θειά μου την Αλέξου»
	5) «Τρία αδέρφια κρέμασαν»
	6) «Μάθατε βρε χωριανοί πόσο πάει το μαλλί»
	7) «Πάει η Μάρου μι τα γκιούμια»
	8) «Και τα αρραβωνιασμένα στον ουντά είναι κλεισμένα»
	9) «Ου παπάς πάει στ' αμπέλια»
	10) «Την πρωτομαγιά στ' αλήθεια γίνονται όλα τα μύθια»
	11) «Παπά μωρέ παπά, παπάμ' συγχαρητήρια»

	12) «Ου παπάς από τη βιά του, έφυγε η παπαδιά του»
	13) «Στης ακρίβειας τουν κινό θέλησα να παντρευτώ»
	14) «Κίνησα να πάου στου μύλου με τη θειά μου τη Βασίλου» (παραλλαγή του 302)
	15) «Της χήρας το καημένο στέκει παραπονεμένο»
	16) «Μαζεύτηκαν οι όμορφες και μ' έβαλαν στη μέση»
	17) «Τις τρανές τις αποκριές φέρνουν δυο φουρτιά αγγουριές»
	18) «Είχα πρόβατα βοσκούσα την κυρά μου καρτερούσα»
	19) «Ο παπάς με τη μαγκούρα»
	20) «Είπαμε πολλά ψέματα»
	21) «Τις τρανές τις αποκριές» ¹⁹⁸
	22) «Μάνα με τρώει το χνί»

¹⁹⁸ Τα τραγούδια 21-22 εντάσσονται στην κατηγορία των λιανοτράγουδων. Τα λιανοτράγουδα είναι δίστιχα δημοτικά ποιήματα, τα οποία αναφέρονται στα βάσανα της αγάπης, στην ομορφιά της αγαπημένης, στην παντρεία. Επιπλέον μπορεί να είναι επαινετικά ή σκωπτικά. Τα συναντάμε συχνά στην Κρήτη και στην Κύπρο.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Είναι γνωστό ότι σε κάθε επιστημονική μελέτη, όπως και στην παρούσα, οι δυσκολίες που θα συναντήσει ο μελετητής είναι πολλές, αλλά αυτές είναι που μεγιστοποιούν την αξία της. Όπως είπε ο μεγάλος Αλεξανδρινός ποιητής, ο Κ.Π. Καβάφης: «Ἡ Ἰθάκη σ' ἔδωσε τ' ὄραϊο ταξίδι./ Χωρὶς αὐτὴν δὲν θᾶ βγαίνεις στὸν δρόμο». Συμπερασματικά, ο χρόνος και η ενέργεια που θα αφιερώσει κανείς για την εκπόνηση της μελέτης του, είναι αυτό που την κάνει πολύτιμη.

Ειδικότερα, στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία, η οποία είχε ως αντικείμενο μελέτης την καταγραφή και την κατηγοριοποίηση των δημοτικών τραγουδιών των περιοχών Βοΐου και Καστοριάς, συναντήσαμε αρκετές δυσκολίες. Αρχικά, η καταγραφή των τραγουδιών ήταν μια μακρόχρονη διαδικασία, η οποία στηρίχτηκε σε τέσσερις τοπικές συλλογές. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο πλήθος των τραγουδιών (1.135 συνολικά), τα οποία στην πλειονότητα τους ήταν άτιτλα. Ως τίτλος των τραγουδιών κρίθηκε ορθό, να αξιοποιηθεί εκείνος ο στίχος που απέδιδε πληρέστερα το θέμα τους.

Ακόμη, μία δυσκολία προέκυψε από το πλήθος των παραλλαγών των τραγουδιών, που εντοπίστηκαν στις υπό μελέτη συλλογές. Αυτό είναι δυνατό να οφείλεται στο γεγονός, ότι τα τραγούδια που καταγράφηκαν, αποτελούσαν τραγούδια κοντινών γεωγραφικών περιοχών, καθώς και στο ότι ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή στους κατοίκους τους. Βέβαια υπήρχαν και ορισμένα τραγούδια, που παραδίδονταν αυτούσια στις συλλογές. Είναι χρήσιμο να τονιστεί επίσης, ότι κατά την καταγραφή των τίτλων των τραγουδιών, δόθηκαν επιπρόσθετες πληροφορίες για τη χρονική στιγμή και τα πρόσωπα, από τα οποία τραγουδιόντουσαν (π.χ. για τα κάλαντα), καθώς και άλλα επεξηγηματικά σχόλια σε μορφή υποσημειώσεων.

Στη συνέχεια, κατά την κατηγοριοποίηση των τραγουδιών προέκυψαν ορισμένα άλλα ζητήματα. Οι συγγραφείς των συλλογών δεν είχαν διακρίνει τα τραγούδια σε κατηγορίες ή και στην περίπτωση που το είχαν κάνει, τα κριτήρια τους δεν είχαν οριστεί με σαφήνεια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, να προκληθεί μία μικρή σύγχυση, διότι πολλές φορές το ίδιο τραγούδι κατατασσόταν σε διαφορετική κατηγορία σύμφωνα με την άποψη του εκάστοτε συγγραφέα.

Για να ξεπεραστεί αυτός ο σκόπελος, η κατηγοριοποίηση των τραγουδιών στηρίχθηκε στο περιεχόμενο τους και υιοθετήθηκε η επιστημονική μέθοδος του Ν.Γ. Πολίτη. Τα τραγούδια κατατάχθηκαν σε δώδεκα κατηγορίες : Ακριτικά, Κλέφτικα, Θρήνοι για την άλωση των πόλεων - Ιστορικά, Ερωτικά ή της Αγάπης, Νυφιάτικα ή του Γάμου , Θρησκευτικά - Λατρευτικά, Νανουρίσματα - Ταχταρίσματα, Της ξενιτιάς, Γνωμικά - Διδακτικά - Κοινωνικά, Μοιρολόγια, Παραλογές και Σκωπτικά. Επιπροσθέτως ας σημειωθεί, ότι κατά την κατηγοριοποίηση των τραγουδιών παρατέθηκαν σχόλια σε μορφή υποσημειώσεων. Αυτά επιβεβαίωναν ή απέρριπταν την ένταξη του εκάστοτε τραγουδιού από τον συγγραφέα της κάθε συλλογής, στη συγκεκριμένη κατηγορία.

Σ' αυτό το σημείο, καλό θα ήταν να επισημανθεί, ότι όλο το επιστημονικό υλικό που αξιοποιήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αντιμετωπίστηκε με σεβασμό και αντικειμενικότητα. Με τον ίδιο τρόπο ευελπιστούμε, να αντιμετωπιστεί και η δική μας μελέτη από τους μελλοντικούς ερευνητές και επιστήμονες. Προσδοκούμε η διπλωματική μας εργασία, να αποτελέσει αφορμή, αφετηρία για ενδελεχέστερη μελέτη του δημοτικού τραγουδιού, της παράδοσης και του λαϊκού πολιτισμού.

Επιπρόσθετα, επιθυμούμε να ενθαρρύνει κι άλλους μελετητές, να ασχοληθούν με την καταγραφή των δημοτικών τραγουδιών, διότι σώζοντας τις μνήμες του παρελθόντος, αντλεί κανείς έμπνευση για το παρόν και το μέλλον. Ειδικότερα, το ενδιαφέρον και η μελέτη των δημοτικών τραγουδιών, όσο κι αν αναμετριέται με τη φθορά του χρόνου, θα ήταν ιδανικό να μην πάψει να υφίσταται ποτέ, αλλά να αναζωπυρώνεται στα βάθη των αιώνων. Εν κατακλείδι, ας είναι αυτή η διπλωματική εργασία ένα μονοπάτι, που θα οδηγήσει τις επόμενες γενιές πιο κοντά στις ρίζες τους, στον πολιτισμό τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δεληγιάννης, Ν. (1996). *Αγώνες και τραγούδια Γαλατινής*. Θεσσαλονίκη: Σύλλογος Γαλατινέων Θεσσαλονίκης, Αγία Παρασκευή

Διδασκάλου, Ι. (2002). *Καστοριά, πατρίδα μου*. Αθήνα: Ανατολικός

Δούφλιας, Κ. (2002). *Τα δημοτικά τραγούδια της Άνω Μακεδονίας*. Θεσσαλονίκη: Αιγαίο

Ιωάννου, Γ. *Τα δημοτικά μας τραγούδια, Εκλογή-Εισαγωγή-Σχόλια*. Ερμής (η συγκεκριμένη είναι ειδική έκδοση για την εφημερίδα το Βήμα, χωρίς χρονολογία και τόπο έκδοσης).

Καραμπελιάς, Γ. (2017). *Το δημοτικό τραγούδι, Αποτύπωση της ιδιοπροσωπίας του νεώτερου ελληνισμού*. Αθήνα: Εναλλακτικές εκδόσεις

Παπαρίζος, Ρ. (1996). *Η ζωή στα χωριά του Γράμμου*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας

Πολίτης, Α. (2011). *Το δημοτικό τραγούδι*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης.

Πολίτης, Λ. (2012). *Ιστορία της Νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: ΜΙΕΤ.

Πολίτης, Ν. Γ. (1914). *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*. Αθήνα: Εστία

Συλλογικό έργο. (2007). *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας*. Αθήνα: Πατάκης

Πηγές από το διαδίκτυο

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Ε' & ΣΤ' Δημοτικού, Με λογισμό και μ ' όνειρο. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2003/Anthologio_E-ST-Dimotikou_html-empl/index09_03.html

Αποκριάτικα τραγούδια. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CF%80%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%B9%CE%AC%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B1_%CF%84%CF%81%CE%B1%CE%B3%CE%BF%CF%8D%CE%B4%CE%B9%CE%B1

Κλοντ Φοριέλ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%BB%CE%BF%CE%BD%CF%84_%CE%A6%CE%BF%CF%81%CE%B9%CE%AD%CE%BB

Παππά,Μ.(2014). *Villagers of Ioannina City*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<https://www.grekamag.gr/featured/villagers-ioannina-city/>

Τα τραγούδια των Φανών. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://kozanitikiapokria.gr/ta-tragoudia-ton-fanon/#about>